

DELAVSKA ENOTNOST

PROLETARCI VSEH DEŽEL — ZDRUŽITE SE!

DANES:

»POGOVORI 61«

Ašer Deleon: SINDIKATI KOT IDEJNO-POLITIČNI ČINITELJ STRUKTURA DELAVSKEGA RAZREDA

Leopold Krese: ALI SO MOŽNO-STI ZA POSPEŠENO STANOVANJSKO GRADNJO?

Boris Šajina: VLOGA IN POMEN CEN V NOVM GOSPODARSKEM SISTEMU

Sobota, 25. marca 1961
Štev. 12, leto XIX

V RUDNIKU SVINCA IN TOPILNICI MEŽICA SO POISKALI IZHOD

»VOJNA NAPOVED« NOTRANJIM REZERVAM

Na občnem zboru sindikalne podružnice rudnikov svinca in topilnice Mežica so brez ovinkov napovedali vojno vsem notranjim rezervam, kar jih še je v podjetju. To so sicer storili, vendar ne tako odločno, že tedaj, ko so vpeljali nagrajevanje po učinku. Toda tokrat so se zares natančno in temeljito pogovorili o vseh potih in načinih, kako bi to bitko z naravo in časom hitreje in čim bolj odločili v svoj prid. Novemu gospodarskemu sistemu namreč ne nasprotujejo. Toda, če ne bi zdaj res intenzivno iskali in izkoriščali notranjih rezerv, bi jih sedanje prehodno razdobje precej prizadelo. Temu pa se hočejo na vsak način izogniti.

Kar je res, je res: v sedanjem obdobju, ko uveljavljamo novi gospodarski sistem, se podjetje res ni znašlo v kdo ve kakem zavidljivem položaju. Za svinec na primer še vedno veljajo maksimalne cene. Zdaj, ko za izvozno poslovanje velja nižji obračunski tečaj dolarja (750 din), mora rudnik Mežica prodajati svinec po 150.000 din za tono, doslej pa je zanj dobival po 180.000 din. Ob letni proizvodnji 15.500 ton (toliko svinca so pridobili lani, za letos pa obetajo vsaj tolikšno tonažo) ta razlika kar precej pomeni. Ob vsem tem pa mora rudnik kupovati in plačevati reprodukcijski in potrošni material po prostih cenah! Drugo k drugemu: v podjetju povedo, da jih je novi gospodarski sistem pri bruto dohodku začasno prizadel za nekaj sto milijonov dinarjev. To pa bo, po njihovem mnenju trajalo vse dotlej, dokler ne bodo sproščene cene svinca, dokler bodo veljale sedanje, sorazmerno visoke zaščitne carine za uvoz materialov, ki jih potrebujejo in dokler ne bodo zaključena nekatera investicijska dela v jama, v izbiralnici (flotaciji) in v topilnici. Vse to pa naj bi bilo rešeno, kot pravijo, v enem do dveh letih. Vedo, da jim ta čas ne bo lahko, toda prepričani so, da jim bo potem toliko boljše.

Kje se skrivajo njihove notranje rezerve? Omenil bi le nekatere, ki docela potrjujejo optimistično razpoloženje 2000 članskega kolektiva rudnikov svinca in topilnice Mežica.

Ruda, ki jo kopljejo v Mežici, je v povprečju precej siromašna, saj vsebuje le okoli 3,5% kovine. Na flotaciji bi seveda lahko dosegli tudi večji izplen,

če bi jim iz jame pošiljali bogatejšo rudo, ki brez nje ravno niso. Toda če bi na tak način rudarili, nihče ne more zagotoviti, da ne bi bilo treba že čez leto ali dve zapreti rudnik, ker nadaljnje obratovanje ne bi bilo več rentabilno. Zato se je kolektiv odločil za drugačno pot. Z mehanizacijo in koncentracijo delovišč bodo povečali proizvodnost dela. S tem, da bodo bolj pazljivi pri vrtnanju in streljanju (miniranju) bodo poskusili obdržati vsaj sedanjí odstotek kovine v rudi, ne da bi zato količinsko povečali proizvodnjo v jami. Izkušnje jih namreč učijo, da je vsako količinsko povečanje proizvodnje še zmeraj šlo na škodo vsebine kovine v rudi. Prav to pa je obenem vplivalo na zvišanje proizvodnih stroškov v jami in na flotaciji, ki zdaj komaj prevzema povprečno bogato rudo, kaj šele da bi sprejemala jalovino. In še več: vsak član kolektiva dobro ve, da jim vsak vagonček jalovine, ki ga iz jame pošljejo na flotacijo v predelovanje, napravi za 1900 dinarjev škodo. Tega namreč znesejo vsi stroški za izkop in predelovanje na flotaciji. Takih vagončkov pa doslej ni bilo ravno malo, saj so rudarji — če so slučajno kopali nekaj boljše rudo, v vsak hunt nametali tudi nekaj peska, da so lažje dosegli norme in da se delavci na flotaciji ne bi preveč hvalili, kakšne uspehe dosegajo. Tega metanja denarja skoz okno, so rekli na občnem zboru, mora biti konec. Kopači naj skrbijo, kaj in kako bodo kopali, na flotaciji naj pazijo, da bodo dosegli vsaj enak izplen kot lani (3,5%), topilci naj tudi pridajo svoj delež, pa bodo brž pridobili še kak milijon.

Potem — samo za elektriko, ki poganja črpalke, s katerimi črpajo vodo iz rudnika, zdaj plačujejo približno po 120 milijonov dinarjev na leto. Zdaj že precej časa kopljejo tako imenovani vodni rov. Skozenj se bo voda iz rudnika brez prečpanja in brez drugih stroškov stekala na plano. Še 1780 metrov tega rova morajo prebiti, pa bo teh 120 milijonov v njihovem žepu. Kasneje, ko bodo v tem rovu napravili manjšo hidrocentralo, jim bo to navrglo še kakih 50 do 60 milijonov na leto.

Mimo vsega drugega pa računajo še z enim večjim adutom. Proizvodni program podjetja bodo razširili na čim večje število polizdelkov in končnih izdelkov, saj bi z njimi lahko neprimerno bolje zaslužili. V ilustracijo samo tale primer: svinec v blokih zdaj prodajajo po 150.000 din za tono. Če bi ga predelovali na primer vakumlatorske plošče, bi zanj dobili po 400.000 dinarjev za tono!

Kot rečeno, so šele zdaj zares napovedali vojno notranjim rezervam, kar jih je v podjetju. Omenil sem nekaj teh možnosti. Da bi pa te in vse druge cilje

dosegli, bo treba precej truda in naporov. Med drugim bodo morali izpopolniti sistem nagrajevanja. Na to se že pripravljajo. Gre za uvedbo progresivnih norm na vseh deloviščih in za prehod na nagrajevanje po enotni proizvoda, kar naj bi zamenjalo sedanje administrativno določanje uspeha posameznih ekonomskih enot. Razmišljajo tudi o decentralizaciji samoupravljanja. Obratni delavski sveti naj bi v prihodnje samostojno urejali nagrajevanje, razpolagali naj bi tudi z delom amortizacije. O ostalih pristojnostih pa se bodo, kot obetajo, domenili v najkrajšem času.

Sicer udeležencev občnega zbora v Mežici ni bilo treba spodbujati k besedi. Oglašali so se kar po vrsti, kratko in jedrnatost spregovorili o konkretnih zadevah in problemih iz prakse. Že samo to pa je bilo dovolj, da razprava ni bila niti za trenutek dolgočasna ali celo prisiljena. Se več, plodna razprava in dobro pripravljeno poročilo potrjujejo ugotovitve, da je letosnji občni zbor sindikalne podružnice mežiških rudarjev in topilničarjev zares uspel.

M. GOVEKAR

Škodljiva igra s cenami

Cene televizijskih sprejemnikov se zadnji čas spreminjajo kot aprilsko vreme. Neučakani gledalec televizijskih oddaj je lahko v hipu prikrajan za 20 do 30 tisočakov ali pa mu jih toliko ostane v žepu, če se ni ali če se je odločil za nakup »pravi čas«. Kdaj pa je tisti »pravi čas«, je tako, kot bi človek igral na loteriji.

Trditve ni izvita iz trte. V ljubljanskih trgovinah z elektrotehničnim materialom (in verjetno tudi drugod), so te dni trgovci prečrtali ceno za Tesla TV sprejemnika tovarne »Be-lind« iz Beograda, ki je bila doslej 180.250 dinarjev in napisali pod njo novo — 159.840 dinarjev. Toliko kot stanejo ti sprejemniki sedaj, so stali tudi lani pred oktobrom. V različnih me-

stih v naši državi so bili po 150 do 160.000 dinarjev.

Ko je pred časom Radio-industrija Zagreb znižala za 100.000 dinarjev ceno TV sprejemnikov z velikim ekranom, so njeni predstavniki utemeljitev takole pojasnili:

Znižanje je sedaj bolj očitno, ker je prej prišlo do nepravilnega povišanja.

Zdi se, da je ob takšnih pojavih (ki so sedaj najbolj vidni v radio industriji, pred tedni pa jih je bilo moč opaziti tudi pri izdelkih drugih inndustrijskih panog) še bolj očitno tole: proizvajalci so neodgovorno povišali cene takoj, ko so zaslužili, da jih bo nov gospodarski sistem, sproščenejšo delovanje trga, večja konkurenčnost med proizvajalci in podobno, prej ali slej prisilil k znižanju cen. Ravnali so se po načelu »požanjimo danes to, kar bomo jutri izgubili« in so zvišali cene. Čez čas pa so jih za prav toliko znižali. Takšen manevar cen ne prinaša gospodarstvu in potrošniku nobene koristi, temveč ustvarja le zmedo na trgu. To bi lahko imenovali najmanj — nesolidno poslovanje. Toda zadnji čas je moč opaziti tudi nesolidno poslovanje drugačne vrste. In spet v radio industriji.

RR Zavodi iz Niša so v prvih dneh letos obvestili potrošnike in trgovska podjetja, da bodo dali v prodajo televizijske sprejemnike, izdelane po Philipsovi licenci, po 135.000 dinarjev. Pozivali so potrošnike in trgovska podjetja, naj plačujejo aparate vnaprej, ker jih bodo potem prej dobili. Z grosističnimi trgovskimi podjetji so sklepali pogodbe o dobavi spre-

jemnikov. Eno izmed grosističnih trgovskih podjetij pri nas je na ta način sklenilo pogodbo za nad 6000 sprejemnikov. Prvih 50 kosov bi naj dobilo že v februarju mesecu. Marec se že približuje svojemu zaključku, tovarna pa mu ni poslala še niti enega sprejemnika, čeprav jih je to trgovsko podjetje vplačalo vnaprej. Tovarna mu je te dni spet poslala novih 150 pogodb, sklenjenih z maloprodajalci in terja od podjetja, naj mu jih plača vnaprej. Kdaj naj bi jih trgovsko podjetje dobilo, je — uganka.

da bi ob novi pogodbi določil novo ceno? Na to, za sedaj še ni odgovora.

Maloprodajno trgovsko podjetje »Dom« iz Maribora je že sklenilo, da bo proizvajalca tožilo zaradi tega, ker ni izpolnil pogodbe. Med drugim namreč sodi, da je takšno poslovanje nesolidno. Proizvajalec si na ta način zbira precejšnjo obratna sredstva, obresti zanje pa plačuje trgovsko podjetje in v končni liniji — potrošnik.

Takšno manevriranje s cenami in pogodbami, da jo danes dvigneš in jutri znižaš na

Razumljivo, da je proizvajalec v precejšnjih težavah, ker je začel izdelovati sprejemnike na tekočem traku v velikoserijsko proizvodnji (obljubljala, da jih bo izdelal sto tisoč kosov letno). Trgovski delavci te težave razumejo. Ne razumejo pa, da se proizvajalec ne drži dogovorjenih pogodbenih rokov in še manj razumejo to, da predstavniki podjetja žele sedaj skleniti nove pogodbe. Ali se za to razvezo pogodb ne skriva morda težnja tega proizvajalca,

prejšnjo raven, lahko imenujemo najmanj kar je, nesolidno poslovanje. Zdi se, da si nekatere proizvajalce prosto formiranje cen in prost trg predstavlja po svoje tako, da je sedaj čas in priložnost za špekulacijo, da si lahko privoščijo nepravilčen zaslužek preko takšnega oblikovanja cen. Prezri pa so, da naš prosti trg ni enak kapitalističnemu prostemu trgu. Na njem ne moremo trpeti takšnih anarhističnih pojavov, ko si neko zvišuje dohodek na račun drugega.

P. D.

— Pozor, zdaj pa najnižje cene gor! Direktor devizne in kreditne banke gre mimo ...

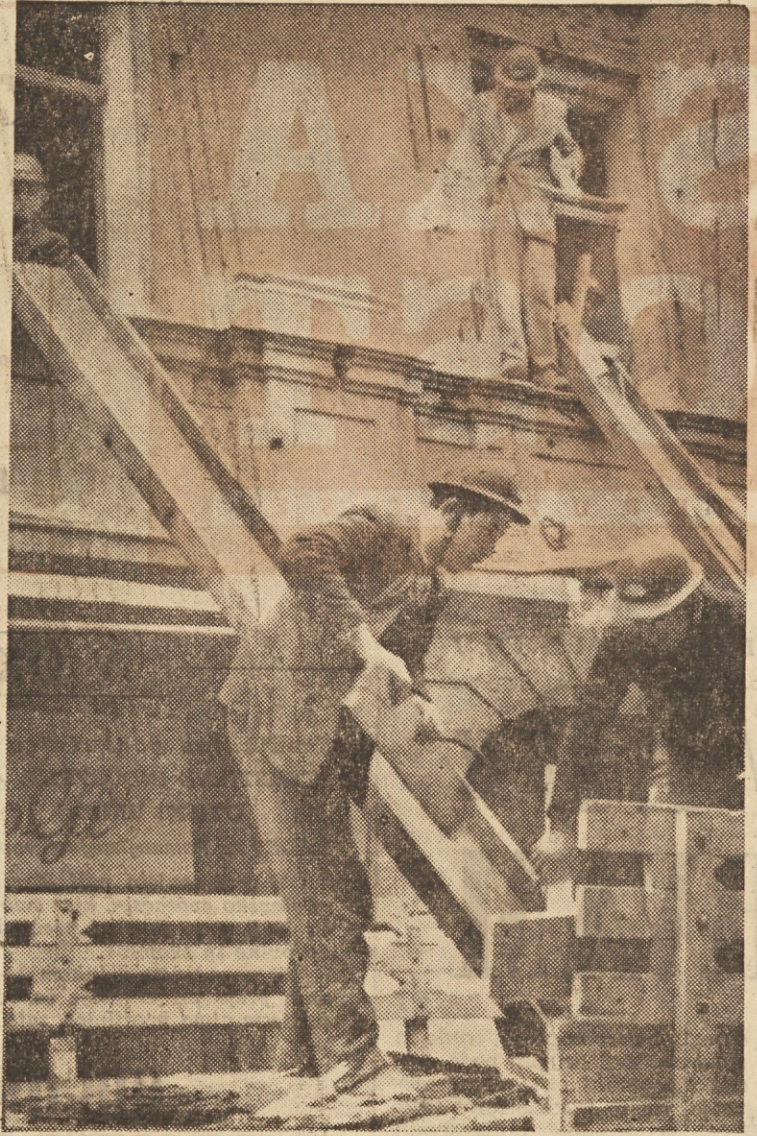
Karikatura: MILAN MAVER

GORICA:
Na seji predsedstva Okrajnega sindikalnega sveta so obravnavali delavsko samoupravljanje v ekonomskih enotah, Z namenom, da bi ugotovili stanje v obstoječih ekonomskih enotah in pristojnosti, ki jih imajo obratni delavski sveti, so člani sekretariata predhodno obiskali nekaj kolektivov, ki imajo ekonomske enote. Proučili so 10 kolektivov ter ugotovili, da so ekonomske enote še vedno v začetni fazi svojega razvoja. Podobno je tudi z obratnimi delavskimi sveti; le-ti še nimajo večjih pristojnosti, saj o vseh važnejših vprašanjih še vedno odloča centralni delavski svet. V zvezi s temi ugotovitvami je predsedstvo sklenilo, da se skliče posvetovanje s predstavniki kolektivov, ki imajo ekonomske enote, da bi se z njimi pogovorili o tem, kako dati ekonomskim enotam oziroma obratnim delavskim svetom več pristojnosti pri odločanju, zlasti pa pri odločanju o sredstvih, ki jih te ekonomske enote ustvarjajo. Dalje je predsedstvo sklenilo, da naj okrajni, prav tako pa tudi občinski sindikalni sveti posvetijo glavno pozornost kolektivom, ki uvajajo ekonomske enote ter jim pri tem pomagajo. V zvezi s to nalogo naj izdelajo tudi svoje programe dela.

KOPER:
Na obnem zboru sindikalne podružnice Vodna skupnost v Kopru je bilo precej govora o vlogi sindikalne organizacije pri krepitvi samoupravnih organov ter o statusu delavskega sveta in upravnega odbora podjetja. Delavski svet sestavljajo člani kolektiva; upravni odbor pa predstavniki zainteresiranih gospodarskih organizacij — posrednikov vode, predstavniki občinskega ljudskega odbora ter direktor podjetja. Operativni organi uprave kakor tudi direktor postavljajo funkcije upravnega odbora nad funkcijo delavskega sveta. Na obnem zboru pa so zahtevali, da delavski svet kot najvišji predstavnik organa kolektiva odloča o tistih vprašanjih, ki neposredno zadevajo kolektiv. Tako naj delavski svet odloča o delitvi in uporabi tistih sredstev, ki jih ustvari kolektiv s svojim delom ter da sami odločajo o politiki nagrajevanja, ne pa, da jim to odreja upravni odbor. Delavci iz drugih krajev in delovišč v okraju so zahtevali, da se za njihovo delo kdaj pa kdaj poznanim tudi direktor, saj ga večina kolektiva niti ne pozna.

IZOLA:
Sindikalna podružnica podjetja RIBA Izola je imela pred kratkim svoj občni zbor, na katerem so poleg drugega obravnavali tudi nagrajevanje po učinku. V tem podjetju so uvedli nagrajevanje po ekonomskih enotah, vendar je sistem nagrajevanja tako izdelan, da so vsi zaposleni vezani na ulov rib — tako ribiči, kakor tudi uprava in pomožne delavnice. Seveda tak sistem ni stimulativen in so delavci sami zahtevali, da se spremeni v tem smislu, da bodo delavnice nagrajene od svojega dela; ribiči od ulova, uprava pa od drugih elementov ekonomičnega poslovanja. Vsi stroški, uspehi in neuspehi naj bi bili točno evidentirani, da bodo delavci dejansko nagrajeni le od lastnega dela oziroma od poslovanja v ekonomski enoti.

ILIRSKA BISTRICA:
Delavci tovarne Lesonit so na obnem zboru sindikalne podružnice kritizirali tehnično vodstvo, češ da je imelo premalo stikov s proizvajalci in da ni upoštevalo njihovih predlogov in mnenj v zvezi z boljšo organizacijo dela. Tudi organi samoupravljanja so preveč zaprti vase. Kolektiv ni seznanjen z raznimi razpravami in sklepi, zaradi česar tudi politične organizacije niso mogle uspešno delovati v kolektivu.

Rudarji sredi Ljubljane? Ne! Le delavci gradbenega podjetja »Zidar« iz Kočevja, ki so začeli pri delu uporabljati čelade, ki jih bodo obvarovale nesreč

NENAVADEN OBČNI ZBOR V KRANJSKEM »VODOVODU«

ZAKAJ MOLK NAMESTO RAZPRAVE?

Na obnem zboru sindikalne podružnice »Vodovod« v Kranju člani kolektiva niso posegli v razpravo. Mar nimajo problemov, o katerih bi se bilo pametno pogovoriti? Imajo jih in še koliko! Vendar o največjem, ki vse ostale zamegli, ne upajo spregovoriti.

Na obnem zboru sindikalne podružnice Vodovod v Kranju je sprva kazalo, da na skromno poročilo tajnika sindikalne podružnice sploh ne bo nobene razprave. Člani sindikata so se na direktorjevo pobudo pogovorili le, kje bodo letoš letovali, potem je še nekdo pripomnil, da bi bilo pametno ustanoviti šahovsko sekcijo in — razprave je bilo konec. Na nekajkratne intervencije delovnega predsednika, naj člani razpravljajo, ni bilo odziva. Da bi pretrgal mučen molk, je direktor začel razpravo o toplih obrokih. Zdaj so delavci vsaj nekoliko posegli v razpravo. In potem je bilo spet vse tiho.

Očitno je bilo, da člani kolektiva težijo nekaj, o čemer pa si ne upajo spregovoriti. Potem se je le nekdo izmed njih dvignil in vprašal direktorja, zakaj plačuje podjetje toliko denarja za uslužbence, ki so dobili v podjetju odpoved?

Sežaj je bil led prebit. Vendar v razpravo še vedno niso posegli ostali člani kolektiva, temveč so le poslušali besedni dvoboj med direktorjem in omenjenim članom kolektiva. Česa vsega si nista očitala! Končalo se je vse skupaj nekako tako, da je direktor obljubil delavcu, da se hosta dokončno pomenila na sodišču.

Tako so člani kolektiva odšli s sestanka z nerazčiščenimi pojmi.

Direktor je sicer članom kolektiva na sestanku dejal, naj povedo, če je kdaj komur koli v kolektivu storil krivico in, da naj predlagajo razrešnico, če mislijo, da je slab. Pa ni bilo odgovorov! Nič se ni zanj potegnili, nihče mu ni ničesar očital. Člana kolektiva, s katerim sta se prepirala, pa je direktor potem prikazal kot slabega delavca, ki dela v kolektivu le razdor in podpihuje mlade delavce, naj nastopijo proti direktorju.

Kaj je potem takem res? Vsekakor drži to, da zaradi neurejenih notranjih odnosov delo sindikata ne more prav zaživeti.

Namesto, da bi se člani pogovorili o slabostih in napakah pri dosedanjem delu in napravili načrt za prihodnost, pa je ta spor zameglil vse ostale probleme. To je še posebno škoda zaradi tega, ker člani kolektiva zaradi specifičnih pogojev dela le redkokdaj pridejo skupaj. Ne trdim sicer, da je tega kriv direktor, prav tako pa nisem mnenja, da bi bil član kolektiva, ki je v spor posegal, tako slab, kot ga je prikazal direktor. Sicer pa je direktor sam dejal, da je bil v začetku, ko je prišel v podjetje, zelo dober delavec. In, če bi bil res tako slab, ali ga ne bi ostali člani kolektiva izločili iz svoje srede? Tako pa so le molčali.

Ali ni to znak, da je bilo v njegovih očitkih vodilnim uslužbenec marsikaj resničnega?

Na primer to, da so pred nedavnimi delili v podjetju nagrade najprirednejšim delavcem in uslužbencem. Delavski svet je na svoji seji razpravljal o tem. Zapisnika niso dali na vpogled članom kolektiva. In kdo je dobil nagrado? Prav vsi člani delavskega sveta. Možno je sicer, da so prav oni v podjetju najbolj marljivi, vendar ali ne bi nihče od ostalih članov kolektiva zaslužil nagrade, to je vprašanje.

In očitke, da člani kolektiva nikdar ne zvedo, o čem se razpravljajo na sejah delavskega sveta. Zakaj so potem sploh volili delavski svet, če ta ni predstavnik članov kolektiva?

Dalje očitke, da je direktor zahteval, da omenjenega člana kolektiva črtajo iz seznama kandidatov za nov izvršni odbor sindikalne podružnice. Res je, da ima direktor prav tako pravico povedati svoje mnenje, čudno pa je, da vsa njegova mnenja tako hitro uresničuje.

GLAVNA OVIRA: TOGI PREDPISI

Rast in kvaliteto javnih in družbenih služb utesnjujejo togi predpisi in zakoni, ki dušijo iniciativnost, ustvarjalnost in nagrajevanje po delovnih uspehih. Kot drugod so tudi na tem področju potrebne korenite reforme. Praktični poskusi naj bi pokazali, v kakšni meri in na kak način je mogoče posodobiti poslovanje.

Spričo naglega razvoja gospodarskega in družbenega razvoja, ko prehaja upravljanje z družbenimi sredstvi čedalje bolj v roke neposrednega proizvajalca, postaja položaj javnih služb čedalje bolj protisloje demokratičnosti in svobodnega odločanja. Deloma tako stanje upravičuje poseben značaj javnih služb, vendar ne v tolikšni meri, da imajo uslužbenci skoraj zavezane roke, kadar bi radi izboljševali svoje delo in nagrajevali po zaslugah. Takšne okoliščine zaostrujejo ekonomičnost in tudi uspešnost javnih in družbenih služb, narekujejo nujne spremembe v samem sistemu, kakor tudi v uslužbenški zakonodaji.

Razumljivo je, da iz tega izhajajo tudi prenekatere slabosti: hierarhija, samovolja, ločenost od družbenega dogajanja, odmaknjenost uslužbencev od

svojih koristnikov. Hkrati pa imamo lepe primere, ko ravno uslužbenci sodelujejo kot gibalo različnih komisij in odborov. Želja sindikatov družbenih služb pa je, da bi sodelovanje v vseh organih, zavzetost za izboljšanje poslovanja, postala vsakodnevna praksa. Tu pa že takoj v začetku naletijo na ovire, ki jih je treba premagati, da bi tudi njihovo delo lahko bolj zaživelo in stopilo v korak z ostalim razvojem.

Glavni vzrok za mrtvilo v številnih sindikalnih podružnicah ustanov, zavodov in služb je predvsem v tem, da ti kolektivi v sedanjem razvoju javnih služb in v uslužbenški zakonodaji niso imeli prave materialne osnove za reševanje delovnih pogojev svojih članov. Vzrok za to tiči v dosednji zakonodaji, v dosedanjem načinu finansiranja, v proračunskem in plačilnem sistemu, ki ne vsebuje možnosti materialnega nagrajevanja po delovnih uspehih. V nasprotju z njimi imajo kolektivi gospodarskih organizacij neprimerno večje možnosti.

Vsa naša dosedanja praksa nam kaže, da uravnilovski plačilni sistem duši voljo po prizadevnosti in ustvarjalnosti. Dokler je za uslužbenca značilno, da je njegova materialna osnova plačilni razred in zelo negibljiv položajni dodatek, do takrat ta uslužbenec ne bo »pustil duše na delu«. Ker na svojem delovnem mestu nima možnosti večjega zaslužka, se bo oziral za raznimi dodatnimi, honorarnimi prejemki. Želja po večjih dohodkih in premajhna možnost, da jih dosegeji v redni službi sta močno razbohotili »honorarstvo«, ki marsikje postaja že družbeni problem. Niso posebno redki primeri, ko računovodje, zdravniki v mestu, profesorji, učitelji in tudi drugi uslužbenci, lovijo zaslužke na treh krajih. Nastaja sistem »roka roko umiva«, ko uslužbenec pomaga drugemu do honorarja v njihovi ustanovi, ta pa mu seveda uslugo vrne.

Vse te slabosti pa bi lahko močno zmanjšali, če bi tudi v teh ustanovah in službah sprostili in posodobili sistem nagrajevanja, da bi lahko slednji uslužbenec sprostil svojo ustvarjalnost na delovnem mestu za to pa seveda prejel tudi nagrado. Sistem upravljanja v delovnih kolektivih je že odpravil pojmovanje nagrajevanja po učinku in sprostil nagrajevanje po delu, po uspehih enote, po prizadevnosti in gospodarnosti.

Drugače je v javnih službah.

Ce na primer v neki službi pet uslužbenec opravlja delo šestih ali sedmih, niso za to nič bolj nagrajani. Če predlagajo izboljšanje, če so bolj gospodarni s sredstvi, se to steka nazaj v proračun. Edino, o čemer bi lahko po zadnjih predpisih odločali, je 5 % gibljivi del. To pa predstavlja tako skromno vsoto, da z njo ni mogoče doseči nobene resne stimulativnosti. Marsikje so se zaradi »miru v hiši« odločili in ta gibljivi del enostavno pritaknili k redni plači.

Tu pa tam se še vprašujejo, zakaj ni najboljših kadrov v javni upravi in družbenih službah, zakaj občine in okrajni nimajo vedno ljudi, ki bi bili kos čedalje bolj zahtevnim nalogam. Nimajo jih zato, ker so drugod bolj stimulativno nagrajani. V zamenj, ker skoparimo in s predpisi utesnjujemo dohodke posameznika, se večja števila zaposlenih. Vprašujemo se lahko, če smo s tem karkoli prihranili?

Drug problem pa je v tem, da imamo v številnih ustanovah družbene upravne organe in vendar ti organi spričo strogih predpisov in določil nimajo možnosti, da bi o materialnih stvareh karkoli lahko samostojno odločali. Vse izdatke morajo predvideti za leto dni vnaprej in gorje mu, če bi kdo poskusil na primer prihranek na gorivu ali drugod porabiti za nakup nečesa, kar ustanova nujno rabi. To pa je druga stran medalje, o kateri tudi kaže razmišljati.

Ze samo iz teh ugotovitev raste spoznanje, da je treba položaj javnih in družbenih služb posodobiti in prilagoditi življenju. Skrbno bo treba proučevati številne predloge, ostre si bo treba zastarele pojmovanje, da je uslužbenec že po naravi birokrat in da pri tem ni mogoče ničesar spremeniti. Podpirati bi kazalo tudi različne poizkuse »novatorstva«, kako spremeniti sistem, da bodo tudi uslužbenci lahko ušli korak s časom.

VINKO TRINKAUS

Ajdovščina: izobraževanje in decentralizacija

Na obnem zboru sindikalne podružnice SGP Primorje so največ razpravljali o osebnih dohodkih, izobraževanju delavcev ter o decentralizaciji delavskega samoupravljanja v podjetju, to je o prehodu na ekonomske enote in ustanavljanju obratnih delavskih svetov. V razpravi je bilo povedano, da je bil predsednik sindikalne podružnice, ko je zastopal stališča kolektiva na zasedanjih delavskega sveta, vedno onemogočen s strani vodilnih uslužbencev, ki so mu očitali, da zastopa osebno mnenje in da njegovo stališče ni pravilno, čeprav je v resnici zastopal stališča kolektiva.

PO II. PLENUMU SZDL JUGOSLAVIJE

SPEKTRUM NALOG

Drugi plenum SZDL Jugoslavije je s tehtnimi referati in povzetki v zaključkih ocenil revolucionarni družbeni in gospodarski pomen novih (označbo »novo«) je dejal tovariš Edvard Kardelj, damo spremembam lahko le pogojno. Ne gre namreč za nekaj bistveno novega, marveč za razumno nadaljevanje tistega procesa, ki smo ga sprožili z uvajanjem delavskih svetov) sprememb v delitvi dohodka. V sistemu delitve, ki ga uvajamo, je najgloblji družbeno-ekonomski smisel delavskih svetov. Torej je nedopustno, da bi spremembe ocenjevali ali merili le z ožimi gospodarskimi koristmi posameznega kolektiva, ker so le-te lahko zadržane, premalo očitne, da bi zadovoljile površnega ocenjevalca. Zato moramo doseči upoštevanje sprejetih sprememb v vsej njihovi široki pomembnosti za družbeni razvoj sploh. Plenum je opozoril predvsem na to.

Plenum je z oceno novega sistema odprl tako obsežen spektrum nalog, ki pomenijo ali razvijanje in utrjevanje že

začetega (na primer delitev sredstev v podjetju) ali odpiranje in proučevanje novih stvari (na primer problemi samostojnosti zavodov, šolstva itd.), da so naloge sindikata in Socialistične zveze zares obsežne. Se zlasti pa so naloge odgovorne zategadelj, ker se tokrat še celo ne smemo zadovoljiti s praktičnim tolmačenjem »instrumentarija« novega sistema delitve, pač pa moramo dati temu delu politično vsebino, ki bo mimo drugega lahko zavrgla tudi nekatere nesocialistične težnje, ki jih razvijajo tisti, ki premalo vedo o zakonih, ki usmerjajo družbo in odnose med ljudmi. (Edvard Kardelj).

V zaključkih so te naloge opredeljene takole:

Prva neposredna in vsekakor najvažnejša naloga je usmerjanje vseh družbenih, ekonomskih in političnih faktorjev v to, da bomo čimbolj uspešno izvajali nove ukrepe. Zlasti Socialistična zveza in sindikati pa morajo prispevati k temu, da bo vsak proizvajalec, vsak državljani, domet celovitost sprememb, predvsem nji-

hov družbeni in politični pa tudi ekonomski smisel.

Dosledno izvajanje novih ukrepov terja tudi stalno spremljanje in proučevanje njihovega učinka. Tako bomo lahko pravočasno spreminjali in izpopolnjevali uveljavljene instrumente in vsklajevali odnose, zlasti na področju enakih možnosti za poslovanje. Tako proučevanje in spremljanje uveljavljenega sistema pa je potrebno tudi za to, da bi se razdeljevanje dohodka še naprej otrsalo ostankov administrativne prakse.

Svoboda v razdelitvi dohodka je postavila vse državljane, organizacije, organe in ustanove v komuni v kvaliteto nov položaj. Na komuno so prenesene mnoge naloge, ki so bile doslej izključno v domeni višjih in centralnih organov. Razumljivo, da to povečuje odgovornost vseh državljanov, vseh faktorjev v komuni, ki so odslej še bolj odgovorni za njen vsestranski razvoj.

Ti trije momenti pa narekujejo še nekaj posebnih nalog Socialistični zvezi, sindikatom

DELAVSKA ENOTNOST
Ustanovljena 20. novembra 1942
List izdaja Republiški svet ZSJ za Slovenijo

Glavni in odgovorni urednik
MITJA SVAB

UREJUJE UREDNIŠKI ODBOR: DORNIK PETER, GASPERSKI SONJA, MAVER MILAN, TRINKAUS VINKO, VOLJC JANEZ, TEHNIČNI UREDNIK JANEZ SUSTER

List izhaja v uredniški povezavi z »Radom« - Naslov uredništva in uprave: Ljubljana, Kopitarjeva ul. 2. poštni predal 813-VI. telefon uredništva: 33-722 in 30-672 - Račun pri Komunalni banki v Ljubljani št. 600-705/1 83 - Posamezna številka stane 20 din - Naročnina je četrtletna 250, polletna 500 in letna 1000 din - List tiska CŽP »Ljudska pravica« - Poština plačana v gotovini

ALI BO HIŠNI SVET RES SAMO ČUVAR REDA?

V mnogih starih hišah se je družbeno upravljanje zreduciralo na vzdrževanje hišnega reda in znosnih stanovanjskih odnosov. To je vse ali skoraj vse, če izvajamo neplačane kurirske posle v banki in na občini in zapletno administracijo.

Zanič hišni svet? Najbrž so tudi takšni med njimi. V splošnem pa nimajo posebnih zaslug za zožitev svojega delovnega območja.

● Upravljalne pravice so jim zmanjšale prevelike dajatve v sklad za zidavo hiš. V te namene odvajajo polovico svojih dohodkov, kakor nove hiše, ki ne potrebujejo nobenih popravil.

● Zlasti pa so prizadete stare, zadolžene hiše. Mnogim banka zaseže za odplačevanje anuitet ves sklad, ki je namenjen večjim popravilom. Sklad za hišno upravo pa je v teh hišah tako neznan, da zadošča komaj za sprotne potrebe.

Stara hiša pa je kakor stara obleka: komaj eno luknjo zakrpaš, že nastane nova. Samo de je krpanje hiše precej dražje. In če ni denarja, kako naj hišni svet dobro vzdržuje prostore, ki so mu zaupani? Zato se marsikateri stanovalec brani upravljalne funkcije, ponekod pa gre ta odpor tako daleč, da si želijo prisilno upravo. V Jugoslaviji pa je tri četrtine starih hiš! In če jih ima polovica težave pri upravljanju zaradi prevelikih dajatev, pomeni, da predpis, ki jih je uveljavil, ni življenjski, ni v skladu z željo

po boljšem gospodarjenju s stanovanjskim fondom.

SLABA POT IZ ŠKRIPCEV

Možnosti, da se hišni sveti znebijo gmotnih škripcev, so minimalne. Resda lahko zaprosijo za podaljšanje odplačilnega roka, če so zadolženi, prav tako — vsaj v nekaterih občinah — lahko zaprosijo za izredno posojilo kljub svoji kreditni nesposobnosti.

Toda s podaljšanjem dolgoročnega posojila za nekaj let ne pridejo na zeleno vejo in še zdaleč niso gospodarsko izenačeni s hišnimi sveti v novih stanovanjskih zgradbah.

Sredstva, ki so jih letos občinski ljudski odbori zagotovili kreditno nesposobnim hišam za najnujnejša popravila pa so tako skromna, da jih bodo prosilci dobili samo, če se jim bo podirala streha nad glavo. I ena druga pot iz škripcev, ki so jo poiskali občinski ljudski odbori, je torej problematična, čeprav nam je vsem skupaj jasno, da morajo kolikor toliko ohranjanje stare hiše zaradi stanovanjske stiske čimdlje služiti svojem namenu.

S POLNO LISTNICO JE LAHKO GOSPODARITI

Živo nasprotje teh starih hiš so novi stanovanjski bloki. Tu se hišni sveti tako rekoč kopljejo v denarju. Kupujejo hladilnike, sesalce za prah in ločilce, pa jim še ostaja denar. Razumljivo: četudi morajo nekateri zaradi nesolidne gradnje že prvo leto črpati svoj sklad za

hišna popravila, izdatki le niso tolikšni, da bi jih kakorkoli prizadeli.

● Potemtakem so dvakrat na boljšem, kakor hišni sveti starih, zadolženih zgradb. Prvič jim ostane več denarja, ker je stanarina višja, drugič pa manj izdajo za večja popravila. To oboje pa postavlja upravljavce v neenakopraven položaj in otežkoča dobro gospodarjenje, ki smo ga skušali doseči s stanovanjsko reformo!

Samo skromen dokaz: vzdrževanje kvadratnega metra stanovanjskega prostora stane največ 35 dinarjev, v novih hišah pa ostane v te namene povprečno 45 dinarjev, medtem ko »čuvarji hišnega reda« pri največjem varčevanju spravijo letno skupaj nekaj tisočakov, če so zadolženi, in jim je počena vodovodna cev dela sive lase.

PODOBNI SMO ŠIVILJI KLARI

Nova stanovanja v veliki meri gradimo s skladi za stanovanjsko izgradnjo, kamor se steka polovica dohodkov od najemnin in stanarin. In čim več je tega denarja, tem več je novih hiš. Toda tudi to zbiranje ima svoje meje gospodarnosti. Kadar preveč odvezemo starih hišam za gradnjo novih, so stare prej neuporabne. In tako hkrati gradimo in rušimo.

Da ni tako hudo? Denimo, da je hišni svet najel petnajstletno posojilo pred uvedbo eko-

nomskih najemnin, se pravi takrat, ko še ni odvajal polovice svojih dohodkov skladu za stanovanjsko gradnjo. Dolg bo odplačeval še dvanajst ali najmanj deset let. Ker sklad za hišna popravila ne zadošča za odplačevanje anuitet, mu banka primanjkljaj knjiži kot nov dolg. Letno se nabere tega primanjkljaja tudi do šestdeset tisoč dinarjev, v dvanajstih letih pa se bo razrastle nad sedem sto tisoč dinarjev. In ta novi dolg bo hišni svet odplačeval spet, recimo, osem let. Skupno torej hišni svet okrog dvajset let ne bo kreditno sposoben in ne bo mogel popraviti hiše. Kaj to pri stari hiši pomeni, pa vsakdo ve.

Ne gre za hipoteze! Vsaj v Ljubljani je več starih hiš v takšnih težavah.

JE LAHKO VOLK SIT IN KOZA CELA?

Lahko. Starem hišam bi ostalo več denarja, sklad za stanovanjsko izgradnjo pa se ne bi nič zmanjšal, če bi

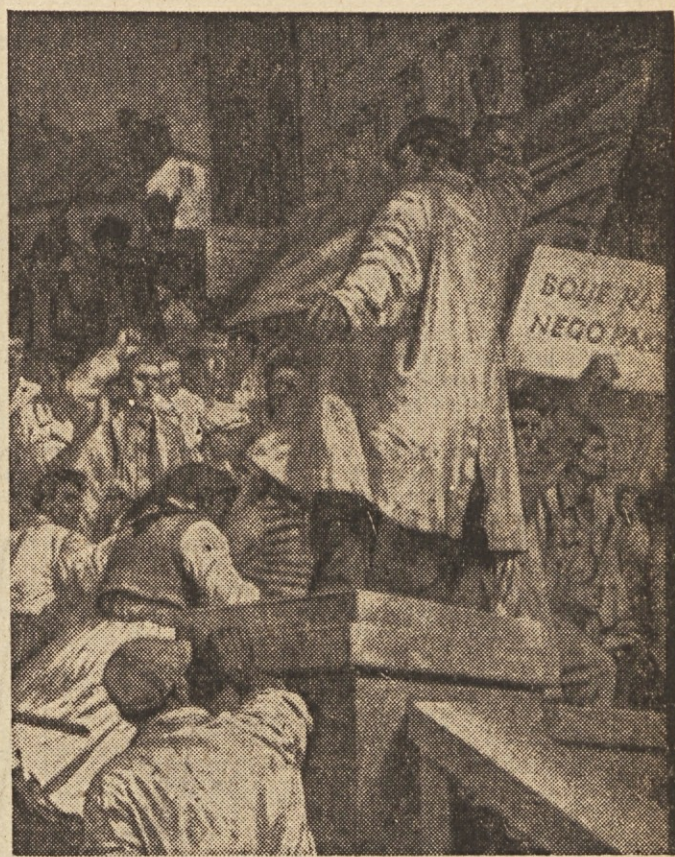
● novim hišam povišali amortizacijsko stopnjo, starem pa znižali.

Novih hiš to ne bi prizadelo, saj, kakor smo že rekli, svojih skladov za večja popravila ne izkoriščajo in jih vsaj deset let po vselitvi ne bodo potrebovali v tej višini, kot jo dovoljujejo sedanji predpisi. Če je tako, ali bi bili upravljavci kakorkoli prizadeti s povečanjem amortizacije na račun sklada za hišna popravila?

Toda občinski ljudski odbori ne morejo na lastno pest spreminjati zveznih predpisov. Vendar je upanje, da bo zvezna ljudska skupščina spremenila predpis o delitvi najemnine in stanarine. Spremenjevalni predlog, ki se zavzema za znižanje amortizacijske stopnje pri starih hišah in večje družbeno izkoriščanje sredstev, ki jih z najemnino in stanarino zberejo nove zgradbe, bo skupščina kmalu obravnavala.

Glede na to, da bi s predlagano spremembo podaljšali življenjsko dobo starih hiš, zagotovili skladom za stanovanjsko izgradnjo enaka sredstva kakor jih dobivajo zdaj in izenačili upravljalne pravice v novih in starih hišah, lahko upamo, da bo stari predpis še letos spremenjen. Predvsem pa naj bi omogočil občinskim ljudskim odborom, da bi nadrobnejša določila sami izdelali v skladu s svojimi potrebami in potrebami stanovanjskih hiš.

MARIOLA KOBAL

Tred dvajsetimi leti, dne 27. marca se je Beograd zbudil sredi tankovskih barikad, strojničnih oporišč in tovornjakov, polnih vojakov v bojni opremi. Vojaški puč je vrgel tedanjo vlado, ki je dva dni pred tem izdala jugoslovanske narode in podpisala pristop k trojnemu paktu. Že prejšnji večer, to je 26. marca, so beografske ulice preplavili demonstranti — delavci, študentje, srednješolska in delavska mladina, ki jih je vodil partijski mestni aktiv — in protestirali proti sramotnemu podpisu. Ljudstvo je spregovorilo odločno: »Bolje rat nego pakt, bolje grob nego rob«. Dne 27. marca, po vojaškemu puču, je na sto tisoče ljudi pod vodstvom Partije zahtevalo svobodo in demokracijo, zahtevalo je ljudsko vlado. Upor svobodoljubnega Beograda se je razplamenel po vsej državi in zato je imel prav tisti, ki je zapisal: »27. marec je pokazal resnično ljudsko dušo, iskreno ljubezen ljudstva do svobode in željo ter odločnost, da se bojuje proti kateremu koli napadalcu«.

SKUPŠČINSKI POROČEVALEC

Posamezni odbori Ljudske skupščine LRS so te dni razpravljali o zakonih in odlokih, ki bodo Ljudski skupščini predloženi v razpravo in sklepanje v torek, dne 28. marca.

● Z zakonom o zdravstvenem varstvu in organizaciji zdravstvene službe v LR Sloveniji naj bi zagotovili telesno in duševno zdravje državljanov in napredek zdravstvenega stanja prebivalstva, zlasti pa:

— ugodne zdravstvene pogoje za razvoj otrok in mladine, dalje zdravstvene pogoje materi in otroku v času nosečnosti, poroda in po porodu. Njegov namen je preprečevati in odstranjevati vzroke in po sledice obolenj in invalidnosti, sanirati okolje in zagotoviti higienske razmere za življenje in delo državljanov, da bi se podaljšala njihova življenjska doba in povečala njihova delovna sposobnost. Razen tega pa je namen zdravstvenega varstva pospeševati zdravstveno kulturo posameznika in prebivalstva.

Ena od osnovnih značilnosti zakona je, da je v skladu z zdravstveno službo z vlogo komunke kot osnovne družbeno-ekonomske skupnosti državljanov na določenem območju. To je obenem nadaljnji korak k decentralizaciji zdravstvene službe.

Zdravstveni delavec se svobodno dogovarja o svojem delovnem razmerju z zdravstvenim zavodom, postane samoupravljalca zavoda, pri svojem delu pa je samostojen in neodvisen. Državljan-zavarovanec lahko sam izbira zdravstvenega delavca in zdravstveni zavod.

● Zakon o načinu upravljanja in razpolaganja s sredstvi skupnih rezerv gospodarskih organizacij temelji na enakem zveznem zakonu. Skupne rezerve, zbrane v občinskem rezervnem skladu se lahko porabijo: za izplačilo osebnih dohodkov delavcev in uslužbencev, če gospodarska organizacija ne more kriti takih izplačil iz ustvarjenega čistega dohodka, oziroma iz sredstev svojih skladov. Dalje za kritje drugih poslovnih izgub in za sanacijo ter za pospeševanje poslovanja gospodarskih organizacij. Sredstva iz skupnih rezerv je treba praviloma vračati.

Republiški rezervni sklad bo praviloma namenjen za intervencijo v tistih primerih, ko občinski rezervni sklad ne bi imel dovolj sredstev in kadar bo neposredna intervencija smotna v posameznih konkretnih primerih.

● Odlok o prispevku v družbeni investicijski sklad LR Slovenije določa, naj bi plačevale gospodarske organizacije prispevek v višini 10 odstotkov od čistega dohodka, ki ga namenijo v poslovni sklad in v sklad skupne porabe.

● Zakon o ustanovitvi sklada LR Slovenije za šolstvo temelji na zakonu v finansiranju šolstva, ki ga je sprejela Zvezna ljudska skupščina. Šole odslej ne bodo več poslovale na osnovi proračuna, temveč bodo dobivale sredstva iz skladov za šolstvo, ki so samostojni družbeni skladi z družbenim upravljanjem. Ti imajo lastne vire dohodkov: za osnovno dejavnost preskrbi sredstva ustanovitelj, izredne dejavnosti plača naročnik. Skladi se krepe še s sredstvi gospodarskih organizacij in ustanov. Ti so enotni, to je, odslej ni posebnih skladov za redno vzdrževanje in posebnih in investicijskih dejavnosti.

Namen republiškega sklada za šolstvo naj bi bil predvsem trojen: prvič, izgrajevanje visokega šolstva — univerze in višjih šol; drugič, izpolnjevanje obveznosti glede podpiranja manjšinskega šolstva — koprski in soboški okraj, in tretjič, republiška pomoč posebnemu šolstvu, ki je uzakonjeno. Pri tem gre za pomoč vzgojno šolskim zavodom za slepe, za invalidno ali drugače prizadeto mladino.

● Odlok o zagotovitvi sredstev in načinu uporabe za Zavod LRS za zaposlovanje delavcev bo prav tako v razpravi in sklepanju na naslednjem zasedanju skupščine. Naloge zavoda naj bi bile odslej razširjene s tako imenovane socialnega tudi na ekonomsko področje. Ta zavod naj bi poleg spremljanja zaposlenosti in potrebe gospodarstva in javnih služb glede zaposlenosti, predlagal ukrepe za zaposlovanje delavcev predvsem glede lokacije gospodarskih objektov in razdelitve investicij, odpiranja novih obratov s komunalnimi in drugimi javnimi deli ter z razvijanjem takih dejavnosti, ki lahko zaposlujejo več delavcev. Skrbel bo tudi za strokovno izobraževanje delavcev in s poklicnim usmerjanjem pomagal mladini pri izbiri poklicev. Ta služba se torej vključuje v splošne napore za dvig produktivnosti dela in s tem dobiva posebno družbeno vlogo.

● Ljudski skupščini bo predloženo tudi zakon o spremembah zakona v upravnih organih v Ljudski republiki Sloveniji. S predlagano izpopolnitvijo naj bi se svet čimbolj uveljavljal kot organ družbenega samoupravljanja, sekretariat sveta pa kot organ republiške uprave na ustreznem področju.

P. D.

Sram me je, da sem na zunan tako nezgledna. Sama se pa ne morem prepleskati. Mislim, da bi me naš hišni svet lahko olepšal, saj dajem streho kar trem poslovnim lokalom. Najemnine zadnje je do zdaj že veliko več dobil kot bo stalo pleskanje! Najbrž me meče v isti koš kot tiste stare hiše, ki nimajo podobnih prostorov in so povrh še zadolžene. Proti temu pa odločno protestiram.

in drugim družbeno-političnem organizacijam.

Razviti bo treba idejno in politično aktivnost za to, da bi se delovni ljudje usposobili za proučevanje problemov, zato da bi lahko sodelovali pri iskanju najboljših rešitev tistih, ki so ekonomsko najbolj upravičene in politično najnaprednejše. Ta politična aktivnost pa bo potrebna tudi zato, da bomo znali ločevati progresivne od konservativnih in antisocialističnih mnenj, ki se bodo lahko pojavila v razmahjenih idejnih gibanjih.

Izvajanje novih ukrepov in graditev novih odnosov na dan osnovah bo trajnejši proces. Nekje hitrejši, nekje počasnejši, odvisno od boljših ali slabših pogojev ne le objektivne, pač tudi subjektivne prirode. Družbene organizacije bodo morale podpreti razvijanje sistema razdelitve dohodka po delu in uspehu, tako v gospodarskih kot v drugih organizacijah.

Uvajanje sistema razdelitve dohodka postaja stvar komunke. Zato so tudi vsi njeni organi pred odgovornimi nalogami. Gre za dvoje: Delati je treba tako, da bodo delovni ljudje takrat, ko bodo odločali o premikih v komunni, imeli pred seboj komunno kot celoto in preko nje tudi vso skupnost. Obenem pa bo treba vse bolj razvijati neposredno politično odločanje

delovnih ljudi.

Razprava tovariša Edvarda Kardelja pa nas še posebno opozarja na vprašanja oziroma probleme, ki jih bomo morali reševati ali o njih razmišljati, da bi našli še boljše rešitve. Že nekaj iztrganih misli iz njegove razprave bo za naše bralce opozorilo, za kako vsestransko usmerjene probleme gre in na kaj vse bo treba biti pozoren.

● Pri nas, pravi tovariš Kardelj, imamo na primer zelo sodobna in zelo zaostala podjetja. Z novim sistemom delitve še nismo uspeli izenačiti izhodišnih pogojev za oblikovanje dohodka. Zaradi tega bi lahko prišlo do socialno-političnih nevdružnih razlik.

● Pri odločanju o notranji delitvi sredstev bomo zadevali na težnjo po uravnolovki in na težnjo po preširokih razponih. Zaradi premajhnih razponov smo imeli neko težavo, premajhno zanimanje za kvalificirano delo. Zda pa gremo morada v tem pogledu tu in tam že predaleč. V takih primerih ni potrebna administracija, pač pa moramo z moralno političnimi in demokratičnimi sredstvi uveljavljati prave koncepte, ki so v skladu tudi s pojmovanjem solidarnosti med delovnimi ljudmi.

● Geslo nagrajevanja po učinku dostikrat razumemo napak. Ne gre le za stimuliranje dela prek norm, akorda itd. Na-

grajevanje po učinku ne zadovoljuje več. Gre za nagrajevanje, kjer je vsak posameznik soudeležen tudi pri skupnem uspehu podjetja.

● Nekateri gospodarske pagnosti pri nas so še znatno zaostale. Vprašanje je, če bodo novi odnosi v delitvi sredstev tu prišli do izraza, prav gotovo pa je, da se bodo zelo počasi prebijali. Modernizacija kmetijstva, prometa, trgovine itd. je pogoj, da bi se novi odnosi v delitvi tudi tu uveljavili in opravili vlogo, ki jo od njih pričakujemo.

● Prav tako še nismo uredili problemov v zaostalih območjih dežele, ker v sedanjih pogojih — spričo zaostale ekonomske strukture — novi odnosi delitve sploh ne morejo prevladati, socialno-politično nevdržno, mar Toda čakanje bi ne bilo samo socialno-politično nevdržno, marveč tudi gospodarsko škodljivo. Kajti kolikor večja bo učinkovitost našega gospodarskega sistema, toliko ugodnejši bodo pogoji za pomoč nerazvitim področjem.

● Pri uveljavljanju novega sistema bi se znale pojaviti težnje, da se premiki v delitvi sredstev izvedejo nekako na račun življenjskega standarda ljudi. Razmah takih težnej ne bi bil dopusten, ker potem ne bi bila zagotovljena najširša podpora novim ukrepom.

● Pri politiki cen je treba

Lepo prosim, molčite!

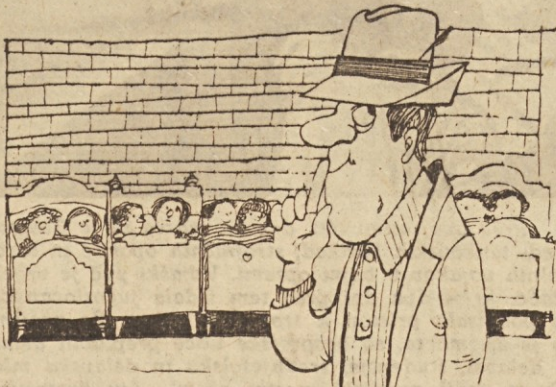
Nekje živi silno dobronarčen kmet. Na stečaj je odprl vrata prvi delavki iz bližnje tovarne, ki je plačo poprosila za streho, potem drugi, tretji... peti... deseti.

»Za vas bo že še prostor,« je rekel vsaki, »se bomo že kako stisnili.«

To stiskanje seveda njega ni zadelo, kajti vsem proslkam je odprl ista vrata. Prvi postelji se je pridružila druga in tako naprej do pete, več jih pa ni šlo v sobo. Moč je bil iznajdljiv.

»Za silo bi lahko tudi po dve skupaj spali,« je rekel šesti proslki, potem sedmi in tako naprej do desete.

Sele enajsto je odslavljal, kajti postelje niso gobe, ki bi jih lahko raztegaval. Več ko dvoje deklet pa ni spravil na eno ležišče.

Tudi pri najemnini se je izkazal za zelo socialnega. Kaj pa je dandanes dva tisoč dinarjev za stanovanje? Res, vsako dekle mu plača samo dva tisočaka. Koliko on dobi za sobo, pa dekletom nič mar. Naj bodo srečne, da jim ni treba prenočevati na cesti...

In pomislite, ta dekleta sicer niso ravno srečna, vendar si ne upajo gospodarju ugovarjati zaradi njegove »dobrosrčnosti«. Če že komu potožijo, kako se jim godi, takoj pristavijo:

»Lepo prosim, molčite, drugače nas bo vrgel na cesto.« In ljudje res molčijo. Celo tisti, ki z njimi delajo v isti tovarni. Ali iz tovarništva ali iz nesolidarnosti? Na to vprašanje naj sami odgovore.

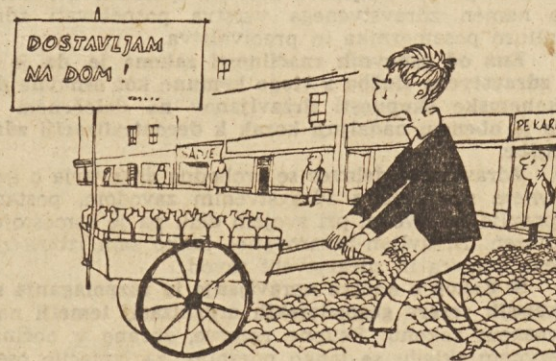
SKRIVNOST

»Prav gotovo, da ni vseeno, ali razvozim sto litrov mleka na cesti, ki šteje sto hiš, ali pa oddam vse litre hkrati v stolpnico, ki ima sto stanovalcev!«

Tako mi je razložil svojo prodajalsko vmeno mlad študent, raznašalec mleka, ko mi je prišel ponujati svojo uslugo. Kmalu za njim je prišel drugi, pa tretji...

Naročil sem seveda pri prvem raznašalcu. Kdor prej pride, pač prej melje! Tudi drugi stanovalci v novi stolpnici so naročili pri njem.

»No,« sem si dejal, »včasih smo čakali v vrstah na mleko, danes nam ga nosijo domov!« Potem sem na vse skupaj pozabil. Nehote sem se spet spomnil na prizadev-

nost mladega raznašalca mleka, ko sem na sosednji, pred kratkim dograjen, a še nenaseljeni stolpnici bral velik razglas:

RAZNAŠAM MLEKO. NASLOV...

»Glej ga fanta,« sem pomislil, »to pot si je izbral nov način zbiranja naročnikov! Lepo, lepo, spet je prehitel druge, kakopak!«

V tej njegovi »propagandni« akciji je nekaj poslovne skrivnosti, ki preseneča! V korist je njemu, mlekarni, potrošniku!

Za zgled pa trgovini, ki je le bolj vajena, da jo vedno in vselej poišče potrošnik in ne ona potrošnika; ne samo mleko in časnike, tudi kruh, meso, zelenjavo pa še marsikaj bi bilo lahko dostavljeno odjemalcu na dom!

Ravno v približevanju kupcu pa je vsa skrivnost večjega prometa in boljšega zaslužka!

»Lahka« ženska?

Bilo ji je dvaindvajset let, ko je pričakovala tretjega nezakonskega otroka. Brez stanovanja, brez postelje, je še tri tedne pred porodom prenočevala v kolodvorski čakalnici.

V tovarni, kjer je delala, so prav takrat razdeljevali nova stanovanja, pa nje ni bilo na spisku izvoljenih.

»Takšni vlačugi ne damo stanovanja,« je mirne vesti sklenila komisija, ki je preresetavala prošle.

In dekle je molče hodilo prenočevati v kolodvorsko čakalnico z otrokom pod srcem in z zateklimi nogami, ki si jih niti v tovarni niti na železniški postaji ni moglo odpočiti.

Družbena delavka, ki jo je po naključju odkrila na kolodvoru, ji je pomagala iz bede. In ta je ljudem, ki so dekle tako nečloveško zavrnil, z enim samim vprašanjem povedala, kar jim gre:

»Kaj ste pa storili zanj, da se ne bi izgubila?«

Se vam ne zdi, da bi nam vsem večkrat prav prišlo takšne izpraševanje vesti. Marsikatero dekle bi rešili, ki ga zdaj mirno prepuščamo ulici, da ji potem brez občutka sokrivde vržemo v obraz: »Lahka ženska si, pojdi svojo pot.«

H KRONIKI TEGA TEDNA SO PRISPEVALI:

1. Kmet — Ježica — Mariola Kobal,
2. Roške stolpnice — Ljubljana — Dušan Kralj,
3. Neka tovarna — Ljubljana — Mariola Kobal.

Variacije na staro temo

Plenum je opozoril na osnovne naloge, ki v zvezi z uveljavljanjem novega sistema in uvajanjem neposrednejših oblik samoupravljanja čakajo sindikalne organizacije v podjetjih. Sindikat v podjetju mora biti tista politična progresivna sila, ki s svojo aktivnostjo, delom in zahtevami sproži vključitev vseh subjektivnih sil v podjetju k reševanju vseh problemov, nalog in možnosti, katere so dane kolektivu za doseganje čim boljših proizvodnih in ekonomskih rezultatov.

Prejšnji teden je imel sejo plenum Republiškega odbora, na katerem je razpravljalo o nekaterih aktualnih gospodarsko-političnih nalogah v tem letu. Osrednja pozornost je bila posvečena novim ukrepom v gospodarskem sistemu, iskanju neposrednejših oblik samoupravljanja in izpopolnjevanju sistema notranje delitve sredstev za osebne dohodke.

Razprava na plenumu je potrdila ekonomsko in družbeno nujnost novih ekonomskih ukrepov, kateri bodo na vseh področjih omogočili pospešen razvoj materialnih in družbenih odnosov v podjetju, ter dali vse možnosti za hitrejši porast proizvodnje in standarda. Ob ocenjevanju primernosti in ekonomske vrednosti novih instrumentov, so se na plenumu pokazale dve značilnosti:

Velika večina kolektivov sprejema nove ekonomske ukrepe kot instrumente, kateri bodo ob aktivizaciji vseh proizvodnih in subjektivnih sil v podjetju pri reševanju proizvodnih, kakor ostalih nalog omogočili boljše rezultate, tako v obsegu proizvodnje, produktivnosti in ekonomskem rezultatu podjetja. Vključitve nekaterim začasnim in družbeno nujnim meram vidijo v gospodarskem sistemu tiste možnosti, kjer bodo vse proizvodne, organizacijske in ostale sposobnosti kolektiva prišle v celoti do izraza. Vrsta začetih in neresenih vprašanj je postavljenih na drugačno osnovo, na osnovo samostojnega in zavestnega reševanja v kolektivu samem.

Nekateri pa ocenjujejo primernost oziroma ekonomsko vrednost novih instrumentov s stališča dosedanje politike v podjetju, oziroma skušajo svojo politiko kakršno so vodili, pokriti s plaščem razprav o primernosti in stimulaturnosti gospodarskega sistema za njihovo podjetje. Ob tem pozabljajo osnovo, da se merila družbene politike ne morejo vsklajati z dosedanjim politiko vsakega podjetja posebej, da ni mogoče z analitiko enega podjetja dajati oceno za vsa, ker imamo bistvene razlike v upravljanju podjetij. Na takih osnovah zasnovano trditev, da bodo predvsem panoge z iztrošenimi osnovnimi sredstvi ostale brez sredstev, je razprava na plenumu ovrgla, opozorila pa je, da bo za tiste kolektive, ki so za vsako ceno in v kratkem roku hoteli izvesti velike investicije, predstavljale taka

politika težko obremenitev. Iz dosedanjih razprav in računanj o tem, kaj bo novi sistem dal, kako prizadene tega ali onega posameznika instrument ali obdavečitev, je nujno, da iz statičnih računov pridemo na analize notranjega stanja v podjetju, ter objektivno in kritično ocenimo dosedanje napore in delo, ter na podlagi tega usmerimo politiko čim uspešnejše vključitve v nov sistem, s koriščenjem vseh skritih rezerv v vsakem kolektivu posebej. Gospodar-

ski sistem je v bistvu postavljen tako, da od dosedanjih ocenjevanj odnosov med podjetjem in družbo usmerja na urejanje odnosov znotraj podjetja, kratka, potiska na nadaljnjo demokratizacijo v podjetju in skozi to na čim uspešnejše urejanje materialnih odnosov v kolektivih.

Novi instrumenti v večji meri kot doslej odpirajo vprašanja iskanja moderniziranih oblik organizacije dela, delitve dela, avtomatizacije proizvodnje in specializacije. Kolektivi bodo, oziroma že poskušajo na različne načine uspešno urejati vse probleme za doseganje boljših proizvodnih rezultatov. Ob vseh teh akcijah mora biti poleg materialnih rezultatov in odnosov tudi skrb za socialistične proizvodne odnose v ospredju. Mnenje, da je najenostavnejša rešitev za doseganje večjih proizvodnih rezultatov v tem, da se odpuščajo delavci, ne da bi se za njih na drugem mestu organizirala primerna zaposelitev, sindikalne organizacije ne bodo podpirale, nasprotno zahtevale bodo, da se slehernemu

omogoči z odpiranjem novih oblik proizvodnje primerno delo.

Nov gospodarski sistem in razvoj materialnih odnosov je v večji meri pokazal nujnost iskanja oziroma uvajanja neposrednejših oblik samoupravljanja. Večja sredstva in večja samostojnost kolektivov zahtevajo tudi aktivnejši poseg proizvajalcev v upravljanje. Vprašanje decentralizacije samoupravljanja se ne more postavljati kot formalen akt s tem, da se formirajo neposrednejše oblike samoupravljanja. Decentralizacija zahteva predhodno razčiščenje in urejene materialne odnose. Zato je nujno, da ekonomsko stimulativen sistem delitve sredstev za osebne dohodke spremlja uvajanje neposrednejših oblik samoupravljanja. Ob tem je nujno upoštevati dejstvo, da gre za nov kvalitativni prehod na vseh področjih, kateri mora biti v skladu z materialnimi odnosi v kolektivu, skozi katere bo sleherni proizvajalec postavljen v položaj upravljalca in gospodarja.

SLAVKO ZALOKAR

PO DRUGEM POSVETOVANJU KOMUNALNIH DELAVCEV SLOVENIJE

PREZRTE SLUŽBE

Zgradili so novo naselje. Najprej so uredili komunalne naprave — napeljali vodovod, kanalizacijo, električno omrežje, zgradili ceste, nato pa hiše. Naselje še niti zaživelo ni, ko je občinski ljudski odbor že sklenil novo pogodbo s komunalnim podjetjem o vzdrževanju in čiščenju novih ulic, parkov... Komunalno podjetje seveda v redu opravlja svoje delo, saj mu tudi občina v redu plačuje vse storitve. Pri občinskem ljudskem odboru je poseben sklad za komunalno in v družbenem načrtu so predvideni vsi izdatki za komunalno...

»Lepa pesem,« bodo dejali delavci komunalnih služb, »toda radi bi vedeli, kje je tako?« Žal tega tudi jaz ne vem, vem pa, da si komunalni delavci povsod želijo tako delati. In morada tudi bodo v prihodnosti. Danes pa je komunalna služba pastorek ljudskih odborov in z njo nismo zadovoljni ne državljan, ne ljudski odbori, ne sami komunalni delavci.

Mi se spotikamo ob razrit cestni tlak, slabo javno razsvetljavo, slab vodni pritisk, neurejene parke. Občina se jezi nad nizko akumulativnostjo komunalnih služb, ki samo »molzejo« občino, v komunalnih podjetjih pa se pritožujejo: nimamo denarja, zato ne moremo delati, zato tudi nimamo ustrezne opreme, nimamo delavskega upravljanja itd.

Več kot polovica komunal-

nih služb v Sloveniji dela pod

firno ustanov ali zavodov, kar

pomeni, da njihovi delavci ni-

majo samoupravnih pravic. Sa-

mo pri 5 odstotkih v Sloveniji

(upoštevajo sicer tudi komunalna

podjetja!) je opravljeno delo iz-

ključno merilo za osebni doho-

dek, pri 31 odstotkih je ta le delo

odvisen od opravljenega dela,

sicer pa so plačani po uri,

tako kot ostalih 64 odstotkov.

Urna postavka ne spodbuja de-

lavcev k boljšemu delu in k

boljši organizaciji dela. Tudi to

lahko prištejemo med razloge,

zaradi katerih nismo zadovoljni

s komunalnimi službami, in za

kaj so nizko akumulativne.

Ni razloga, da ne bi tudi ko-

munalne službe organizirali v

obliki podjetij in tako tudi na

tem področju dosledno uvelja-

vili delavsko samoupravljanje

in delitev osebnega dohodka po

delu namesto sedanjega mezdne-
nega nagrajevanja. Razumljivo,
da morajo tudi za komunalna
podjetja veljati gospodarska na-
čela kot za druga podjetja. Nib-
če ne mora zahtevati od kolek-
tiva, da brezplačno dela. Tako
so sklenili na posvetovanju ko-
munalnih delavcev Slovenije
prejšnji tork v Mariboru, skil-
canem na pobudo Republiškega
odbora sindikata obrtnih in ko-
munalnih delavcev Slovenije.

Komunalna podjetja nimajo
težav s tako imenovanimi in-
dividualnimi uslugami, ki jih
plačujejo državljani ali pa pod-
jetja. Težave so le s kolektiv-
nimi uslugami, katerih naroč-
nik je ljudski odbor. Kar je
drugod samo po sebi razumlji-
vo, je tu predmet dolgotrajnih
razprav. Kolektivi komunalnih
služb morajo dobesedno pro-
sjačiti za plačilo svojega dela,
kajti v večini naših mest sploh
ni določena dejavnost teh služb,
še manj pa je sklenjenih po-
godb med občino in podjetjem.
Kaže, da so kolektivi komunal-
nih služb dolžni (?) opravljati
tudi dela, ki jih naročnik ne
plača!

Čudno pot nameravajo ubra-
ti v Mariboru, seveda, če bodo
sprejeli predlog Sveta za komu-
nalne zadeve pri Občinskem
ljudskem odboru Maribor-Cen-
ter. Tamkajšnje podjetje »Sna-
ga« skrbi za snago mesta. Če
ceste niso čiste, je temu »krivo«
podjetje »Snaga«, saj za to ob-
staja. Podjetje pa nima z obči-
no nobene pogodbe o čiščenju
ulic. Svet pa celo predlaga, da
bi v ceno za odvoz hišnih smeti
vključili še stroške za čišče-
nje ulic! Ali je to izjemni pri-
mer? Tudi drugod menijo, da
se bo komunalno podjetje že
»znašlo« in nekeje dobilo sred-
stva za opravljanje najvažnej-
ših dejavnosti.

Poglejmo še primer razširje-
ne reprodukcije na tem področ-
ju. Sredstva za nove komunal-
ne naprave so praviloma vkal-
kulirana v cene komunalnih
uslug. Te cene so v razponu 1:3,
se pravi, da podjetja plačujejo
za te usluge trikrat več kot go-
spodinjstva in tako neposredno
finansirajo nove gradnje. Sred-
stev pa ni dovolj, čeprav gre do
na račun skladov komunalnih
podjetij in tudi osebnih dohod-
kov. Saj gre za financiranje
objektov, katerih življenjska
doba traja 100 in več let. Vo-
dovod ali kanalizacijo gradimo
za več rodov — ali smo jih to-
rej dolžni sprosti odplačati? Ne-
razumljivo je, da morajo komu-
nalna podjetja najemati za
gradnjo teh objektov kratko-
ročna posojila z visokimi obrest-
mi, namesto da bi vsaj za to
dobila dolgoročna posojila. Sin-
dikati obrtnih in komunalnih
delavcev predlaga, naj bi skup-
nost prevzela tudi odplačilo
anuitet. S tem bi bistveno spre-
menili položaj komunalnih pod-
jetij.

DANILO DOMAJNKO

STEKLARNA »BORIS KIDRIČ« ROGAŠKA SLATINA:

Ekonomske enote na startu

Steklarina »Boris Kidrič« v Rogški Slatini pred-
stavlja eno tistih redkih podjetij, kjer nagrajevanju
po učinku doslej nekako niso znali utreti poti. Na ta
način so doslej nagrajevali le tretjino vseh del, sicer
pa je »pela« tarifna postavka! Glede razširjanja in
izpopolnjevanja nagrajevanja po delu celo sindikalna
podružnica v podjetju ni bila preveč prizadevna. Da
je bilo res tako, je na rednem letnem občnem zboru
priznalo tudi dosedanje sindikalno vodstvo.

Za obdobje zadnjih nekaj me-
secev pa ta trditev nič več ne ve-
lja. Sindikalna organizacija v tem
podjetju se je »predramila«, na-
vdušeno podprla stremjenja za
vedbo nagrajevanja po delu, za
razdeljevanje osebnih dohodkov
po kompleksnem učinku. V pod-
jetje so poklicali strokovnjake-
ekonomiste, da bi jim pomagali
pripravi sistem notranje delitve
dohodka. Dogovorili so se, da bodo
podjetje razdelili na 28 obračun-
skih enot, ki bodo združene pod
okriljem petih do sedmih, ali celo
več ekonomskih enot. O tem, ko-
liko bo teh enot, pa zdaj namreč
še razpravljajo. Sicer je osnutek
celotnega sistema razdeljevanja
osebnih dohodkov že pripravljen,
tako da neposredni proizvajalci že
izražajo mnenja, predloge in pri-
pombe. Oni sami namreč najbolje
vedo, kaj so zaokrožene skupine
proizvajalcev, ki lahko predstavl-
jajo kolektiv obračunske enote in
podobno. V podjetju so že imeli

primer, da so strokovnjaki pred-
lagali, naj bi vsaka izmed treh peči
predstavljala samostojno obračun-
sko enoto. Delavci pa vedo, da
praksa narekuje drugačno rešitev.
Ze zdaj se trudijo na vse načine,
da tudi tedaj, če kogarkoli izmed
njih ni v službo, poiščejo nado-
mestne delavce, na sploh tako or-
ganizirajo delo, da se proizvodnja
v vseh treh pečeh nemoteno od-
vija. Skratka — čeprav so delavci
pri pečeh razvrščeni po posadkah,
se navzlic temu čutijo za celovito
enoto. Če pa je tako, če delavci
sami dobro organizirajo proizvodn-
jo, kdo drugi, kot oni sami, ki
najbolje poznajo prilike in možno-
sti znotraj svoje enote, jim potem
sme predpisovati organizacijo
dela?

To, kar sem omenil, je pravza-
prav le drobec iz življenja in dela
v steklarni; drobci, ki je prišel do
izraza zdaj, ko pripravljajo nov si-
stem razdeljevanja osebnih dohod-
kov. Mimo drugega so se že dogo-

vorili, da bodo ekonomske enote
samostojno razdeljevale osebne
dohodke. O ostalih zadevah, ki jih
tudi nameravajo decentralizirati
(n. pr. amortizacijo) in sploh o
tem, kakšna in kje je za njihovo
podjetje smiselna meja decentrali-
zacije upravljanja in odločanja, pa
bodo odločili te dni. S prvim apri-
lom pa bodo, kot pravijo, novi si-
stem že preskusili v praksi.

Razprava na občnem zboru je
pokazala, da kolektiv razume po-
trebo, zakaj je potreben prehod na
novi sistem razdeljevanja osebnih
dohodkov. Ve tudi, da prehod po-
menlito odločilno prelomnico glede
gospodarjenja in upravljanja v
podjetju. Kajti razen materialnih
koristi, ki jih pričakujejo od no-
vega sistema (kakovostni in koli-
činski porast proizvodnje, boljši
zaslužki itd.), bodo obenem od-
padle tudi razne slabosti in napa-
ke, ki kvarijo odnose v kolektivu.
Med drugim gre za precej pogo-
ste disciplinske nerednosti, za ne-
opravičeno izostajanje z dela za-
radi pijančevanja in podobno. Te-
ga doslej nekako niso mogli od-
praviti ali omiliti; nasprotno —
takih primerov je bilo v letu 1960
še enkrat toliko kot v letu prej.
Novi sistem pa bo povzročil, da
delovne skupnosti v kolektivu ne
bodo trpele nediscipliniranih tova-
rišev v svoji sredi; prav tistih, ki
so se doslej — če je bilo treba,
vedno lahko »skrilile« nekeje v pod-
jetju.

-mG

ZAKAJ TAKO POČASI K POSLOVNEMU SKLADU?

Združitev sklada osnovnih in sklada obratnih sredstev v poslovni sklad gospodarske organizacije, velja od 1. januarja letos, in sicer po stanju zaključnega računa na dan 31. marca 1960. leta.

Sklad obratnih sredstev se pred združitvijo s skladom osnovnih sredstev zmanjša za znesek začetnega sklada obratnih sredstev, ki je bil dodeljen gospodarski organizaciji. To so v najljubši kopih potezah določila o osnovanju enotnega poslovnega sklada gospodarskih organizacij, kot jih predpisuje zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o sredstvih gospodarskih organizacij. Povprašal sem v posameznih tovarnah, kako daleč so že s temi opravili in zvedel manj, kot sem si obetal.

Reki in pregovori so nastali iz dolgoletnih izkušenj ljudi in vedel še vsi držijo. V tovarni »Zmaj« v Ljubljani lahko trde, da za njih drži rek »čez sedem let pride vse prav«. Pred sedmimi leti so se »zainvestirali«. Mogoče se jim je tedaj ponudila prilika, da so poceni, ob ugodnih kreditih, dobili dve stiskalnici, mogoče so mislili opraviti ozko grlo ali z nakupom teh dveh stiskalnic povečati proizvodnjo? Nesmiselno bi bilo sedaj ugotavljati, zakaj so jih dobili. Dejstvo je le, da sta sedem let ležali zaprašeni v enem izmed njihovih prostorov. Sedaj, ko je treba plačevati obresti na osnovna sredstva, ko že nekaj mesecev govorimo, kako važno bo izkoriščanje prav slehernega stroja, sta jim stiskalnici prišli prav. Prodali so jih in s tem denarjem povečali sedanji nov poslovni sklad za 19 milijonov dinarjev.

Tako kot so storili v »Zmaju« pred leti, so se odločili marsikje, mogoče že lani in se odločajo še letos. Večji del svojega dohodka so vlagali v razširitev tovarne, za nakup novih strojev. Manj je za sedaj takšnih kot »Zmaj«, ki prodaja nepotrebne stroje. Pri delitvi dohodka pa so imeli do obratnih sredstev — to je do denarja za redno poslovanje, za nakup surovin in materiala ter podobno — mačehovski odnos. Pravzaprav je proizvajalce k temu navajala tudi možnost, da so dobili pri Narodni banki potrebna obratna sredstva. Zveza je preko centralnega bančnega sistema in blokirane amortizacije prevzemala nase obveznost zagotoviti gospodarstvu potrebna obratna sredstva. Zato tolikšne

velike oči za novimi investicijami, zato takšen mačehovski odnos do obratnih sredstev. Sedaj pa je položaj drugačen. Gospodarske organizacije morajo po dopolnjenem zakonu: vrniti (v načelu) z obrestmi po letni obrestni meri 6 odstotkov naslednja obratna sredstva:

— začetni sklad obratnih sredstev

— posebne kredite, ki so jih dobile po zveznih predpisih

— neodplačani del kreditov, ki so jih dobile po odredbi o dovoljevanju kreditov za obratna sredstva, če povečajo obseg poslovanja.

To pomeni, da se s tem povečujejo obveznosti tistim, ki niso ob dosedanjih delitvah dohodka namenili niti dinarja več za sklad obratnih sredstev, kot so to terjali predpisi. Za sedanjo in bodočo delitev dohodka pa bo izredno pomembno, za kaj bodo porabili denar. Če hoče podjetje izpolniti predvideno proizvodnjo in poslovne naloge, potrebuje določen poslovni sklad, mora imeti na razpolago denar, tako za nadaljnjo krepitev mehanizacije in nove tehnološke postopke kot tudi za surovine, polizdelke in material. In ker bo treba vračati te zaostale dolgeve (začetni sklad, posebne kredite in neodplačani del kreditov), bo še kako važna tehtna presoja, zakaj naj porabijo dohodek. Pri delitvi dohodka bo treba upoštevati vse vidike potrošnje, vso dejavnost kolektiva: obnavljanje zastarelih naprav in nadaljnjo razširitev proizvodnje, poskrbeti bo treba za sredstva, potrebna za redno obratovanje, nameniti del denarja za izboljšanje življenj-

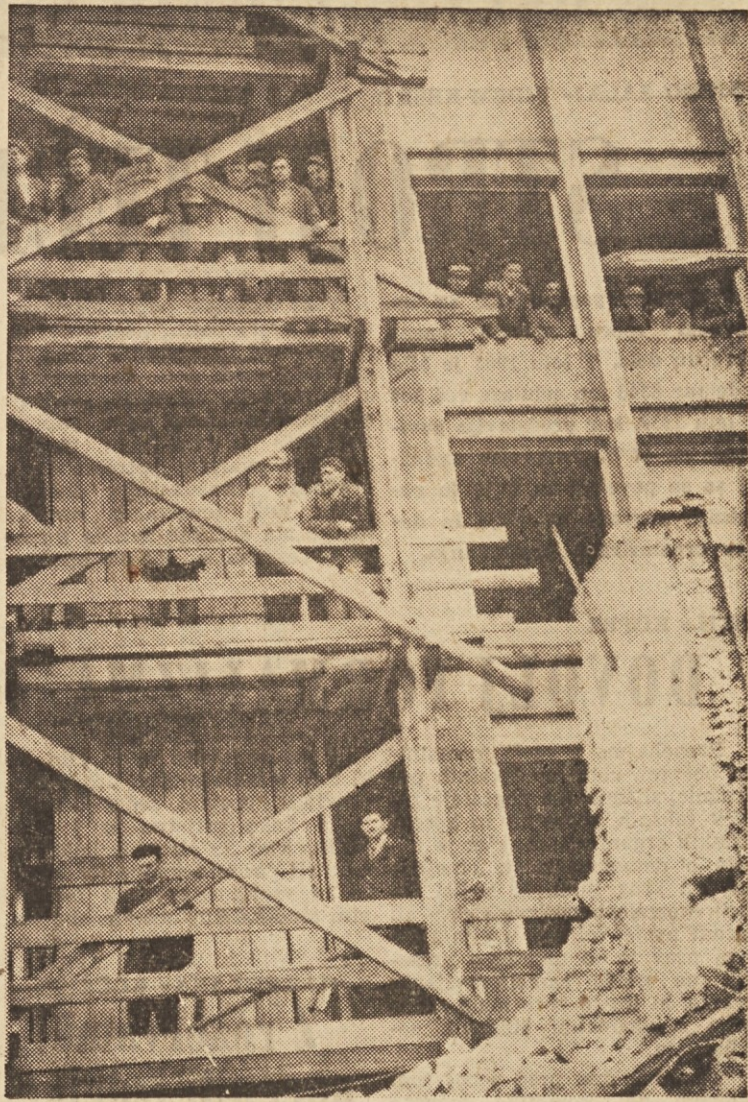
skih pogojev članov kolektiva, za razvijanje služb, namenjenih krepitvi družbenega standarda in podobno.

Odločitev o delitvi dohodka je torej posledično bolj pomembna kot je bila doslej. Zdi se, da se ponekod teh pomembnosti odločanja le še premalo zavedajo. V »Totri« in »Teli«, »Rogu« in »Kleju«, »Zmaju« in še drugod na primer ob razpravah o zaključnih računih niso razpravljali o novem položaju, v katerem so se znašle gospodarske organizacije ob združitvi obeh skladov v enotni poslovni sklad. Če so spregovorili besedo dve, je bil to zelo načelen pomenek. Čeprav so predpisi o snovanju poslovnega sklada že štirinajst dni na razpolago, trdi večina računovodij teh in še nekaterih drugih podjetij, da ne morejo ničesar podrobneje povedati, v kakšnem položaju se bodo znašli, ker pač še ni dokončnih predpisov. Ko pa se človek z njimi pomenkuje, kako so lani delili sredstva in kako jih mislijo predvidoma deliti letos, je bila skoraj vsakomur na jeziku najprej beseda: rekonstrukcija in razširitev. Sredstva za redno obratovanje — torej prejšnja obratna sred-

stva — bodo pri nas večja, za trjujejo, če bo položaj naše gospodarske organizacije posledično boljši.

Z združitvijo obeh skladov so dobile gospodarske organizacije večjo samostojnost pri razporejanju sredstev. Toda pravici ni brez odgovornosti. In prav ta večja samostojnost terja tudi večjo preudarnost, za kaj vse nameniti dohodek. Napak bi bilo, če bi o tem odločali samo računovodje v svojih pisarnah. Prav, potrebno in nujno je, da o tem razpravljajo delavski sveti, da pretehtajo, kakšne so njihove možnosti posledično, kako lahko hitreje obrnejo denar, doslej marsikdaj zamrznjen v neidočem blagu, zaprašenih strojih, surovinah, ki so jih kupili pred leti, pa jih ne potrebujejo več in podobno. Vse to skupaj denar, zbran na ta način, je poslovni sklad gospodarske organizacije. Čim večji je ta sklad, čim hitreje se obračajo sredstva v njem, tem več denarja je na razpolago za razvoj podjetja, za izboljšanje življenjskih pogojev članov kolektiva, za razvijanje služb, namenjenih krepitvi družbenega standarda.

P. D.

Po ljubljanski ulici je zahrmedel buldozer. To je bil za gradbene delavce tako velik dogodek, da so vsi planili k oknu in ograjam. Prevelika radovednost se pozna na učinku...

Bo šotor dražji od hotela?

Predlog o uvedbi novih turističnih taks ima lahko negativne posledice za nadaljnji razvoj delavskega turizma in rekreacije, kolikor ne bodo občinski ljudski odbori določneje opredelili razlike med datjavami tako imenovanega komercialnega, pridobitnega turizma in izrazito nekomercialnega, delavsko-počitniškega turizma!

Nov predlog sicer ne pri-
zadene v tolikšni meri gospo-
darske organizacije, kolikor po-
sameznika, ki bo moral v času
dopusta seči globoko v žep, če
bo hotel poravnati vse mogoče
denarne obveznosti v kraju, kjer
bo preživel dopust.

Kakšne so pravzaprav te obveznosti?

• Natanko določene dajatve
za uporabo glase, biljarda,
igralnih kart, pločnika, parkir-
nega prostora...

• za naslovno tablo na po-
čitniškem domu...

• za morebitne objave, ozvo-
čenja, oglasne deske...

• za šotor — 120 din na
kvadratni meter dnevno...

• začasno bivanje v tu-
rističnem kraju — 200 din dnevno
na osebo itd....

Nočnine, prostor za šotor, kopa-
lišče in še marsikaj! Vse to
lahko v tolikšni meri obremenijo
posameznika, da bo moral za-
voljo tega skrajšati svoj dopust
za nekaj dni. Obenem pa ne
vpliva nič kaj spodbudno na
organizacijo eno in dvodnevni
izletov, saj bodo ti tako rekoč
čez noč občutno dražji. Kdo bo
pa šel na izlet, če ga bo le-ta
veljal 200 din že samo, če se
bo prikazal v nekem turističnem
kraju, kaj šele, če bo hotel pri-
sluhni glasbi, zaigrati biljard
ali šah, ali še celo, če se mu bo
zahotelo — morja...

Občine so vsekakor upravi-
čene do določenih dohodkov na

račun turizma. In prav je, če tu-
risti in gostje odštejejo nekaj v
korist občinskega sklada. Ta
sklad pa mora služiti za uredi-
tev in vzdrževanje turističnih
naprav: cest, vodovodov, raz-
svetljave, campingov....

Praksa kaže večkrat druga-
če! Občine uporabljajo ta denar
za druge potrebe in ne za raz-
voj turizma. To prakso bi razu-
meli, če bi bil pri nas turizem
že na takšni stopnji, da bi s svo-
jimi uslugami zadovoljeval tu-
riste. Takrat res prinaša gospo-
darske koristi. V sedanji stopnji
razvoja pa je potrebno v tu-
rizem investirati znatna sredstva.
Ni pa in ne more biti admini-
strativni, uradniški način edina
oblika tega, da pride občina do
denarja; ali bi ne mogli najti
primernejše poti z zbiranjem
namenskih sredstev za urejeva-
nje turističnih naprav, cest, vo-
dovodov, razsvetljave...

Prav gotovo bi podjetja in
počitniške skupnosti, ki so za-
interesirane za razvoj delavske-
ga turizma, radi odštele potreb-
na sredstva za izboljšanje živ-
ljenjskih pogojev svojih članov
in delavcev v turističnih krajih,
kjer njihovi delavci najbolj po-
gosto letujejo. Neposreden raz-
govor med predstavniki kolekti-
vov in občino, točen račun in
perspektivni načrti bi nemara
ugodnejše vplivali na rast tistih
občinskih sredstev, ki so name-
njeni za razvoj domačega tu-
rizma. **Predvsem pa: kolektivi**
bi vedeli, zakaj in kam so dali
svoj denar!

Če pa že mora ostati pri
taksah, potem jih je treba opre-
deliti z ozirom na koristnike:
višje za komercialne gostin-
ske usluge,

nižje za redne obiskovalce,
koristnike delavskih domov od-
diha.

Kakor hitro pa bomo poeno-
tili obveznosti posameznikov v
odnosu do komercialnega ali de-
lavskega turizma, se bomo s tem
kar naenkrat znašli pred hote-
lom, ki bo cenejši kot pa marsi-
kateri počitniški dom, da ne go-
vorimo o campih in šotorih!

Ugovori so tudi zaradi novih
oblik regresiranja letnih dopu-
stov. Če hočemo, da si bodo de-
lavci sami izbirali kraj oddiha,
moramo na široko odpreti vrata
naših delavskih domov, hkrati
pa moramo dati delavcu tudi
pripadajoči mu regres, ki ga naj
potlej uporabi kot ve in zna ra-
zumljivo, za svoj odmor v domu
oddiha. S tem bomo nudili de-
lavcu možnost izbire. Delavske
domove in počitniške skupnosti
pa bomo usmerjali k smotrnej-
šemu gospodarjenju z lastnimi
sredstvi. Kolikšen in kakšen bo
ta regres — o tem naj odločajo
delavski sveti, o cenah v posa-
meznih domovih pa domovi sa-
mi. Regresi bodo seveda odvisni
od gospodarjenja v posameznih
kolektivih, cene v domovih pa
od organizacije poslovanja, od
številca ležišč, urejenosti restav-
racije itd. Najavljena turistična
taksa pa lahko prizadene oboje
tako, da bo »zmanjšala« delav-
čev regres in povečala uslu-
žnostne cene v domovih.

Takšne napovedi nas opozar-
jajo na previdnost, posebno, ker
lahko nastopijo nepredvidene
težave pri uvajanju odprtih do-
mov oddiha. Zanje se nekateri
delovni kolektivi sicer ne navdu-
šujejo, ker jih vodijo pri tem le
sebični osebni interesi, naši
skupnosti pa je mnogo do tega,
da bi bili počitniški domovi od-
prti slehernemu članu sindikata.
S tem bi bila izravnana priori-
tetna razlika, ki ima objektivne
vzroke: Mnogo ustanov in ne-
gospodarskih organizacij pa tudi
podjetij, ne more preprosto nu-
diti cenenejšega odmora svojim
članom, ker pač nimajo lastnega
doma, tuji domovi jih pa ne
sprejmejo. Večkrat pa bi bil
prostor za ene in druge, ustre-
ženo pa predvsem tistemu, ki
ima pravico do oddiha: delavcu.

D. KRALJ

Zmagala je človečnost

Noben pisani zakon jih ni
primoral, da svojim delovnim
tovarišem plačajo dva letna od-
diha: rednega in izrednega. Lah-
ko bi jih pustili cele tri tedne,
ko jih Zavod za socialno zava-
rovanje pošlje v hribe ali k mor-
ju na preventivno okrevanje,
brez prebitve pare. Zavod jim
namreč poravnava samo prevozne
stroške in dnevno oskrbo, bo-
leznine pa jim ne priznava, ker
niso bolni, ampak samo telesno
izčrpani.

Toda zmagal je nenapisani
zakon človečnosti. V Litostroju,
Vevški papirnici in 22 podjet-
jih iz Most v Ljubljani. Pone-
kod že predlanskim, drugod lani
in letos.

Na izreden dopust, ki ga da-
jejo podjetja bolehnim delav-
cem zato, da gredo lahko na
preventivno okrevanje, marsi-
kdo ne hodi rad. Če se ne od-
pove zaslužku, se mora odpove-
dati rednemu letnemu dopustu.
Eno in drugo pa je zlasti za ti-
stega, ki ima družino, precejšnja
samoodpoved. Če se je dalo, je
zato ta ali oni obesil okrevali-
šče na klin in ostal v tovarni,
dokler ga ni bolezen vrgla v
posteljo. Za en mesec ali pa še
dlje. Takšna dolgotrajna bole-
zen pa je kolektiv gmotno bolj
prizadela, kakor če bi bolehnemu
delavcu plačali izredni dopu-
st med preventivnim okrevan-
jem. Tudi to spoznanje je v
omenjenih gospodarskih organi-
zacijah nagnilo tehniko v prid

izrednemu plačanemu dopustu
za okrevance.

Skoraj gotovo se nihče ne bo
več branil počitka v zdravili-
škem domu, preden zbolí. Hra-
na in prenočišče zastoj, povrhu
pa še polni zaslužek v tovarni,
saj si na boljšem, kakor če bi
delal. In na boljšem si, kakor
resni bolniki v zdraviliških do-
movih, ki dobe med zdravlje-
njem samo 50 ali 80 odstotkov
svojih rednih dohodkov. Mogoče
je celo nova stimulacija za pre-
ventivno okrevanje malo preši-
rokogrudna. Za večino je res
zdravje predragoceno, da bi špe-
kulirali z njim, morda pa bo le
kdo posledaj pazil nanj prav
zaradi širokogrudnega denarne-
ga povračila, če pojde na pre-
ventivno okrevanje.

O dorenovljeni tržnici v Ljubljani, ki je arhitektonsko zelo lepo urejena in je zahtevala precej sredstev, je bilo izrečenih tudi nekaj kritik. Glavna slabost te tržnice, ki je seveda pokrita, je v tem, da je v njej zelo hladno. Čeprav je bilo 22. marca v Ljubljani zelo hladno, so se prodajalke in gospodinje raje/zvrstile na prostem

»DJURO SALAJ« VIDEM-KRŠKO:

STROJI TEČEJO 350 DNI

Videmski papirničarji so na običnem zboru položili bogat obračun dela. V letu 1960 je bilo izdelane 8346 ton celuloze več kot v letu 1959, kar predstavlja povišanje za 42 %. Povprečni zaslužki so se povečali za 27 % in pomenijo nagrado za višjo in dobro organizirano proizvodnjo.

Tudi videmski papirničarji so dijo v vrsto tistih kolektivov, ki so jih novi gospodarski predpisi prizadeli sredi poti, ko so želeli z dograditvijo »Roto II« povisati proizvodnjo časopisnega papirja za 100 % in tako kriti trenutne jugoslovanske potrebe. Dvig vrednosti obračunskega dolarja, kakor tudi devalvacija nemške marke sta občutno zvišala njihove obveznosti za nabavo opreme.

K temu je treba dodati še carino, ki je po novih predpisih višja, in ovire pri sklepanju pogodb. Vse težave bi marsikak kolektiv, ki ni bogat z domiselnostjo, z zavzetostjo, kako premagovati zapreke, kako organizirati proizvodnjo in do skrajnih meja izkoristiti stroje, zavedla v malodušje. Na običnem zboru pa so se temeljito pogovorili o nastalih težavah in nakazovali poti, ki peljejo iz zagate.

Posebej velja pohvaliti tehtno, vnaprej poslano poročilo o delu, problemih in uspehih sindikalne podružnice in celotnega kolektiva. Tovarna celuloze v Vidmu je ena izmed redkih, če ne morda celo edina v naši državi, ki ima uvedene štiri izmene. Četrta izmena pravzaprav predstavlja delavca-»skakača«, ki vskoči v tretjino in s tem dobi delavec v tretjini prost dan. Celoten krog se zaključuje vsakih osem dni, kar omogoča vsakokrat drugačne proste dneve, hkrati pa seveda zagotovi — kar je pri tem najvažnejše — nepretrgano obratovanje. Razen novoletnih in prvo-majskih praznikov ter nujnih popravil tečejo stroji nepretrgoma noč in dan. Vse to je omogočalo izkoristiti stroje visoko nad tovarniške normative, večjo proizvodnjo in dohodek.

To pa ni edina domiselnost papirničarjev. Neurejeno notranje tržišče s celozlozom lesom je že nekajkrat skoraj ogrozilo obratovanje. Od šestmesečnih zalog, ki so za takšno tovarno običajne, so imeli zalogo samo za osem ur. Med svežo smrekovino so mešali topolov les in celo bukovo, kar je verjetno edinstven primer na vsem svetu. Delavci iz vseh izmen so se zbirali in pogledovali na skladišče, če bo dovolj lesa za naslednjo tretjino. Dosegli so, ko so v papirno kašo zmleli skoraj poslednjo trsko iz lesnega skladišča, na srečo le ni bilo treba ustaviti.

In zakaj lesa za papirnico ni na razpolago? Zato ker ga gozdna gospodarstva lahko drugod dražje prodajo. Če ga pa kupijo po višjih cenah, pomeni to znatno zvišanje cen papirja. Delovni kolektiv papirnice pa išče vse možne rešitve, da bi se podražitvi izognil.

Ta visoka zavest in zavzetost je tudi posledica decentralizirane delavskega samoupravljanja. V poročilo so zapisali: »da je delavski svet uvidel, da je nadaljnje poglobljanje socialistične demokracije, da je nadaljnja rast produktivnosti dela mogoča le, če bomo k reševanju skupne problematike uspeši angažirati več neposrednih proizvajalcev, če bomo omogočili, da se problemi pretežno rešujejo tam, kjer se porajajo.«

Obratni delavski sveti v tovarni celuloze in papirja postavljajo čedalje bolj čvrsti organizmi delavskega samoupravljanja. Otresli so se začetnih težav in negotovosti. Vztrajno, s pomočjo sindikalne podružnice in centralnega delavskega sveta, iščejo pota in načine, kako bi dali tem svetom najbolj smiselno ekonomsko osnovo, katere pristojnosti odločanja bi že lahko prevzeli, katere mora še zadržati centralni delavski svet. Prav malo jih moti, da ni bogatejših izkušenj; vseh jim je, da ni receptov, kajti v iskanju poti k srečnejši bodočnosti, pa čeprav je ta pot naporna, je veliko zadovoljstva in sreče.

VINKO TRINKAUS

»TOKO« DOMŽALE:

»Krive«, ker so ženske?

Na običnem zboru sindikalne podružnice tovarne usnjenih izdelkov »TOKO« v Domžalah prav gotovo niso le slučajno največ govorili o delovnih in življenjskih pogojih zaposlenih delavcev, predvsem pa delavk.

Značilno za ta 960-članski delovni kolektiv je okrog 80 % zaposlenih žena. Analiza izkoriščanja delovnega časa v lanskem letu pa kaže, da je bilo zaradi različnih obolenj in nesreč pri delu izgubljenih okrog 15 milijonov dinarjev, da je podjetje zaradi povečanega obsega boleznin izplačalo okrog 5 milijonov dinarjev dopolnilnega prispevka za socialno zavarovanje itd.

Razprava okrog teh in še nekaterih števil, ki kažejo, da v podjetju »TOKO« štejevalo bolezenskih izostankov iz leta v leto narašča, je izzvenela v vprašanjih, kje so vzroki za tako stanje in kako temu pomagati.

»Mar smo res temu me krive zato, ker smo ženske?« je rekla ena izmed udeleženk običnega zbora. Vprašanje opozarja na bojazen, ki jo je na običnem zboru izrazil tudi nekdo izmed vodilnih ljudi v podjetju, ko je govoril o vplivu gospodarskih sprememb na bodoče gospodarjenje v podjetju. Med ključne probleme podjetja je namreč prištel tudi »specifično« sestavo kolektiva.

Gre za bojazen, da ta pretežno ženski kolektiv ne bo kos vsem proizvodnim nalogom, ki jih bo imel v prihodnjih letih.

Na običnem zboru pa so menili, da je nujno potrebno izboljšati delovne in življenjske pogoje zaposlenih žena, ki so vzrok vse večjemu številu izostankov zaradi obolenj in nesreč, pa ne bo več vzrokov tudi za omenjeno bojazen.

RUDNIK ŽIVEGA SREBRA IDRİJA:

Tudi tu ekonomske enote

Idrijski rudarji so na sobotnem običnem zboru sindikalne podružnice ugotovili, da je bilo delo izvršnega odbora podružnice v zadnji mandatni dobi zelo uspešno. Prav odbor podružnice je dal pobudo za skupne sestanke z delavskim svetom ter tovarniškim komitejem Zveze komunistov, na katerih so obravnavali vsa tekoča proizvodna in druga vprašanja.

Sindikat je bil tudi pobudnik za izpopolnjevanje sistema delitve dohodka. Osnovati mislijo ekonomske enote in zasnovati na tem načinu nagradjenja. Pri pripravljanju konkretnih predlogov za razdelitev podjetja v enote so naleteli na nekatere težave. Specifičnost proizvodnje namreč ne dovoljuje popolne ločitve dela.

Prav tako so se pojavila različna gledišča glede nalog rudniških delavnic. Morda bodo uresničili predlog, da bi jih razširili in da bi te opravljale storitve tudi za prebivalstvo Idrije in drugih podjetij v mestu. Predlog o osnovanju ekonomskih enot bodo dali verjetno v razpravo kolektivni že ob koncu meseca. Hkrati z uvajanjem enot bodo izvolili delavske svete v enotah ter ustanovili sindikalne pododbore po enotah.

Razpravljali so tudi o varnosti pri delu, poklicnih boleznih in izobraževanju rudarjev. Kljub temu, da so v minulem letu porabili za higiensko zaščito nad 28 milijonov dinarjev, ni bilo zaželenih uspehov. Nesreč je bilo za 9 % več. Ugotovili pa so, da se ponesrečijo v glavnem novo sprejeti rudarji in zato sklenili uvesti za nove delavce posebne seminarje. Nasprotno pa so s stal-

Ze zgodaj je treba začeti spoštovati prometne znake. Naš fantiček kaže do njih resnično ljubezen

»STIL« KOPER

DOVOLJ FORMALIZMA

Prenehajmo z zgolj formalnimi običnimi zbori sindikalnih podružnic, slišimo vse pogostejše tudi v takšnih podjetjih in gospodarskih organizacijah, kjer je načelo o demokratičnosti omejeno na ožji krog ljudi, ki bodisi zaradi »nezrelosti proizvajalcev« ali zaradi svoje veljave uveljavljajo svoj prav in so umetelno presadili na gredo samoupravljanja cvetke, ki imajo bore malo skupnega z osnovnimi oblikami soodločanja.

Te misli ima pred seboj tudi dobršen del kolektiva tovarne pohištva »Stil« v Kopru, kjer so delavci šele po uvodnih formalnostih in prebranim poročilu predsednika sindikalne podružnice na običnem zboru zvedeli, da je »pravo« poročilo pripravljeno nekje v predalu, ker se nekaterim »odločujočim forumom« v podjetju ni zdelo ustrezno za obični zbor — običnemu zboru sta, mimogrede povedano, prisostvovala tudi »višja« sindikalna funkcionarja — in da so pravkar slišali obsežen zunanjepolitični pregled in splošno poročilo o ekonomskem položaju podjetja. To poročilo pa da so sestavili dva ali trije »odgovorni« tovariši. Ko se je predsednik sindikalne organizacije le odločil in povedal, da le želi razpravo o nekaterih važnih problemih v podjetju in kritično oceniti delo samoupravnih organov, organizacijo dela, ekonomske enote, nagradjevanje, premije, pogodbe z odjemalci itd., si dobršen del kolektiva ni mogel kaj, da ne bi prilegnil tem na novo uglasenim strunam.

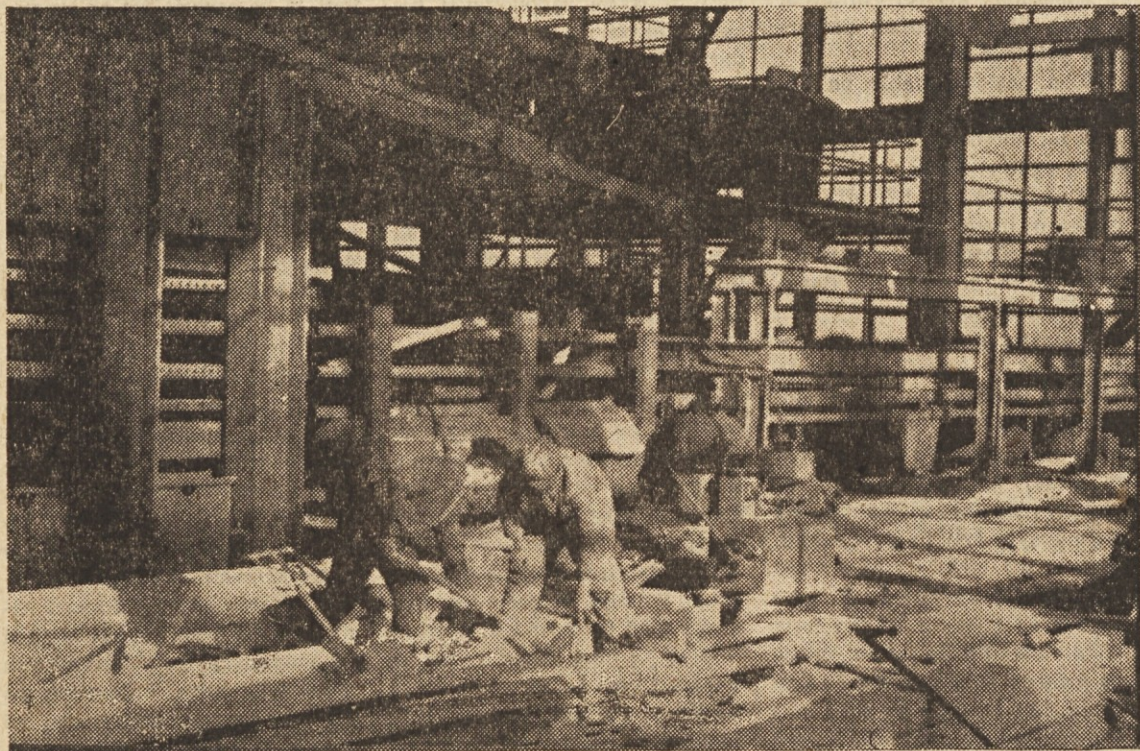
»TEKSTILANA« KOČEVJE

Z rezervami poceniti izdelke

Obični zbor sindikalne podružnice »Tekstilana« Kočevje je pokazal, da je sindikalna podružnica pri svojem delu odigrala pomembno vlogo. Razen ostalega so podrobneje razpravljali še predvsem o nagradjevanju po delu in povečanju storilnosti. Po zaslugi nenehnega zasledovanja proizvodnje in problemov podjetja so uspeli plan pravočasno izpolniti. Posebno skrb pa so posvetili izobraževanju in za to ustanovili izobraževalni center, ki je priredil več tečajev, v prihodnje pa bodo organizirali tekstilno delovodsko šolo in šolo za kvalificirane delavce.

V razpravi o novih gospodarskih ukrepih so bili mnenja, da je tudi v njihovem delovnem kolektivu precej rezerv, ki bodo pomagale, da bodo znatno pocenili tekstilne izdelke. O teh vprašanjih bodo podrobneje razpravljali na skupnem sestanku ekonomskih enot in celotnega delovnega kolektiva.

D. V.

Gradnja tovarne bo kmalu končana in velika dvorana bo dobila drugačno podobo. Namesto monterjev in zidarjev se bodo za stroji zvrstili delavci, ki jim bodo vdahnili življenje

TOVARNA LESOVINE IN LEPEPKE CERŠAK:

MANJ NADURNEGA DELA

Rekonstrukcija podjetja je trenutno osrednji problem kolektiva tovarne lesovine in lepenke v Ceršaku. Zaradi zastarelih naprav imajo delavci nenehne težave, delo pa tarja veliko naporov. Pri proizvodnji lepenke so v veliki meri odvisni od vremenskih razmer, kajti sušijo se vedno na prostem. V bližnji bodočnosti bodo verjetno zgradili naprave za sušenje in glajenje lepenke, kar bo precej razbremenilo delavce, ki zdaj delajo v posebno težkih pogojih in ne zmorejo vseh nalog. Naj povemo samo to, da čaka, na primer, na obdelavo kar 566 ton mokre lepenke. Zato je podjetje večkrat v težavah tudi zaradi obratnih sredstev.

Z rekonstrukcijo bodo lahko odpravili nadurno delo. Se posebej so v težkem položaju žene, ki so zaposlene pretežno na delov-

nih mestih, ki predstavljajo ozko grlo v proizvodnji. Tu je nadurno delo reden pojav, delajo tudi ob nedeljah. Niso redki primeri, ko morajo delati po 12 ali več ur, samo da bi prišli proizvajati pravočasno na tržišče. Člani kolektiva so na običnem zboru predlagali, naj bi s tem, da bi sprejeli pet delavcev, uvedli četrto izmeno, s čimer bi lahko odpravili 12 in več urno delo ter omogočili, da bi prišli delavci na vrsto za nedeljsko delo vsako tretjo ali celo peto nedeljo. Popolnoma pa nedeljskega dela pred rekonstrukcijo ne bodo mogli odpraviti, ker lahko edino ob nedeljah opravljajo remontna dela in čistijo glavni kanal, če hočejo, da bo proizvodnja nemotena potekala. Po tem predlogu tako ne bi bistveno povečali števila delavcev, vendar pa bi prihranili precej sredstev.

Kljub težkim delovnim pogojem pa je uspelo kolektivu lani proizvodni plan celo preseči. Letošnji plan je še precej višji, vendar kaže, da ga bodo uresničili.

Takšni delovni pogoji so narokovali sindikalni podružnici, da posveti vso skrb delovnemu človeku. Uspelo jim je lani omogočiti vsem članom sedemletno brezplačno letovanje na morju. V Savudriji imajo skromno letovišče, ki ga nameravajo letos še razširiti, hkrati pa bo sindikalna podružnica skušala zamenjati ali pa najti proste zmogljivosti pri sorodnih podjetjih. Če bodo letošnje leto uspešno zaključili, bodo del sredstev namenili za gradnjo doma na Pohorju. Sindikalna podružnica je tudi letos sklenila, da bodo omogočili vsakemu članu kolektiva štirinajstredno brezplačno letovanje na morju. Jaki

nju, kje so vzroki za tako stanje in kako temu pomagati. »Mar smo res temu me krive zato, ker smo ženske?« je rekla ena izmed udeleženk običnega zbora. Vprašanje opozarja na bojazen, ki jo je na običnem zboru izrazil tudi nekdo izmed vodilnih ljudi v podjetju, ko je govoril o vplivu gospodarskih sprememb na bodoče gospodarjenje v podjetju. Med ključne probleme podjetja je namreč prištel tudi »specifično« sestavo kolektiva.

Gre za bojazen, da ta pretežno ženski kolektiv ne bo kos vsem proizvodnim nalogom, ki jih bo imel v prihodnjih letih.

Na običnem zboru pa so menili, da je nujno potrebno izboljšati delovne in življenjske pogoje zaposlenih žena, ki so vzrok vse večjemu številu izostankov zaradi obolenj in nesreč, pa ne bo več vzrokov tudi za omenjeno bojazen.

Svoj del k povečanju obolenj prispevajo tudi slabi delovni pogoji v posameznih obratih podjetja. Delovni prostori so premajhni, slabo zračeni, nezadostno ogrevani itd.

Delavski svet bo vsekakor moral bolje premisliti, ko razdeljuje sredstva, in nameniti več sredstev za stvari, kot so ureditev zračanja delovnih prostorov, namestitvi dvojnih oken in podobno. Potem bo gotovo manj obolenj dihal, prebavil in živcev, ki so med najbolj pogostimi v tem kolektivu. Prav pa bi bilo, da bi se o tem (in drugem) pogovorili po posameznih obratih in delavnicah. Prav zato so tudi sklenili ustanoviti obratne sindikalne odbore, ki so jih že izvolili v štirih obratih.

Tudi nov izvršni odbor sindikalne podružnice, v katerega so letos izvolili same delavke, se bo verjetno odločilo kot doslej zavzel za ureditev naštetih, tako perečih vprašanj.

France Svetelj

»SVILANIT« KAMNIK:

Spremenjen delovni čas

Vselej, kadar v »Svilanitu« pregledujejo zaključni račun in rezultate gospodarjenja v preteklem obdobju, ugotavljajo velike poslovne stroške, predvsem zaradi tega, ker so obrati raztreseni po vsem področju občine. Lani so sicer združili precej dejavnosti v novih obratih na Perovem, kamor bodo prenesli še sedanjo proizvodnjo iz obratov v Mekinjah in Smarci. Kljub 70-odstotno iztrošenim strojem pa so lani proizvedli 934.000 m² tkanin in tako presegli plan za 19 %.

Na običnem zboru sindikalne podružnice so predvsem razpravljali o večjih samostojnih posameznih ekonomskih enotah (teh je v podjetju osem). Govorili so o tem, kako v teh enotah čimbolj poenostaviti oblike obračunavanja delitve osebnih dohodkov ter jih čimbolj neposredno vezati na opravljeno delo posameznika. Prav te dni bodo začeli razpravljati o izpopolnjenem pravilniku za delitev osebnih dohodkov, ki bo take težnje vsekakor upošteval v večji meri kot dosedanji.

F. S.

PREMALO SREDSTEV ZA STANDARD

PO KATEREM ČLENU?

Dnevnice in kilometrina

K. I. Sovodenj: Ali je šofer upravičen do dnevnice in ali bi se mu smela odšteti kilometrina 3 din, ki mu je bila odobrena na račun prehrane? Ali je upravičen do dnevnice iz leta 1959 sedaj, ko je dosegel, da se mu izplača za leto 1960, če jih doslej ni nikdar zahteval?

Odgovor: Šofer ima na službeni vožnji poleg osebnega dohodka, ki mu pripada, še dnevnic, ki je predpisana s pravilnikom podjetja. Na službeni vožnji v nadurnem delu mu gre osebnih dohodek kot za nadurno delo, t. j. s poviškom 50% za ves čas v efektivni vožnji in pa

za čas, ko je dolžan čakati na vožnjo pri vozilu. Kilometrina se po sedanjih praksi ne plačuje (zlasti ne poleg dnevnice in nadurnega dela) pa tudi takrat, ko so gospodarske organizacije še obračunavale kilometrino, je niso obračunavale kot nadomestilo za dnevnic, temveč kot posebni dodatek, ki gre šoferjem na vseh vožnjah v rednem delovnem času in v nadurnem delu in ki naj jih stimulira k vzdrževanju in ekonomičnemu ter skrbnemu upravljanju z vozilom. V vašem primeru je torej šofer upravičen tako do dnevnice kakor tudi do kilometrine.

Tudi do dnevnice iz leta 1959 je upravičen ne glede na to, da jih doslej ni zahteval, ker zahtevek po izplačilu dnevnice še ni zastaran. Zastaralni rok za terjatve, izvirajoče iz delovnega razmerja, pa znaša 2 leti.

Delovna doba in kvalifikacija

Obrtno servisno podjetje »Posavje« Brežice: Koliko časa mora imeti delavec delovnega staža na nekem delovnem mestu, da mu lahko upravni odbor podjetja na podlagi mnenja posebne komisije izda odločbo o priznanju strokovne izobrazbe polkvalificiranega delavca in koliko delovnega staža mora imeti, da polaga izpit za kvalificiranega delavca?

Odgovor: Za pridobitev pravice opravljati izpit za polkvalificiranega delavca, ki je osnova za odločbo o priznanju polkvalifikacije Splošno navodilo o pridobitvi strokovne izobrazbe delavcev s praktičnim delom v podjetju (Uradni list FLRJ št. 54/52-635) ne postavlja kot pogoj nikakega posebnega roka. Razumeti bi bilo Splošno navodilo tako, da se delavec lahko javi izpitni komisiji v podjetju, čim meni, da je sposoben za izpit in mu pri tem ni treba dokazovati delovni staž na delovnem mestu nekvalificiranega delavca.

Strokovna izobrazba kvalificiranega delavca pa se prizna tistemu delavcu, ki je kot polkvalificiran opravil vsaj dve leti vsa glavna dela nekega poklica ali pa je opravil kot nekvalificiran delavec 5 let vsa glavna dela poklica.

Lokalni tehnik na Jesenicah

Glasilo »Zelezar«, ki ga izdaja kolektiv Železarne Jesenice že tretje leto, si vedno bolj utirja pot med bralce. Bralci želijo, da bi časopis več pisal o problemih in dejavnosti komunne, naj bi skratka postal jeseniški list. Posebna komisija za tisk pri občinskem odboru Socialistične zveze je že izdelala nekaj predlogov o razširitvi tega časopisa med občani, med drugim, da bi list izhajal vsak teden.

PRESTRANŠKI KMETIJSKI DELAVCI V JAVNEM ŽIVLJENJU

PREMALO SODELOVANJA

Kmetijski delavci znanega živilnorskega obrata v Prestranku živijo resda precej samotno življenje, saj je njihova pristava, kjer je zaposlenih 62 delavcev, precej izven naselja. Kljub temu pa so znani daleč naokrog po svojih gospodarskih uspehih, kajti med 225-glavo čredo goveda sivojzave pasme imajo svojevrstne krave rekorderke, ki dajejo letno 5000 oziroma 6000 litrov mleka. Prav gotovo je to tudi odraz stimulativnega nagrajevanja. Tako na primer niso redki

primeri, da zaslužijo kravarice po 25 in več tisoč dinarjev. Razen tega imajo tudi svojo menzo, klubski prostor s televizijo itd.

In vendar še površen opazovalec lahko opazi, da živi tudi ta kolektiv, kot večina drugih na kmetijskih gospodarstvih, povsem izolirano, da ne sodeluje pri političnem in kulturnem delu. Zgolj formalno članstvo v Socialistični zvezi je za večino izmed njih tudi vse. Hudo zmotno bi bilo sicer misliti, da to niso napredni ljudje in napredni ter dobri proizvajalci. Toda, če pomislimo na vse številne možnosti in oblike družbenega, političnega in kulturnega udejstvovanja pri nas, se zares lahko vprašamo, kdaj bomo zavrgli že zdavnaj preživelo miselnost, da so za kmetijske delavce vse naše velike pridobitve drugotnega pomena in da svoje državljanske dolžnosti izpolnjujejo že s tem, da so dobri in preudarni gospodarji in proizvajalci. Prav gotovo bi šlo lahko tudi drugače, če bi vodstva kmetijskih gospodarstev in delavski sveti ter komunne upoštevali pri izenačevanju kmetijskih delavcev z industrijskimi poleg vsklajevanja gmothenega položaja tudi njihovo osnovno pravico vključevanja in uveljavljanja teh ljudi v javnem življenju.

-sky

Tudi v Istri »ruski tečaj«

Po temeljitim proučevanju strokovnjakov in poizkusih o pogojih pridelovanja čajevca v Jugoslaviji, je Zveza poljedelsko-gospodarskih zbornic FLRJ sklenila že v letošnji pomladi urediti v Črnomorskem Primorju prve nasade te rastline. Kmetijski inštitut Črne gore je namreč ugotovil, da so čajevčevi grmiči na poskusnih parcelah odlično prezimili, oziroma so celo ugotovili, da jim tudi hujski mraz, kot je bil letos, ne bi škodoval.

Strokovnjaki so nadalje ugotovili, da bi med drugimi kraji ob našem Jadranu za gojitve čajevca ustrezalo tudi območje Istre, kjer ga bodo že letos začeli poskusno gojiti. Ker je gojitve čajevca visoko donosna, lahko upravičeno pričakujemo, da se bodo za ureditev čajevčevih plantaž zainteresirala kmetijska gospodarstva Slovenskega Primorja.

-sky

Boljši uspehi z mehanizacijo

Na pobudo sindikalne podružnice je delovni kolektiv Dolenjskega gradbenega podjetja v Grosuplem skupno z organi delavskega upravljanja in vodstvom podjetja podrobneje razpravljalo o novih gospodarskih spremembah in še predvsem o nagrajevanju. Ugotovili so, da bodo boljši uspehi lahko dosegli v novem sistemu samo z mehanizacijo. Tako bodo v letošnjem letu za strojno opremo dali mnogo več kot preteklo leto. Razen tega bodo dosegli boljši uspeh pri prihrankih in boljši organizaciji dela. Pri vsem tem pa bodo imele veliko vlogo ekonomske enote.

D. V.

V »Verigi« dobro gospodarijo

Nedavno je delavski svet v »Verigi« razpravljalo o zaključnem računu za l. 1960. Na splošno so člani ugotovili, da je v preteklem letu proizvodnja kakor tudi prodaja v glavnem potekala normalno in brez posebnih težav. Manj pomembne zastoje so imeli zaradi delnega pomanjkanja surovin in prepočasne priprave tehnične dokumentacije za nekatere izdelke. Tako so pri izdelavi traktorskih priključkov (novi izdelek, ki so ga lani začeli izdelovati) zaradi pomanjkljive tehnične dokumentacije kooperantov zamudili precej časa, da so odstranili pomanjkljivosti, ki so se pokazale pri izdelovanju prvih serij izdelkov. Če ne bi bilo teh težav, bi dosegli še večje uspehe. Plan, ki je bil sicer precej visok, so presegli za 12,5 %, po količini pa izbržili 25,9 % več denarja.

V primerjavi s planom so povečali dohodek za 51,8 %, v primerjavi z l. 1959 pa za 53,5 %. Cisti dohodek je bil v letu 1960 višji za 30,1 %, v primerjavi z letom 1959 pa za 41,6 %.

V skladih je za 17,3 % več denarja, v primerjavi z letom 1959 pa za 68,4 %. Za osebne prejemke so izplačali 29,2 % več sredstev kot v letu 1959. Osebnih dohodkov po tarifnem pravilniku so večji za 5,9 %.

V letu 1960 so od celotnega čistega dohodka izplačali za osebne dohodke 68 %, ostalih 32 % pa so razporedili na sklade. Računajo, da bodo del teh sredstev uporabili za dvig družbenega standarda svojih delavcev.

Povečanje proizvodnje v letu 1960 v tej tovarni velja pripisati naporom vsega kolektiva in vodstva podjetja, kakor tudi temu, da so osebni dohodki odvisni od uspeha ekonomskih enot.

Z otvoritvijo novega obrata za težke sidrne verige in novo organizacijo poslovanja ima to podjetje vse pogoje in dobre perspektive za hiter napredek. Pri obravnavanju zaključnega računa

RUŠKA TEKSTILNA INDUSTRIJA

Nič več »ozkih grl«

V ruški tekstilni tovarni si že leta in leta prizadevajo, da bi vsaj za silo obnovili strojno opremo in razširili delovne prostore. Na tej poti vztrajajo, čeprav le s težavo zbirajo sredstva za uresničitev te zamisli. Vsako leto nekaj popravilo, dokupijo in počasi urejajo svojo zastarelo tovarno, kjer je zaposlenih okrog 140 ljudi. Pravkar so nabavili star, toda tehnično še sodoben aparat za barvanje preje. Za njega so dali le nekaj milijonov, novi pa bi stal okrog 30 milijonov. S tem strojem so odstranili zadnjo ozko grlo v proizvodnji, lahko pa bodo odpravili tretjo izmeno v predpripravi. Odslej ne bodo vozili preje na barvanje v MTT ali Vigonko. Postopoma nameravajo nabaviti še nekaj novih strojev. Čeprav imajo stroje že 80 % razbljene, so plan presegli in vrh tega izboljšali kakovost in sortiment svojih izdelkov.

Po razširitvi te tovarne — za to potrebujejo še 26 milijonov — bo v ruškem kotu več možnosti za zaposlitev žensk kot doslej.

Karlo Audiš

katerih so razpravljali o družbenem načrtu, zaključeni že pretekli teden. Na nekaterih zborskih je bila udeležba večja, drugod manjša, povsod pa so živahno razpravljali. Volivce je zlasti zanimalo, za kaj bodo porabili dopolnilni proračunski prispevek, ki ga je z njihovim pristankom predpisala občina. Odločno so zahtevali, da se ta sredstva (okoli 50 milijonov dinarjev) porabijo za tiste gradnje, katere predlagajo občani in za ničesar drugega. Predlagali so, da bi 23 milijonov porabili za potrebne gradbene načrte, 12 milijonov za razširitev storitvene obrti, ostalo pa za pokopališče na Blejski Dobravi in otroško letovišče v Novem gradu.

Spričo manjših sredstev, ki ne zadostajo za uresničitev vseh želja, so volivci določili vrstni red gradenj. Najprej naj bi zgradili zdravstveni dom na Jesenicah, osemletko na Dovjem in novo pekarno na Jesenicah, potem pa most in kulturni dom na Javorniku in končno uredili turistični center v Kranjski gori.

Značilno je, da so v tej občini namenili manj sredstev za družbeni standard kot pa povprečno — glede na odstotek skupnih vlaganj — v kranjskem okraju. Volivci so zahtevali po-

spešno gradnjo stanovanj, toda kaže, da bodo dve tretjini občinskega stanovanjskega sklada morali porabiti za dovršitev gradenj, začeti v lanskem letu, z ostalimi sredstvi pa bodo letos začeli graditi še nekaj stanovanj. Upravni odbor sklada pa doslej ni omogočil zbiranje tudi majhnih zneskov državljanov za soudeležbo pri gradnji stanovanj. Spričo potreb na eni strani in majhnih sredstev stanovanjskega sklada na drugi strani, bi bil dobrodošel tudi vsak, tako zbran denar.

Nekatere predvidene investicije bi lahko uresničili z družbenimi sredstvi podjetij, sodijo, da

bi bilo moč tako zbrati 50 milijonov dinarjev. Potrebno pa bo za to zainteresirati podjetja.

V jeseniški občini bodo reorganizirali krajevne odbore, ki bodo odslej sami razpolagali tudi z večjimi sredstvi. Skladi krajevnih odborov bodo samostojne pravne osebe, in sicer v Kranjski gori, Mojstrani in Zirovnici. V te sklade naj bi se stekali dohodki: davek na nočnine, turistična taksa, 3 % od stanarin, 5 % od najemnin, zemljarina, zakupnina, krajevni samoprisevek in podobno. Ta decentralizacija sredstev bi pripomogla h krepitvi krajevne samouprave.

S. T.

TEŽAVE IN USPEHI stanovanjskih skupnosti v Hrastniku in Trbovljah

O pozitivni dela stanovanjskih skupnosti so v hrastniški občini že precej razpravljali in sklepali, pripravljeni so bili tudi seminarji. Kljub temu pa so se razprave na stanovanjskih skupnostih v hrastniški občini sukale predvsem okrog najemnin. Zato ni torej nič čudno, če sveti in izvršni odbori stanovanjskih skupnosti doslej še niso rešili težav z otroškimi varstvenimi ustanovami, ustanavljanjem novih servisov — predvsem za razbremenitev žena — in drugih problemov. Res je si-

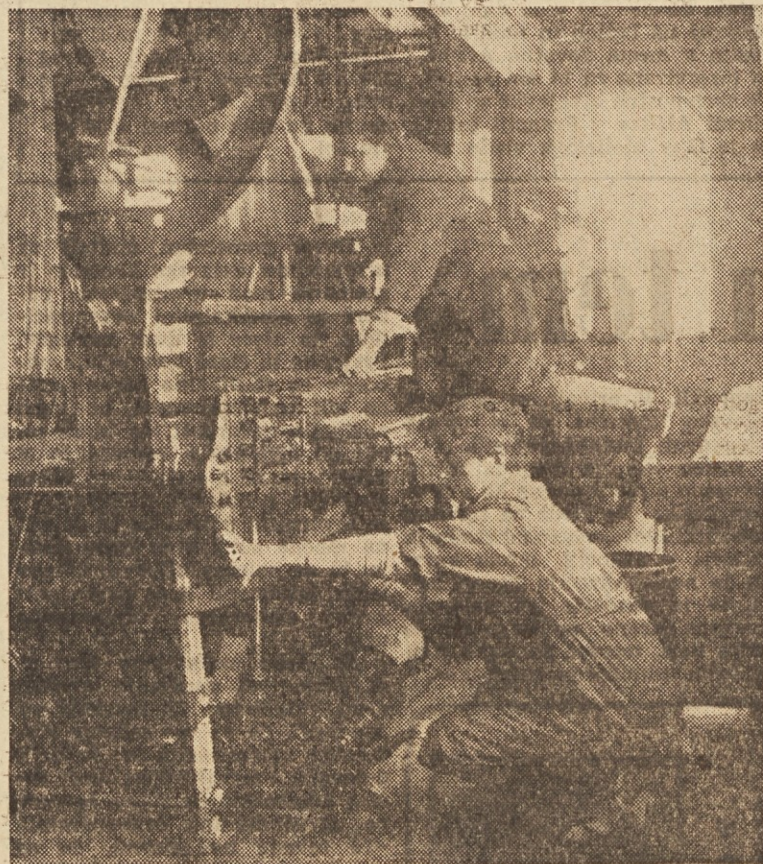
cer, da je reševanje otežkočalo tudi občutno pomanjkanje denarja, kakor tudi precejšnje težave s prostori. Svoje prostore imata le stanovanjski skupnosti Hrastnik-Rudnik in Radeče. Če stanovanjske skupnosti doslej niso rešile vprašanja prostorov za upravo, kako naj bi potem rešile vprašanja prostorov za servise?

Stanovanjska skupnost Trbovlje-Center se je v lanskem letu odločila anketirati prebivalce z območja te skupnosti in tako dobiti mnenja in predloge za organizacijo servisov in ostalih služb. Tako so se državljani odločili za ustanovitev službe za strokovno pomoč hišnim svetom, servisa za vzdrževanje stanovanjskih hiš, za varstvene vzgojne ustanove, za servise za krpanje perila in čiščenje stanovanj, za ureditev službe za preventivno na terenu, za pomoč starim in bolnim ter za elektro-radio servis. Omeniti velja, da je servis za vzdrževanje hiš prišel z delom 1. junija lani. Pri ureditvi servisa je pomagal Rudnik rjavega premoga Trbovlje, ki je odstopil stavbe, v katerih ima zdaj servis prostore.

V tej stanovanjski skupnosti so posvetili veliko pozornost tudi otroškim varstvenim ustanovam — otroškemu vrtcu. Tako so adaptirali tako ustanovo na Trgu revolucije in uredili otroški vrt na Toplovškovem. Vzporedno s tem so urejevali tudi otroška igrišča.

Tudi druga trboveljska stanovanjska skupnost — Trbovlje II — je posvetila veliko skrb ustanavljanju servisov in drugih služb za pomoč hišnim svetom in drugim. Uredili so pralnico, prostore za obrat Kemične čistilnice, pralnice in barvarne na Gimnazijski cesti v Trbovljah. Na področju te stanovanjske skupnosti sta tudi dve otroško varstveni ustanovi.

V Trbovljah so vsi sveti stanovanjskih skupnosti, prav tako tudi v Hrastniku, izdelali načrte razvoja, ki jih bosta občinska

Tudi stroje je treba kdaj pa kdaj očistiti, če hočemo, da nam ne odpovedo pokorščino.

PO STOPINJAH DELAVSKE ENOTNOSTI

Še enkrat: »KAJ BO Z MENZO V KRANJU?«

Načrti za menzo v Delavskem domu v Kranju so gotovi. Strokovna komisija, ki si je šele sedaj ogledala prostore, kjer naj bi uredili menzo, pa pravi odločno — ne. Občinski ljudski odbor skuša urediti prehrano v Kranju z adaptacijo dijaške kuhinje na Zlatem polju, s povečano zmogljivostjo restavracije v Iskrini in šolske kuhinje pri Peterlinu.

Nič čudnega ni, da je bilo o centralnem obratu družbene prehrane v Kranju že toliko govora in pisanja. Potrebe so namreč iz dneva v dan večje in zato so predvsem v manjših gospodarskih organizacijah, kjer nimajo lastnih menz, navdušeni sprejeli vest, da bodo v Delavskem domu uredili centralni obrat družbene prehrane. Tako je že takrat kar 12 manjših podjetij želelo, da bi iz tega centralnega obrata prejemali tople obroke za svoje delavce. Še več, takrat so razpravljali že o tem, kakšno politiko naj zavzamejo pri urejanju družbene prehrane gospodarske organizacije. Ali naj samo del zaposlenih uživa prednosti regresiranja stroškov prehrane ali bi to uredili na kak drug, bolj smotrni način.

Načelnik oddelka za gospodarstvo pri občinskem ljudskem odboru tovariš Ciril Ankrst je

lani oktobra na plenumu občinskega sindikalnega sveta dejal, da je idejni projekt že izdelan in da bodo načrti gotovi do 15. oktobra 1960. Dejal je, da so tudi finančna sredstva že zagotovljena, in da bo po vsej verjetnosti restavracija odprta že v letu 1961. Povedal je tudi, da to ne bo menza v pravem pomenu besede, temveč samopostrežna restavracija z veliko zmogljivostjo. Tako je bilo torej takrat.

Približno 3 mesece pozneje, ob novem letu, smo v Delavski enotnosti objavili prispevek, koliko časa bodo morali Kranjčani še čakati na menzo v Delavskem domu, katere otvoritev so napovedali že za 1. maj 1960. Tudi takrat je odgovarjal načelnik oddelka za gospodarstvo pri Občinskem ljudskem odboru tovariš Ciril Ankrst: »Pobudo za obrat družbene prehrane v Kranju je dal ob dograjevanju Delavskega doma občinski sindikalni svet, ki se je tudi dogovarjal s projektanti za izdelavo načrtov. Vendar načrti iz objektivnih razlogov do danes še niso gotovi. Lahko pa bi dokončali stene in strop, za kar smo dobili načrte, medtem ko bodo načrti za notranjo opremo gotovi prihodnji mesec (op. torej januarja). Pri pregledu načr-

tov so nastali nekateri pomisleki, če bo moč ta prostor uporabiti za predlagani obrat, ker so skladišče in prostori za pripravo hrane majhni in tudi ne najboljše povezani. O vsem tem se bomo pogovorili na posvetu predstavnikov zainteresiranih organizacij in če bi se odločili za nadaljevanje del, bi lahko začeli z deli v začetku prihodnjega leta.«

In kaj lahko zapišemo danes, po treh mesecih?

Predsednica občinskega sindikalnega sveta tovarišica Pepca Jež pravi, da so bili načrti že pred časom gotovi, in da je bila vsa stvar tik pred uresničitvijo, ko so strokovni organi Občinskega ljudskega odbora ugotovili, da prostori za tak obrat ne ustrezajo. Na občinskem sindikalnem svetu pa se vedno nemimo, da je v predvidenih prostorih možno urediti samopostrežno restavracijo tipa Dajdam v Ljubljani.

Na občinskem ljudskem odboru pa je odgovoril podpredsednik občinskega ljudskega odbora tovariš Ivo Šefic: »Strokovna komisija, ki so jo sestavljali med drugim tudi člani okrajnega združenja za napredek gospodinjstev in sanitarne inspekcije, je ugotovila, da prosto-

ri v Delavskem domu ne ustrezajo temu namenu. Prostor, kjer naj bi bila kuhinja, je premajhen, največja pomanjkljivost pa je v tem, da ni niti osnovnih prostorov za vskladiščenje. Brez teh pa obrat družbene prehrane, kot je bil zamišljen, ne more poslovati. Nismo še izrekli dokončni — ne. To je pač stvar temeljite presoje. Vendar pa smo se že odločili, da bodo letos investirali 5 milijonov dinarjev v Dijaško kuhinjo na Zlatem polju, tako da se bodo lahko tam hranili prebivalci Zlatega polja. Prav tako bomo skušali povečati zmogljivost šolske kuhinje pri Peterlinu in restavracije Iskra. Menimo, da bomo tako problem vsaj delno uredili. Seveda pa bomo še naprej iskali možnost za ureditev centralnega obrata.«

Vse torej kaže, da v Kranju centralnega obrata družbene prehrane še ne bo tako kmalu. Vprašamo pa, kako to, da si strokovna komisija ni ogledala prostorov, še preden so naročili načrte in preden so naročili tudi že opremo. Omenjeni predstavniki so vendar že vseskozi vedeli za te namere in načrte. Za vse to so porabili že precej sredstev, le kdo bo odgovarjal za tako nesmotrno delo?

M. T.

S tanki ni mogoče biti boja proti prepričanju

Francosko letovišče Evianne, ki je približno trideset kilometrov vzhodno od Lemanskega jezera, bo imelo nedvomno v zgodovini francosko-alžirske vojne pomembno mesto. Tu se bo namreč te dni začela konferenca francosko-alžirskih predstavnikov o tem, kako naj bi naposled prenehali s krvavim obračunom v Alžiriji. Vprašanje je, kako bo konferenca uspela in kakšen vzdevek bo dobilo omenjeno mesto. Pred začetkom vlada »zmerni optimizem«, vlada mnenje, ki ga je izrekel predsednik francoske vlade Michel Debré na kongresu Unije za novo republiko: »Zdaj je treba v Alžiriji ustvariti mir in dati pravico do samoodločitve.«

Bilanca te tragične vojne je znana. Mrtvih je več sto tisoč. Ali bo zdaj v resnici zadnji zvok trobente sklical zbor vojska in razglasil konec morije in slobodo junškemu ljudstvu?

Upajmo, da se bo to uresničilo.

Žrtve, koncentracijske tabo-rišča, grozote in strahote sedmih let pa ni moč zbrisati, ni jih mogoče pozabiti. Naj bo uspeh razgovorov takšen ali drugačen, ozirno se nazaj v minula leta najbolj tragične vojne našega časa.

V nekaj prispevkih bomo osvetlili nekatere strani razvoja te vojne, strahote, ljubezni do svobode alžirskega ljudstva in posledice ter rane, ki pa bodo še dolgo zevale in bolele.

DEŽELA MLADIH LJUDI

Alžirija je dežela vinogradov. Muslimanska vera pa prepoveduje uživati alkohol. Zato so alžirski vinogradi že od nekdaj

prava strast kolonizatorjev. Iz njih ne stiskajo samo sladkega vina, znanega po svetu, iz njih stiskajo tudi kdo ve koliko denarja in znoj. Alžirija je leta 1953 pridelala 18 milijonov hektolitrov vina. Izvozila ga je 16.

V Alžiriji se rodi letno tri sto tisoč novih prebivalcev. Na tisoč 40,6, le 13,5 pa jih umre na tisoč. Alžirsko ljudstvo je najbolj plodno in je med najmlajšimi na svetu. Če upoštevamo pri otrocih mejo 14 let, potem je razmerje otrok in odraslih 100 proti 94. Starost 60. let doseže le 5 % prebivalstva.

Alžirija je dežela mladih ljudi. To je moč videti in občudovati že ves čas, na vsakem koraku že sedem dolgih, krvavih let, ko rodovitno zemljo namakajo s krvjo predstavniki dveh narodov. Iz dneva v dan.

POT DO KRVAVIH STRELSKIH JARKOV

Francози se počutijo, kot da bi bili doma v tej deželi. Saj so! Vendar naj nam bo jasno: Gre za dve narodnosti. Za francosko in alžirsko. To sta dva svetova glede rase, vere, in barve kože. Dva načina življenja. Dva sistema lastnosti. Dve različni čustvovanji sta se našli v isti ekonomski skupnosti.

Prva skupina se je priselila, to je skupina izkoriščevalcev, druga je rojena tod, živi in mrje, je podrejena, izkoriščana. Vse rešitve, vse spremembe v politiki, ki so jo vodili in vodijo Francози na tem afriškem območju, pa naj so le-tele imenovani pacifikacija, asimilacija, integracija, če so poskušali graditi še toliko dobrih cest ali lepih šol, se to ni dotikalo bistva od-

nosov — gospodarjenja in hlapčevanja, vse to ni moglo zabrisati obstoječih razlik. V tej areni, na takšnih tleh, se je začel odvijati klobčič procesa, v katerem so se jela patriotska čustva Francozov in Alžircev, to se pravi Evropejcev in domačinov, ki pa so značilna za vsakega človeka, spreminjati, vse bolj so postajala nacionalistična. Marsikje se je ta nacionalizem spremenil celo še v hujsko obliko, in sicer rasizem. Zgodovina tega razvoja na številnih straneh piše o posameznih integralnih akcijah »čiščenja« na uporniških območjih ali pa o umorih posameznih francoskih družin.

Tako so analizatorji razmer v Alžiriji kaj kmalu ugotovili, ko so se seveš prejšnjim de- setletjem, da lahko smatrajo vse to, kar smo omenili kot posledico, ki pa bi jo označili takole: v Alžiriji sta dva različna občutka strahu za biološki obstanek, ki sta, za to je dokument — sedem let neprekinjenih bojov — zajela vsa mesta, vsako alžirsko vas, da so oborožili do zadnjega vse ljudi, ki so sposobni nositi orožje. Na drugi strani pa je vzpodbudila gospodarja, ki je jel dovažati železo in ogenj, da pokaže, kdo deli pravico v tej deželi.

Tako se je Alžirija, ki je štirikrat večja od Francije, spreminila v krvave strelske jarko. Na eni strani stoji okrog milijon francoskih kolonistov pod zaščito kdo ve koliko francoskih vojakov, na drugi — devet milijonov domačinov. Rovi so se širili in množili kot rokavi velike reke, ko le-ta počasi leze v morje. Polni so mrtvih. Alžirija je tako postajala iz leta v

leto trši oreh za nekdanjo evropsko silo Francijo, postajala je izpit za francosko vest...

BRZOJAVKA IZ ALŽIRIJE

Alžirec Mohamed Belkasem je živel v Franciji. Eden izmed tri sto tisočih Alžircev je, ki si reže kruh na francoskih tleh. Dela v rudniku. Globoko pod zemljo. Trdo. Pod zemljo Lilla raje že nekaj let. Krt je. Treba je riti, kopati in žreti ta prekleti črni prah, kajti doma v Alžiriji čaka množica lačnih ust. Vsa alžirska delavca v Franciji je pred leti vzdrževal 3,5 Alžirca doma.

Nekega majskega popoldne pred leti je Mohamed Belkasem vstopil v gostilno. V arabski četrti, v tem mestu Severne Francije. Mohamed ne zna pisati. Poskuša brati, vendar to mu gre počasi od rok. Kljub temu pa je razumel besedilo brzojavke, ki mu jo je gospodar gostilne prinesel na krožniku pod škodelico mrzlega čaja. V brzojavki je pisalo:

»Mati je bolna. Pridi takoj!« Naslednjega dne je Belkasem odšel v rudniško blagajno, vzel svojo plačo in sedel na vlak. Prva postaja Marseille. S prvo ladjo je odpotoval domov, v mesto Tizi-Uzu, v Alžirijo.

Seveda mati Mohameda Belkasema ni bila bolna. V nekaj tednih je namreč že nad 12.000 Alžircev v Franciji prejelo podobna sporočila. V Alžirijo odhajajo takole: 250 vsak dan. Vsi prostori na ladjah in letalih, ki vozijo v mesta Severne Afrike, so rezervirana za 14 dni naprej. Te skrivnostne brzojavke so jele klicati Alžirce v Francijo tedaj, ko je Guy Molletova vlada za-

čela s skrajnim naporom tekmo s časom in upanju, da bo zadušila upor v Alžiriji s tem, da bo okrepila svoje bataljone. Ta vlada je obljubila svojemu generalnemu rezidentu v Alžiriji Robertu Lacostu, da bo z množičnim zračnim mostom prepe- ljala kar se da hitro 100.000 novih vojakov. Kajti, to kar se dogaja v Franciji in v Alžiriji, je jasen poziv na upor.

NEVARNE CONE IN NEVARNA CONA

Francoski časniki so leta 1954 pisali, da »s tanki ni mogoče biti boja proti prepričanju«. Francija je bila proti koncu tega leta obveščena, da število upornikov v Alžiriji ni večje kot 1000 ljudi. Čez nekaj mesecev so govorili že o 20.000. Koliko jih je danes? Tedaj so imeli uporniki samo nože, bombe ali stare puške. Danes? Danes je to armija, ki se bori z mitraljezi in minometalci, oblečena v uni- forme.

Pred šestimi leti je francoski generalštab v svoje vojaške zemljevide Alžirije začrtal nevarne cone samo okoli nekaterih krajev na območju Oreša in v Kabiliji. Zdaj je za Francoze nevarna cona vsa Alžirija.

ŠTEVILKE SO BILE SE VEDNO ZGOVOREN DOKAZ

Alžirija je siromašna dežela. Potrebno so ji velike in bogate investicije za razvoj gospodarstva. V tej deželi 9 milijonov domačinov živi v bedi. Okrog 800.000 Alžircev je permanentno nezaposlenih. V tej deželi bi morali na mah odpreti 4000 novih šol. (Se nadaljuje)

TO JE RES...

Konservativna londonska revija »Time« je pred kratkim komentirala mali oglas v angleških časnikih, ki ga je naročila velika ameriška letalska družba. Le-ta vabi angleška dekleta za stewardesse na ameriških potniških letalih. Revija je takole zapisala: »Ameriška slabost glede angleških stewardess ne temelji samo na goli sentimentalnosti, kajti naša dekleta imajo običajno kratke noge in ne preveč močnih prsi, pa se za- tegadelj laže gibljejo v letalih, ki so polna potnikov.«

JEČE IN JEČE

Predsednik »republike« Katan- ge Combe se je pred dnevi »spet proslavil« z velikodušno kretnjo. Pozval je mednarodni Rdeči križ, naj pošlje svojega delegata, da bi pregledal ječe v Katangi.

Naposled in — vsekakor: na- šel bo prazne. Glede na Combejevo proceduro (Lumumba) jih bo gotovo našel prazen!

POJASNILO LORDA HOMA

Lord Home, angleški mini- ster za zunanje zadeve, je spremljal kraljico Elizabeto na poti po azijskih deželah. Med- tem ko so kraljico in njenega soproga Angleži kritizirali, ker sta ubila tigr, so z lordom Ho- mom postopali nasprotno. Kriti- zirali so ga, ker ni ubil nobe- nega tigra. Lord Home pa je smatral, da mora vso zadevo pojasniti:

»Tisti, ki me kritizirajo, ker nisem ubil tigra, morajo to sa- mi poskusiti. Privraket sem bil na slonu in privraket sem stre- ljal v tigra. Predvsem so to ve- like zveri, ki skačejo sem in tja, naprej in nazaj. Človek lahko strelja sto let, pa ne bo zadel.«

Posebno če je to angleški minister za zunanje zadeve.

VOJAK S KITARO

Poveljnik Atlantske zvezde ameriški general Norstad, je iz- javil: »Niso vsi vojaki pod mo- jim poveljstvom enako prizna- devni, priznam to, vendar več- stih je vojak s kitaro bolj korti- sten kot vojak s puško.«

SLOVESEN SMEH

V zahodnonemškem pristani- šču Rendsburg so splovili novo šolsko ladjo vojne mornarice »Deutschland«. Slovesnosti je prisostvoval tudi predsednik za- hodnonemške republike Lübke, njegova žena pa je bila botra novi ladji. V tej vlogi je morala s steklenico šampanjca udariti ladjo v bok. Po tem je začela ladja počasi drseti v morje. V tem slovesnem tren- utku je bilo v zvočnikih sliš- šati besede, ki so povzročile splošen krahot:

»Vidiš, kaj si napravila. Se- daj bo uboga ladja padla v vo- do!«

Predsednik Lübke ni vedel, da mikrofoni niso izključeni, pa se je tako pošalil s svojo ženo.

EKSPERT

Michel Clerc, posebni dopis- nik revije »Paris Match« je po- sal svoji redakciji obširno re- portažo s številnimi fotografij- jami, ki so prikazovale Combe- ja in Munonga v črnih visokih cilindrih. Clerca je posebno za- nimal minister za notranje za- vede Katange Munonga, ki je neposredno kriv za umor Pa- tricea Lumumba.

»Gre za človeka iz železa«, piše Clerc, »kultiviran, s kva- vato okoli vrata. To je Fouché črnega sveta, minister za notra- nje zadeve, ki je karamela in osebno vodi svoje otroke v šolo. Je tudi fanatični vernik. Nje- gov oče je bil kralj enega plem- ena med najbolj slavni plemen- Črne Afrike, plemena M'Siri, ki si je sestavil prestol iz loban- j njegovih sovražnikov, ki jim je odsekal glave. Umrl je v dvo- boju z nekim belcem, ki ga bo- je ubil, preden je sam izdihnil. Ta surovost se je v sinu spre- menila v rafiniranost. Dve leti je prebil v bogoslovju in postal veliki afriški ekspert za svetega Tomaža Akvinskega.«

Oživljanje pozabljenih tem

Referat o »demokracijskem planiranju«, prebran na zadnjem kongresu Konfederacije krščanskih sindikatov Francije lani, so uporabili kot povod za razpravo o tej temi. V razpravi so sodelovali Gilbert Declercq kot zagovornik tez, razloženih v kongresnem referatu, Pierre le Brun, sekretar Generalne konfederacije dela, predstavnik »nekomunističnega krila« v tej sindikalni centrall, in Georges Delamare, sekretar Federacije metalurgov prosocialistično usmerjene centrale »Forces Ouvrières«. Kljub razlikam je prišla na dan določena soglasnost udeležencev te razprave. Konceptije, ki so prišle pri tem do izraza, bi lahko strnili v nekaj tez.

Predvsem so govorili o pogo- jih, ki silijo sindikate, da se ukvarjajo z ekonomsko proble- matiko in torej tudi s planira- njem. Če leta 1945 se je začela nova etapa — je rečeno v razpra- vi — etapa strukturnih reform z uvedbo tovarniških odborov in z izvajanjem nacionalizacije za raz- liko od leta 1936, za katero so značilne pomembne zmage, ven- dar zmage »socialističnega zna- čaja« (večje mezde, plačan do- pust, kolektivne pogodbe itd.).

Druga pomembna tema se je nanašala na težnje po planiranju, ki se kažejo v vladnih krogih Francije. Kakor je ugotovila raz- prava, se je položaj precej raz- vil od povojnih dni, ko so se velika podjetja upirala planira- nju in so ga skušala zaobiti. V nasprotju s pasivnostjo sindika- tov je v »prevladajočih skupinah« naraščalo zanimanje za plan vzporedno z razvojem tako ime- novanega neokapitalizma, s stop- njujočim se pritiskom delavskega razreda in s čedalje občutnejšo tekmo med dvema družbenima si- stemoma — socializmom in kapi- talizmom. »Planiranje trustov in za truste« je stvarnost, ki vsebu- je nacionalizacijo določenih pre- vladojučih sektorjev, in sicer ne toliko iz tehničnih, kolikor iz po- litičnih razlogov.

Temu in takemu planiranju so postavili nasproti »planiranje ljudstva in za ljudstvo«. To pa je mogoče zagotoviti le z »dejanskim sodelovanjem delavcev pri plani- ranju, in sicer v tovarniških od- borih in sindikalnih sekcijah.«

Nevaren za idejo resnično de- mokracijskega planiranja je tudi pojav novih kadrov, ki jih pri- naša naraščajoča zapletenost eko- nomike in druge problematike. Ti kadri, ki bi jih lahko označili kot »sindikalne tehnokrate«, so raz- redno povezani z delavskim raz- redom, vendar so ločeni od njego- vega vsakdanjega boja. Tej ne- varnosti je mogoče nasprotovati na dva načina: predvsem s tem, da doli plan »določeno družbeno vsebino z istočasnim vključeva- njem in obdelavo neposrednih zahtev«, in drugič, z uporabo za- res demokracijskih metod planira- nja.

Uporaba teh metod vključuje učinkovito delavsko kontrolo in, v celoti vzeto, spremembo polo-

NAPOSLED SPET GOVORIMO O JOMU KENYATTI

Pred leti v Afriki: Kenija začetek vsega

Tudi Kenija bo svobodna in neodvisna. Čeprav je v Afriki ta dežela »posebno poglavje«, večno z njo tako, kot je, ne bo. Ze pred leti smo verovali, da je Kenija zelo blizu svobodi, saj je bilo v njej osvobodilno gibanje široko razprostranjeno, močno in odločno. Zanj je vedel ves svet. Skrivnostni besedi Mau-Mau sta obšli globus. Vseh pet kontinentov je zvedelo za črn- skega vodjo, markantnega mo- ža, odločnega borca in »boga« jugovzhodne Afrike — Jomo Kenyatto.

Potem je glas o njem in o Mau-Mau utihnil. Novica, raz- glašena v najbolj skromni ob- liki, je pozneje, čez nekaj mese- cev pojasmila to zatišje. Jomo Kenyatta so angleške oblasti obsedile na sedem let ječe za- radi tega, ker je »vodil tajno združenje afriških teroristov Mau Mau«.

Leta in meseci se stekajo. Kmalu bodo minili. Jomo Kenyatta še živi. Preživel je ječo in prav te dni je že spet slišati o njem. Skozi eter besedi Jomo Kenyatta budita spomin na bliž- njo preteklost, prek časniških stolpcev ime in napis spomi- njajo na dni, ko s ljudstva gle- dala v Jomi Kenyatti tvorca in nosilca svobodomiselnosti, neiz- prosmnega borca proti kolonial-izmu in voditelja afriške neodvis- nosti, v Keniji pa začetek vsega tega.

Spet so se pojavile fotogra- fije tega moča. Čeprav leta in leta ni bil viden, nam obraz ni bil tuj. Spoznali smo ga takš- nega, kot je bil.

Pred angleškimi sodniki je bil tedaj. Pred devetimi leti.

Popolnoma miren in ponosen. Oblečen je bil v zamatast, ob- rabljen suknjič, na nogah je imel čevlje iz antilopske kože. Srca je bila barvasta in zmeh- kana. Vse te barve so postale v tistih dneh sodne obravnave vsem tako znane, kot je ljudem po vsem svetu znana barva ne- ba, morja in planinskih smrek.

Obraza ni lepega. Časniki so pisali, da ga je moč narisati v podobi žabe ali pa kot preroka iz svete biblije. Ima kratko, red- ko brado, velika kriva usta, v katerih je videti, kadar se na- smeje, neravne rumene zobe. Nos ima širok, lase prav nič ko- draste. Njegove oči mu spremi- njajo obraz. Novinarji so jih opisali na različne načine; da so hipnotične, bleščeče, sijoče, li- siče in prazne.

V tistih letih je bil Jomo Kenyatta edini Afričan, ki ga je poznala vsa Vzhodna Afrika, ki je imel vdane prijatelje in so- mišljenike med najbolj šolani- mi, pa tudi med najbolj primi- tivnimi prebivalci Afrike. Pra- vijo, da je njegova največja dragocenost — čudoviti govorni- ski talent.

Kadar je govoril na javnem mestu, ga je vedno poslušalo tri- deset do petdeset tisoč ljudi. Povsod v Keniji je bil znan nje- gov glas in marsikje so citirali njegove besede ter jih uresniče- vali.

O njegovem življenju, tako vsaj pravijo, ne ve nihče ničesar zanesljivega. Pred sedmimi leti je bil star 59 let. Sicer sam ne ve, koliko je star, kdaj se je rodil. Oblasti, ki so mu izdale

osebno izkaznico s sliko, so ga po sliki »ocenile«, da ima pri- bližno toliko let. Izhaja iz plem- ena Kikuyu. Najprej se je šol- al v neki misijonarski šoli, ve- činoma pa je bil samouk. Solan- je je večkrat prekinil, ker je moral s trebuhom za kruhom kot fizični delavec. Pišejo, da se je začel po prvi svetovni vojni zanimati za politiko, ki ga je v naslednjih letih tako navdušila, da ji je posvetil večino časa. Potem je, menda leta 1929, z denarjem, ki ga je zanj zbralo plemo Kikuyu, odpotoval v Ev- ropo.

V Evropi je ostal 17 let. Po- ročajo, da je dvakrat obiskal Moskvo in na tamkajšnji uni- verzit preživel skoraj dve leti. Seveda je študiral tudi na lon- donski univerzi in diplomiral iz antropologije. Napisal je knjigo, precej avtobiografsko pobarva- no, z naslovom »Proti Keniji planini«. V Londonu se je tudi poročil, in sicer z neko Angle- žinjo, s katero je imel sina.

Po drugi svetovni vojni, leta 1946, se je Jomo Kenyatta vrnil v Kenijo. Nekateri ugotovitve kažejo, da je takoj po prihodu postal voditelj Mau-Mau.

Angleške oblasti, so po letu 1950 reagirale proti temu giba- nju z vso razpoložljivo silo. Si- stematično in brez predsodkov.

MIRAN SATTLER

(Nadaljevanje prihodnjici)

ČIMPREJ IZ ZAOSTALOSTI

Ze stoletja sta znana gvinejsko zlato in gvinejsko žito. Komaj nekaj let pa poznamo Sékou Touréja in njegove besede, ki jih je zabrusil predsedniku de Gaulleu v obraz, ko ga je ta silil, naj bi se Gvineja vključila v francosko skupnost: »Za Gvinejo je svoboda v revščini boljša, kot suženjstvo v bogastvu.«

Sékou Touréja smo videli že med nami. Simpatičen mož. Povsod, kjer se pojavi s svojim širokim nasmehom in iskrenim pogledom, osvobi in prevzame. Iskren govornik je; vsakomur reče v oči, kar mu gre, vendar to na način, ki je patent nekaterih diplomatskih šol. Ko je imel 24 let, je že vodil sindikat uslužbencev PTT v Gvineji. Leta 1946 pa je ustanovil gibanje za demokratično združevanje Gvineje. Šest let pozneje je postal generalni sekretar Demokratske stranke Gvineje. V sindikalnih organizacijah, ki so bile tedaj močno pod vplivom Komunistične partije Francije, je Sékou Touréja videti v klopih raznih seminarjev. Pozneje je zaradi nekaterih nasprotij prekinil stike s KP Francijo. Ni pa prekinil z nauki, vzgojo in znanjem, ki ga je dobil na teh tečajih. Ohranil je marksistična stališča, ki jih je začel prilagajati afriški stvarnosti. Zdaj je star 39 let.

To je le majhen izseček iz življenja predsednika Gvineje Sékou Touréja. Izseček iz zgodovine dežele, ki je vzbujala vseskozi pohlepe tujcev.

Deželo so najprej odkrili portugalski mornarji. To je bilo že v XV. stoletju. Obala Gvineje pa je marsikomu preprečila pot na kopno. Morje je tu marsikoga pogotnilo in po vsem svetu se je razneslo, da ladje sploh ne morejo zagnati sidra ob teh obalah. Zategadelj je bilo v tistih časih kaj malo obiskov. Dežela je živela v svojem miru.

Minila pa so stoletja in v XIX. so zaslitili Francozi, Nemci in Angleži, da je tod marsikaj doma. Kadar so segli v to zemljo, vedno so našli na hud odpor tamkajšnjih prebivalcev. Vselej so se bili srčno, branili vsako ped zemlje in jo tudi ubranili do leta 1911, ko je Francozom uspelo, da v Gvineji razobesijo svojo trikoloro.

Seve pa je Gvineja občutila kolonializem že prej, ko je bila del kolonije Senegal, in pozneje kot kolonija Francoske Gvineje, ki je l. 1899 dobila položaj avtonomne pokrajine v Francoski zahodni Afriki.

Dežela ni velika. Meri 245.857 km² in ima okoli 3 milijone prebivalcev. Glavno mesto je Conakry.

Ce hodi zdaj človek po ulicah tega mesta, začuti nek mir in rahlo zapuščenost. V vsakem mestu na svetu najde človek kakšen spomenik. To mesto pa je brez spomenikov. Videti je samo marmornato ploščo, v katero je nekdo vklesal besede:

»Republika Gvineja vsem žrtvam kolonializma.«

To je vse.

Zaman iščeš kipov, razkošnih vodnjakov ali drugih monumentalnosti. Pa vendar Conakry ni brez tega. Pod pečini morja, v predmestju, so nagrajeni spomeniki. Ljudstvo jih je tjakaj zmetalo. Videti je dela različnih francoskih kiparjev, ki naj bi ovekovečili »progresivno francosko poslanstvo« v tej afriški koloniji. Vse spomenike, ki so jih postavili Francozi med svojo vladavino, je gvinejsko ljudstvo zmetalo na ta kup edinstvenega pokopališča »simbolov«.

Zdaj v deželi ni več simbolov. Samo eden je. Predsednik Sékou Touré, pobudnik in organizator množic v boju proti kolonializmu.

Besede, ki jih je rekel predsedniku de Gaulleu, je mesec dni pozneje, to je 28. septembra 1958, gvinejsko ljudstvo potrdilo. Šestindevetdeset odstotkov prebivalcev dotedanje francoske kolonije je glasovalo za popolno neodvisnost. Gvinejska zastava rdeče-rumeno-zelena je naposled oznanila sveto, da plapolja po dolgih letih — svobodno.

To je bilo 2. oktobra 1958.

Odtlej Gvineja raste. Ko so Francozi odhajali iz nje, so jo dobesečno izropali. Vse osebe, ki je bilo v francoski administraciji, so biviš lastniki umaknili. Z njimi je odšlo vse: arhivi, pisarniška oprema. Francozi so s hiš izkopavali celo okenske okvire.

Potrebni je bilo veliko delovnih rok. Komaj sta minili dve leti in pol, vendar Gvineja že lahko reče, da je prebrodila dve obdobji razvoja republike: boj za neodvisnost in boj za okrepitev neodvisnosti. V tretjem obdobju je zdaj, ko ustvarja gospodarske osnove tej politični neodvisnosti in pogoje za širok ekonomski in socialni razvoj.

V Gvineji deluje zelo močna sindikalna organizacija. Vodi jo Demokratska partija, ki jo je usposobila za organizatorja širokih ljudskih množic. Se posebej v zadnjih letih se je ta edina vseljudska politična organizacija pod vodstvom predsednika Gvineje in generalnega sekretarja Sékou Touréja močno okrepila, tako da je Gvineja postala pomemben činitelj ne samo na afriškem kontinentu, temveč tudi v mednarodni politični areni. Kaj vse so morali storiti v teh dveh in pol letih, če ugotavljamo, da tedaj ni bilo v deželi niti ene tovarne in je komaj 5% Gvinejcev znalo pisati, in le približno 15% zemlje je bilo obdelane.

Zdaj je Gvineja kot veliko mravljišče. Nič več ni tista dežela, ki je slovela le zaradi zlata. Zlato, to je bilo edino, kar so včasih tuji spoštovali in grabili v tej deželi. Basali so se z njim.

Sékou Touré je Gvinejo, za katero pravi, da je najlepša dežela v zahodni Afriki, usmeril za geslom: »Čimprej se izvele iz gospodarske zaostalosti in razviti posebne oblike socialistične družbe, ki bo ustrezala položaju in lastni deželi in nasploh v Afriki.« To je smer na domačem tiru. Na poti, ki vodi po zunanje-politični areni, pa Gvineja hodi v smer miroljubne koeksistence in nenavezovanja na bloke.

In še nekaj je Sékou Touré povedal svojemu ljudstvu: »Najvažnejše načelo v naši zunanji politiki je boj za osvoboditev vseh afriških dežel izpod kolonializma in od vseh njegovih ostankov, razširitev in krepitev vezi z vsemi ljudstvi Afrike, krepitev njihove neodvisnosti in kar hitreje osvoboditve in združenja afriških dežel.«

Te besede označujejo politiko Gvineje Sékou Touréja, ki je pred kratkim z Gano in republiko Mali ustvarila unijo, da bi tako pokazala pot, kako naj bi gradili enotnost afriških narodov. Da bi pa nastalo, se krepilo in raslo, je Sékou Touré povedal ljudstvu, naj v triletnem gospodarskem planu industrializira deželo, saj je v njej ogromno rezerv boksita, železa, zlata in diamantov.

To narodno bogastvo, odločna volja, prizadevnost in delavnost ter neodvisna politika jamčijo, da je Gvineja Sékou Touréja dežela, v katero bo z vsakim dnem uprtih več milijonov parov oči.

Le-te pa bodo obdruževale ta prepoved in ga posnemale.

POGAJANJA O ALŽIRIJI

Po daljših neuradnih tajnih pogajanjih med predstavniki de Gaulle in začasne alžirske vlade so se odločili za prehod na uradna, neposredna pogajanja na ravni vlad. Čeprav se je med prvo fazo razgovorov pokazalo, da so med obema stranema še velike razlike glede nekaterih pomembnih vprašanj, vendar pogajanja pričakujejo v bližnji prihodnosti, kar pomeni, da sta obe strani mnenja, da sedanja stališča niso nesprejemljiva niti dokončna in da je mogoče razgovor o njih.

Po vesteh, ki so prišle iz francoskih in iz alžirskih virov, je mogoče sklepati, da se te razlike nanašajo na več problemov. Med prvimi velja omeniti zahtevo Francije, ki hoče obdržati v tej ali oni obliki veliko področje Sahare tudi še po priznanju neodvisne Alžirije. Po francoski tezi je Sahara nekaj takega kot morje, pravijo. Ker o morju ne more odločiti niti ne more imeti nadzorstva nad njim ena sama obalna dežela, temveč vse obrežne dežele skupaj, bi morale tudi o alžirski Sahari kot delu velike Sahare odločiti vse »obrežne« dežele, se pravi štiri dežele Magreba, Mali in druge dežele južno od Sahare. Kot teorija se to francosko razglabljanje ne bi zdelo nesprejemljivo, če ne bi šlo za teorijo na račun tujih ozemelj in pravic. V praksi — če upoštevamo, da gre za odtujevanje pomembnega dela alžirskega ozemlja, ozemlja dežele, ki se že vrsto let bori za svobodo in za ozemeljsko nedotakljivost — pa ta teorija ne le ni sprejemljiva, temveč tudi nezdružljiva tako z osnovnimi nacionalnimi interesi kakor tudi s cilji alžirske revolucije. Zato bi si v tej zvezi težko kaj obetali od bližnjih pogajanj, razen če Francija ne bi opustila te svoje zahteve.

Drugi sporni problem je baje v zahtevi Francije, da bi obdržala vojaška oporišča na tleh svobodne Alžirije. S tem je — pravijo — povezan tretji problem: evakuacija francoskih enot, se pravi način, čas in te po, v katerem bi te enote odhajale iz Alžirije.

Po vestih tujih agencij je sporno tudi vprašanje izkoriščanja saharске nafte, od katere si Francija veliko obeta, vendar s tem še ni izčrpan seznam spornih vprašanj, o katerih bi uradni delegaciji morali razpravljati.

Kakor vidimo, položaj ni tak, da bi mogli biti glede pogajanj preveliki optimisti. Izid pogajanj bo očitno odvisen od tega, ali bo Francija vztrajala pri natančnih zahtevah, ali pa bo popustila. Če bi sodili po teh zahtevah, bi se zdelo, kakor da gre za pogajanja o kapitulaciji, ne pa za pogajanja, ki naj bi natančno določila pogoje in postopek za uveljavitev pravice alžirskega ljudstva do samoodločbe.

Ce Francija meni, da gre za pogajanja o predaji in kapitulaciji, se moti, ker si je le težko predstavljati, da bi alžirska vlada mogla sprejeti zahteve in pogoje, ki bi dejansko že vnaprej jemali neodvisnosti vso vrednost.

Z izjavo, da je kljub tem razlikam pripravljena na neposredna uradna pogajanja, je alžirska vlada ponovno dokazala dobro voljo in politično zrelost. Zato mnoge dežele in narodi s simpatijami in s podporo spremljajo njene napore v upanju, da bodo prinesli popolno veljavo naravnih pravic in zakonitih težanj ljudstva, ki ga vlada zastopa.

Usoda pogojanj pa je izključno v rokah Francije. Če bodo pogajanja zaradi njene sebičnosti in kratkovidnosti ostala brez rezultatov, se bo nadaljevala večletna krvava tragedija, se bo nadalje ohranilo nevarno vojno žarišče, kar bo škodovalo predvsem francoskim interesom.

Pogajanja se začenejo — vsaj kar se Francije tiče — zadnji trenutek. Razprava o portugalski koloniji Angoli v Varnostnem svetu, kakor tudi tisto, kar se je prav te dni zgodilo v Južnoafriški uniji zaradi njene rasistične politike in njenega stališča do Jugozahodne Afrike, kaže, da se v zahodni politiki nekaj spreminja glede kolonializma ter da nastajajo za kolonialiste in njihovo politiko nove skrbi in težave celo v zahodni grupaciji. Francija ne more zapirati oči pred temi pojavi, zato je ona tista, ki so ji potrebna pogajanja, ona mora na pogajanjih pokazati manj trme in sebičnosti ter več širine in daljnovidnosti kot doslej.

Sicer pa ima Francija precej izkušenj z Indokino oziroma z Vietnamom, kjer je imela pred leti precej možnosti, da bi spor zgladila z demokratičnimi pogajanj, ki bi ji zagotovila in dala mnogo, neprimerno več, kot je dobila po Dien Bien Fuju, ko je dejansko izgubila vse, tako vojaško bitko kakor ugled, posesti in vpliv ter se je morala v glavnem za vedno in popolnoma umakniti s tega področja.

Seveda to ne pomeni, da bi se morala Francija tudi v tem primeru, seveda če bi bilo kaj takega mogoče, zavarovati z vsiljevanjem in izsiljevanjem postopka in pogojev, ki bi jih zares ljudska vlada tudi s predpostavko, da bi jih v določenem trenutku sprejela, od prvi ugodni priložnosti spet odklonila. Prav tako ne bi smelo priti do poskusov vsiljevanja kake druge omejitve alžirske neodvisnosti, ker se nobena izmed takih omejitev nikakor ne bi mogla obdržati in bi le ustvarila možnosti za dokončno poslabšanje odnosov med obema deželama v prihodnosti.

V lastnem in splošnem interesu bi morala Francija v teh očitnih trenutkih omejiti pogajanja na pogoje in proceduro, ki bi omogočila uveljavitev pravic alžirskega ljudstva do samoodločbe. Na teh pogajanjih bi morala Francija pokazati tisto, česar doslej ni znala in tudi ni mogla, se pravi širino in dobro voljo, ki je potrebna, da bi se med obema neodvisnima deželama izoblikovale možnosti za prihodnje koristno sodelovanje in zbliznanje.

Ce ne bo tako, bo Francija ponovno zamudila priložnost in šla nasproti veliki negotovosti v svojih odnosih z Magrebom in Afriko. Ti odnosi se bodo v tem primeru razvijali manj in manj po okusu in željah Pariza, pri tem pa se bodo začeli posvečati interesom in težnjam ljudstev na teh področjih, ki nehoti tudi mnogi sedanji vplivni zavezniški Francije.

Jure Putnik

V KOMANDI MODRIH ČELAD

OPAZOVALEC

BONN — Javni tožilec zahodnonemške pokrajine Essen bo prisostvoval kot opazovalec sojenju vojnemu zločincu Eichmannu v Zahodni Nemčiji.

Tel Avivu. Njegova naloga bo zbirati material, ki bi utegnil »koristiti« na prihodnjih procesih v Zahodni Nemčiji.

Skrbi in težave na otoku v Sredozemlju

Izgradnja lastne industrije in razvoj kmetijstva, to je prva skrb vseh ljudi in parlamenta mlade republike Cipr. Tedaj, ko so na Cipru vladali Angleži, so se le-ti navduševali predvsem za industrijo široke potrošnje in turizem. Druga zanimanja ni bilo. Zategadelj so posledice kolonialne vlade hude in povzročajo sedaj veliko skrb novl vladi.

Ciprska vlada in parlament pa sta že storila nekatere korake, ki pomenijo za Cipr stabilizacijo gospodarstva in začetek del na področju industrijskih kapacitet, ki bodo vsekakor likvidirale problem nezaposlenosti. Na Cipru je zdaj približno 12.000 nezaposlenih. To je relativno veliko število. V gospodarstvu ciprske republike so vložili letos že nad tri milijone funtsterlingov. Planirali so, da bodo med drugim zgradili tovarno stekla in umetnega gnojila. Pričakujejo, da bodo letos začeli tudi uredničevati večletni plan elektrifikacije dežele.

Osnovna veja ciprskega gospodarstva pa je bilo in bo kmetijstvo. Pod kolonialno okupacijo je bilo ciprsko kmetijstvo popolnoma zapostavljeno. Šele po neodvisnosti je vlada storila pomembne ukrepe za

napredek kmetijske proizvodnje. Nabavili so kmetijske stroje, traktorje in drugo kmetijsko opremo, v vrednosti poldruga milijona funtov. Lani je ciprska republika razpolagala že z nad 3000 traktorji, medtem ko jih je bilo leto dni pred razglasitvijo sporazuma o neodvisnosti le 457. Razvoj kmetijstva pa zelo zavira pomanjkanje vode.

Ko so iskali najboljše oblike kmetijske organizacije, so bili v ciprski skupščini mnenja, da je najboljša oblika: velika državna gospodarstva, na katerih bi bilo moč v boljših pogojih lotiti se sodobnih metod obdelovanja zemlje. Težava pa so v tem, da imajo največ obdelovalne zemlje na Cipru samostani. Ostala pa pripada majhnim kmetom. Samostani najbolj pogosto dajejo zemljo v najem revnim kmetom, od katerih vzamejo okrog polovico pridelka.

Potreba po uvozu blaga je bila lani manjša kot prej, medtem ko se je izvoz nekoliko povečal. Odnos

uvoza proti izvozu je še vedno negativen: 37:15 milijonov funtov.

Pomembni področji ciprskega gospodarstva pa sta še rudarstvo in turizem. Izvoz rud sestavlja 50% vrednosti skupnega ciprskega izvoza. Glede turizma, ki je prav tako za Cipr zelo donosno področje, kaže statistika, da je pred neodvisnostjo prinašal približno 2 milijona funtsterlingov vsako leto. Zdaj so možnosti Cipra na tem področju precej večje. Naj se spomnimo, da je bil Cipr v letih pred neodvisnostjo dežela bojev proti kolonialni oblasti, pa je bil otok zategadelj zelo negotovno območje za prihod tujih turistov.

Tem ukrepom in naporom ciprske republike za čimboljši gospodarski razvoj pa se je pred kratkim pridružila še zahteva večine parlamenta, naj bi v proračunu občutno zmanjšali izdatke za obrambo. Prav tako so zahtevali v tem smislu, da bi zmanjšali tudi plače državnim uslužbencem, da bi uresničili program investicijske izgradnje. Gospodarski razvoj ciprske republike zahteva v določeni meri potrebo, da se prebivalstvo marsičemu odreče. Ta trenutna potreba pa se bo v bližnji prihodnosti nedvomno obrestovala.

MINULI TEDEN IZJAVILI — MINULI TEDEN IZJAVILI — MINULI TEDEN IZJAVILI

● KITAJSKI ZUNANJI MINISTRI ČEN JI:

»Naki pogoji za vstop v OZN so: ZDA naj prekinajo z okupacijo Formoze in naj umaknejo VII. ladijeve s tega območja.«

● AMERIŠKI VELEPOSLANIK THOMPSON Hruščevu:

»ZDA so dolžne, da branijo Zahodni Berlin. Gre za čast in prestiž v tem vprašanju.«

● PREDSEDNIK JUŽNO-

AFRIŠKE UNIJE DR. HENDRIK VERWOERD:

»V resnici sem storil vse, kar sem mogel, da ostanemo v Commonwealthu, vendar naši sovražniki so to onemogočili.«

● LABURISTIČNI ČLAN ANGLEŠKEGA PARLAMENTA ROBERT EDWARDS:

»Globoko smo prepričani, da celo Američani niso dovolj bogati, niti dovolj močni, da bi si dovolili takšen luksuz in še na-

prej gledali g. Allena Dullesa na tako odgovornem položaju.«

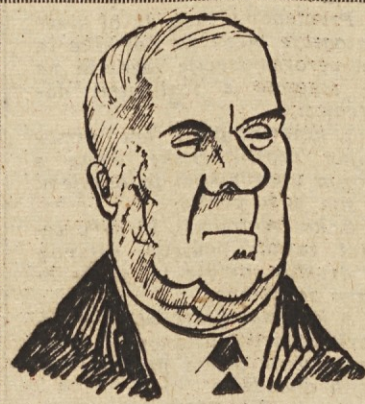
● BRITANSKI PREMIER MACMILLAN je odgovarjal v parlamentu na kritiko liberalne opozicije:

»Kot običajno liberali operirajo z mešanico dobrih in originalnih idej. Nesreča je samo v tem, ker dobre ideje niso originalne, originalne pa niso dobre.«

● BRITANSKI MINISTER ZA ZUNANJE ZADEVE LORD

HOME je v nekem svojem predavanju o mednarodnem položaju Velike Britanije tole rekel:

»V svetovnem položaju sil, počiva Velika Britanija na stolu s tremi nogami. Ena noga je Commonwealth, druga Evropa, tretja pa Atlantska zveza. Vendar takšen stol postane naposled zelo neugodno sedišče, če mu je ena noga krajša in slabša od drugih.«

Dr. Hendrik Verwoerd

Neroden stavek

Zahodnonemški kancler Adenauer je spet odšel na svoj običajni odmor v Italijo, in sicer v Cadenabbio, kjer se zelo dobro počuti. Večino dneva preživi s krogli v rokah. Namreč zelo vše mu je balinanje. Ker so Adenauerjeve počitnice v tem kraju v turističnem smislu velika korist za to mesto, preseneča, da ga prebivalci niso sprejeli s cvetjem, temveč z velikim transparentom, na katerem je pisalo v nemškem jeziku: »Mit Freuden sehen wir euere Rückreise!« Adenauer je seveda to prebral in se razjezil. Besedilo namreč pomeni: »Veselimo se vašega odhoda!« Uporabili so besedo Rückreise, kar pomeni odhod, namesto Wiederkehr, kar pomeni vrnitev — v Cadenabbio.

KDO BO PLAČNIK DOSLEJ »BREZPLAČNEGA« ŠOLANJA

Na upravi srednje tehniške šole v Krškem so zaskrbljeni. Vzrok za to je še nepotrjen proračun šole in zaradi tega seveda tudi dokaj negotova prihodnost. Pravi pa: »Če hočemo zagotoviti šoli normalne pogoje dela, pri čemer smo upoštevali res najnujnejše, potem bi v letošnjem letu potrebovali za osebne in materialne izdatke približno 33 milijonov dinarjev. Razen tega pa bi morali imeti še kakih 5 milijonov za dograditev šolskih delavnic, približno 2 milijona, da bi si uredili manjši šolski laboratorij in približno 10 milijonov za investicije v osnovna sredstva.«

Na občini sicer nihče ne pravi, da so te zahteve srednje tehniške šole prevelike, nasprotno, prepričani so, da so ta sredstva za nadaljnji razvoj šole nujno potrebna. Toda: »Tolike vsote občinski proračun najbrž ne bo zmogel. Koliko denarja pa bomo lahko dali, za sedaj še ne moremo reči.«

Kje naj bi torej dobila tehniška srednja šola v Krškem potrebna finančna sredstva? Ob decentralizaciji šolstva so si šole poskušale poiskati ustanovitelja ali ustanovitelje, ki bi bili dolžni poskrbeti tudi za finančna sredstva. V »krškem primeru« pa to ni mogla biti rešitev, a zakaj ne, lahko razberemo iz pojasnila uprave šole:

»Ustanovitelj je pravzaprav nekdanji trboveljski okraj, ki je ustanovil šolo zato, da bi na njej vzgojil za industrijo Zasavja in Dolenjske nujno potrebni tehniški kader. Sostanovitelj pa je bila tudi občina Krško. A ko se je okraj razformiral, ni bilo nobenega gospodarja, ki bi hotel postati lastnik šole. Tako je hoče-noče prešla samo na občinsko breme.«

In že po treh letih se je šola tako razvila, da ji zdaj občina ne more več zagotoviti sredstev v njenem proračunu.

Ce ne bi mogli zagotoviti šoli potrebna finančna sredstva, potem seveda ne kaže drugega, kot da jo zapro, čeprav je vprašanje ali bi bila to tudi najbolj pametna rešitev. A pogledimo si, kako gleda na tako rešitev občina: »Ni govora, šole ne bomo ukinili. Saj ima vendar svoje gospodarsko zaledje tako v občini kot v vsem okraju.«

Podobno mislijo tudi na upravi srednje tehniške šole: »Zdaj, ko bo šola dala prvih 80 tehnikov, ko imamo že 296 šoliteljev v obeh oddelkih — elektro in strojnem — ko smo si že pridobili izkušnje v vzgoji, ko imamo strokovno in po številu močan lasten predavateljski kader — bi pomenila ukinitve velik korak nazaj.«

Taka odločitev pa odpade tudi zaradi tega, ker v novomeškem okraju vedno znova ugotavljajo, kako zelo jim primanjkuje strokovnjakov, še posebno tehnikov, ob tem pa bi ukinili šolo za vzgojo tega kadra. Še posebno pa bi jo bilo nesmiselno ukiniti zato, ker je tudi edina tovrstna šola v vsem novomeškem okraju, ker so se mnogi odločili za šolanje na njej zaradi tega, ker je tu šolanje povezano z manjšimi materialnimi izdatki.

Preostane torej samo druga rešitev: šoli zagotoviti potrebna finančna sredstva. A kako?

Občina jih ne more. Se celo ne, če upoštevamo, da vzgaja tehniška srednja šola v Krškem le 21% šoliteljev iz občine Videm-Krško, da je približno 39% šoliteljev iz drugih občin novomeškega okraja in da jih je kakih 40% tudi iz drugih okrajev republike. To se pravi, da bi bile tudi druge občine v enaki meri kot občina Krško dolžne poskrbeti za finančna sredstva. Naj bi bile, kajti v resnici je stvar bistveno drugačna:

»Ze od vsega začetka se borimo s finančnimi težavami«, pripovedujejo v upravi šole. »Vsi pričakujejo od šole samo kadrov, kadrov in spet kadrov, nihče pa se ne spomni ali pa se noče spomniti — kako bi šoli tudi pomagal. Če pa je že o tem kaj govora, potem je od besed do dejanj neizmerno daleč.«

Prav tako kot ne more rešiti srednje tehniške šole v Krškem, njenega »finančnega problema« naslonitev na občine — se pravi, da bi finansirali to šolo vse tiste občine, ki imajo v njej svoje učence — tako tudi ne more biti rešitev, če bi vsi skrb za šolo prevzeli samo na gospodarske organizacije, da bi tako šoli za vsako ceno poskušali poiskati enega ali več ustanoviteljev, ki bi naj jo potem tudi finančno vzdrževali. Prej ali slej bi se namreč spet pojavile finančne težave, spet bi šlo samo za krpanje proračuna šole z dopolnilnimi sredstvi, spet bi se med učnim

kadrom vzbudil občutek negotovosti, dejavnost šole pa bi bolj zamirala kot pa se razvijala.

Res pa je tudi, da odnos gospodarskih organizacij in ustanov do šolanja strokovnega kadra v prihodnje ne bo več mogel biti takšen, kakršen je. Tako na primer v upravi šole pripovedujejo o nekaterih dokaj čudnih pojavih:

»Nekatere gospodarske organizacije zdaj izjavljajo, da bi lahko vsaka sama zaposlila vse letošnje absolvente. Res je, verjamemo, da se lahko vseh letošnjih 80 absolventov zaposli v Tovarni papirja Džuro Salaj. A ko smo jih pred časom vprašali, kolikšno vsoto so pripravljene prispevati k izobraževanju tega kadra, so se izgovarjale, da njihove zahteve do šole niti niso tako zelo velike in da lahko dobijo ta kader tudi drugod.«

Res je, za zdaj še vedno velja ta »od drugod«. Da pa je temu tako, so v veliki večini primerov krive gospodarske organizacije, pravzaprav njihovo zanimanje, kakšen kader se bo pri njih zaposlil. Namesto da bi vplivale na posamezne šole, na njihove učne programe in načrte, da bi pomagale po svojih močeh pri izobraževanju, zlasti pri tistem praktičnem, to je na praksah in v šolskih delavnicah, pa raje čakajo. Vse kar store je, da podelje nekaj štipendij.

»Med podjetji je tudi zelo razširjeno mnenje,« pripovedujejo v upravi tehniške srednje šole, »da je s tem, ko razdelijo nekaj štipendij, zanje že vse opravljeno. Pri tem pa seveda nihče ne pomisli, kolikšni so pravzaprav stroški šolnine in da je vzgoja strokovnjakov zanje še vedno brezplačna. Če pa se šola znajde v težavah in zaprosi za pomoč, ji potem zelo pogosto očitajo beženje.«

Da, štipendija. Nekaj tisočakov individualne podpore posameznikom, ki jih je zlasti na srednjih strokovnih šolah v primerjavi z višjimi in visokimi šolami še zelo malo. Nekaj povsem drugega pa je šolnina, to so dejanski stroški šolanja vsakega posameznega šolatelja. Da pa bi pokrila tudi te stroške, se za sedaj še ni odločila nobena gospodarska organizacija ali ustanova. Zdi se jim tako rekoč samo po sebi umevno, da te stroške nosi družba.

Zaradi vsega tega ne more biti rešitev »finančnega problema« srednje tehniške šole v Krškem — pa tudi vseh drugih šol — v tem da iščejo »dopolnilna sredstva za svoje proračune in poskušajo na ta način zapolniti vrzeli v proračunih. Po načelih novega zakona v finansiranju šol

naj bi se namreč šole postopoma razvijale v samostojne ustanove, ne republiške, ne okrajne, ne občinske — postajale naj bi nekaj podobnega kot gospodarske organizacije. Le taka organizacijska struktura jim namreč lahko zagotovi tudi dovolj trdno ekonomsko osnovo. V tem primeru namreč ne bi šlo več za finansiranje šolskega proračuna nasploh, temveč za finansiranje izobraževanja vsakega posameznega šolatelja. Vsakdo namreč, ki v šoli izobražuje svoj bodoči kader, bi moral vložiti v šolske sklade toliko sredstev, kot so dejanski stroški učnine — plače predavateljskega kadra, amortizacija osnovnih sredstev šole, tekoči izdatki, investicije itd. — torej vse stroške izobraževanja. Štipendija pa naj bi bila samo pomoč pri dvigalju življenjske ravni šolateljev.

Tak koncept vzgoje in njene finansiranja pa seveda terjajo, da bo vsaka gospodarska organizacija ali ustanova natančno vedela, kakšen in kolikšen kader potrebuje v bližnjem in daljnem časovnem obdobju. Tako zakon o finansiranju šol ne zagotavlja same ekonomske samostojnosti šol, temveč tudi zahteva od vsakega podjetja posebej, da poskrbi samo za vzgojo svojega kadra. Tako podjetju ne bo več moglo biti vseeno, koga in kako izobražujejo šole in ali je to izobraževanje tudi ekonomsko smotno. V tem primeru tudi ne bo več očitkov, da šole dajejo drugačno znanje, kot pa ga potrebuje industrija. Vsakdo bo namreč s tem, ko bo poravnal vse stroške izobraževanja, od šole lahko zahteval, kakšno naj bo strokovnost kadra, katerega bo zanj vzgajala. S tem

V predhodnem obdobju, ko postopoma prehajamo na ta način finansiranja šol, pa se upravičeno vzbuja bojazen, da nekatere gospodarske organizacije ne bodo hotele ali pa se jim ne bo zdelo vredno resno jemati novih načel nadaljnjega razvoja šolskega sistema. Da ne bodo pripravile natančnih planov potreb po izobraževanju, ne bodo izdelale natančnih profilov kadrov, da jim bo žal vlagati tolikšna sredstva v izobraževanje. Zato bi bilo prav, ko bi jih šole že sedaj opozarjale na to, da bodo v prihodnje izobraževali samo tisti kader, za katerega bodo stroške poravnali tisti, ki jih bodo poslali na študij. In če jih ne bodo hoteli, bodo pač ostali v kratkem času brez strokovnjakov.

Zato je edini izhod iz zagate, v katero je zašla srednja tehniška šola v Krškem, da začne porbščati bodo morale kmalu stopiti za njo tudi vse druge sorodne šole.

BOJAN SAMARIN

»PLES V DEŽJU«

Pred dnevi je režiser Boštjan Hladnik končal snemanje svojega prvega celovečernega umetniškega filma »Ples v dežju«. Scenarij je napisal režiser sam po romanu Dominika Smoleta »Črni dnevi in beli dan«. Po svoji tematici je ta novi slovenski film — posnel ga je Triglav film — sodobna psihološka zgodba iz življenja umetnikov. — Na naši sliki prizor iz omenjenega filma s nosilko glavne ženske vloge Dušo Počkajev kot gledališko igralko Marušo

»Filmski« veterani

Ne, ne mislim pisati o tistih ljudeh od filma, ki režirajo, igrajo in se sploh ukvarjajo s to rečjo, niti o takih veteranih, ki so jim leta že zarisala svoje sledove na obrazu. Vendar pa članom filmskega kluba v Ivančni gorici le lahko pritaknemo vzdevek »filmski« pa tudi veterani, čeprav so le redki preživeli več kot 20 let. Filmski zato, ker se na neki način le ukvarjajo s filmom, ker se njihovo zanimanje za film ne konča z odhodom iz dvorane in morda še s kratko pripombo »odlično!« ali »zanič!«, veterani pa zato, ker je pač filmski klub v Ivančni gorici eden prvih tovrstnih poskusov sistematične filmske vzgoje v Sloveniji.

Filmska vzgoja — res, nekam šolsko in včasih odbijajoče zazveni ta »vzgoja«. Pravi nebodiga- treba, ki ima povsod svoje prste vmes. Toda ali se ni že vsakomur od nas kdaj zgodilo, da je obžaloval tisti dve uri nemirnega presedanja pred platnom, ker nam film ni prišel do živga, ker ga nismo razumeli in se ob njem neskončno dolgočasili; čeprav je kritik zapisal: Odlično! In ali nas ne zamika včasih, da bi o kakem filmu, o njegovem nastanku igralcih, režiserju, slišali kaj več, kot smo videli na platnu ali brali v časopisu? Verjetno bi si ustvarili čisto drugačno mnenje, film bi nam postal bližji, razumljivejši, če bi nam kdo v razgovoru preprosto in nevsiljivo pojasnil nekatere stvari. Je že res, da se v kinu radi predvsem razvedrimo, vendar pa vsak, tako zabaven kot resen film lahko da temu našemu razvedrilu večjo in pomembnejšo vrednost, če ga znamo in hočemo prav gledati in razumeti. In tako se je tudi rodila ideja o filmskih klubih v okviru Svobod in drugih organizacij in društev, danes pa je ta-

kih klubov že lepo število in vsak dan nastajajo novi. Ne da bi zdaj v teh klubih z veliko žlico naenkrat pojedli vsi filmsko učenko. Ne, mnogo bolj preprosto in skromen je njihov namen — samo nevsiljivo pojasnjevati — ne učiti! — obiskovalcem kino predstav, zlasti mladini, tisto, česar ne razumejo in kar jih zanima.

Vse to se zelo lepo sliši, samo marsikdo se bo vprašal kako začeti, kako to, kako ono. Filmski klubi so mladi, njihove izkušnje pa tudi. In prav zato smo si izbrali »filmske veterane« iz Ivančne gorice, ker je njihov klub pravzaprav »najstarejši« — ustanovili so ga jeseni 1959 — in zato prav gotovo ni brez izkušenj.

»Izkušnje?« je malce oklevajoče začela Bela Križanič, vodja kluba v Ivančni gorici. »S to rečjo je težko. Niti jih ni veliko niti jih ne bi mogli posploševati, ker delo filmskih klubov je povsod drugačno, odvisno pač od različnih interesov članov. Lahko rečem, da je bilo na začetku precej dela. No, pa se nas je le zbralo kakih 10 do 15 mladih ljudi, od dijakov do delavcev in vajencev in vsakih 14 dni smo se pogovarjali. Pogovarjali, poudarjam, ker mislim, da morajo biti osnovna dela v klubu razgovori in ne predavanja. Ljudje naj sami pridejo do nekih zaključkov. Začeli pa smo seveda s pogovori o filmih, ki so bili na sporedu v rednem kinematografu. Zakaj jim je všeč, ali je res tako in tako. Največ zanimanja je bilo za igranje in to je tudi večino pritegnilo v klub, pa smo govorili najprej o igralcih. To ni nič hudega. Mislim, da je treba upoštevati vse interese in ne nekaj kategorično odbijati na račun nečesa drugega, kar je morda sicer res pomembnejše.«

Ne pretiravati je torej osnovno merilo. Zgolj teorija je lahko vsaj za začetek zelo dolgočasna in neprivlačna. Delo v klubu pa naj bo vedno zanimivo, novo in razgibano. Tudi ni važno, če je članov malo, saj večina se zaenkrat pač še vedno zadovolji samo s predstavami. In kako so nadaljevali?

»Potem smo vedno več govorili tudi o drugih ustvarjalcih filma, o režiserjih, scenaristih, saj tu je res globoka praznina. Pa o trikih — ti so bili posebno privlačna tema — o filmskem jeziku, o zvrsteh in o zgodovini filma — ta ni bila posebno priljubljena, je že preveč abstraktna. Sploh je najbolje, da je osnova za vsak razgovor konkreten film.«

Počasi smo spoznavali ves potek razvoja kluba. Nič tako strašno velikega, pa vendar je bilo treba precej poštrevnosti, da je klub zaživel in dobil prvo vsebino. Ko so lani spomladu ustanovili še filmsko gledališče, v katerem so predvajali same kvalitetne filme s kratkim uvodom, vsak obiskovalec pa je dobil tudi Filmski list s kratko analizo in vsebino filma, je postalo delo v klubu še živahnejše.

»Ker smo imeli Filmske liste, je bilo mnogo lažje govoriti o filmu. Zelo važno je tudi čimveč primerjav med posameznimi filmi iste zvrsti kot na primer med angleško komedijo »Lepo je biti mlad« in našo Vesno i. p. — kjer potem lahko opozorijo na razlike, na dobre in slabe strani enega kot drugega. Morala pa sem biti zelo previdna pri kritiki. Ko sem nekoč preveč ostro kritizirala nekdern vestern, so mi kar zamerali. Vsaj v začetku je zato potreben kompromis, ker okus se le počasi spreminja in z deklarativno obsodbo ne prepričajo.«

Je pa še ena stran dela v klubu, ki je včasih naletela celo na večji odziv kot razpravljanje o filmu. Skoraj vsak film je namreč lahko osnova za razgovor o ljudeh, zgodovini, geografiji, politiki in socialnih problemih dežele in okolja, v katerem je nastal. Lep primer so bili poljski filmi. Ob filmih Kanal, Pokolenje, Povel in diamant smo lahko na široko govorili in spoznali varšavski upor, židovsko vprašanje, razmere v Poljski pred, med in po vojni. Potem so tudi filme veliko bolje razumeli. Možnosti za take razgovore je vedno dovolj in filmski klub dobi tako široko vlogo pri splošnem izobraževanju ljudi. Na splošno pa lahko trdim, da so tisti, ki so stalno sodelovali, že začeli drugače gledati na vsebino in pomen filma, čeprav niso postali ne vem kako veliki poznavalci filmske umetnosti.

Malo več težav so imeli s primerno literaturo, ker tu nismo bogati.

»Res ne. Za naj je bilo še posebno težko, medtem ko je danes že precej lažje. Filmski priročnik, članki v Mladih poteh, Filmska kultura, Kratka zgodovina filma pa še nekaj brošur — to so bili naši pripomočki. Za začetek je bilo, za nadaljnje delo pa bi potrebovali precej več, predvse pa še projektor za ozkoformatni film, ki bi nam zelo prav prišel.«

Tako so delali in se pogovarjali v Ivančni gorici veterani filmskih klubov. Do letošnje zime, ko jih je mrz razpregal iz edinega prostora, ki so ga imeli na razpolago — kino dvorane! Res škoda, da je pomanjkanje prostora moralo prekiniti lepo započeto delo. Za vedno? Ne, samo da bo malo topleje, pa se bodo spet lahko zbirali — v kino dvorani.

V. SAMIDE

Dvakrat na teden:

KINEMATOGRAFIJA

So-res programski sveti nepotrební?

Poznavalci filmske umetnosti v Zasavju trdijo, da v zasavskih kinematografih vrtijo komaj na vsake štiri filme en kvaliteten film. Ljudje so se že naveličali gledati samo tako imenovano filmsko plažo, čeprav uprave kinematografij vztrajno trdijo, da so kvalitetni filmi slabo obiskani, obenem pa se še izgovarjajo, da so pač odvisni od distribucijskih podjetij, ki jim vsiljujejo tako dobre kot slabe filme. To je najbrž delno tudi res, vendar pa bi to razmerje med slabšimi in dobrimi filmi bilo prav gotovo lahko drugačno. Se zlasti zato, ker nikakor ne drži, da se ljudje navdušujejo samo za slabše filme. To potrjujejo zelo dobro obiskovane predstave samih kvalitetnih filmov v okviru filmskih klubov pri nekaterih zasavskih Svobodah. Zato lahko mirno rečemo, da repertoarna politika zasavskih kinematografij ni taka kot bi morala biti in kot bi lahko bila. In ob tem se vprašamo: kako je z družbeno kontrolo, kaj delajo programski sveti? Zakaj jih še ni? So res tako nepotrební in nemočni? Hudo dvomim. Res, sveti Svobod in prosvetnih društev so že velikokrat razpravljali o njih, toda konkretnih rezultatov ni bilo. Uprave kinematografij dvomijo, da bi ti sveti lahko vplivali na repertoar. Toda to ni res. Seveda pa bi se morali odgovoriti dobičkom na račun slabih filmov, ker konec koncev film res ne sme

biti samo trgovina, ampak mora vzgajati in dati ljudem dobro in zdravo razvedrilo. In široko delovanje programskih svetov pri vseh slovenskih kinematografih bi prisililo tudi distribucijska podjetja na boljši izbor filmov.

Programski sveti pa bi imeli lahko še druge dolžnosti. Predvsem mislim na filmsko vzgojo mladine, kjer bi lahko skupaj s šolskimi vodstvi skrbeli, da mladina obiskuje kvalitetne predstave. Doslej se namreč nihče ni brigal za to, kaj gleda mladina, čeprav so vsi tarnali, kako slabo vplivajo slabi filmi na mlade ljudi. In kaj pomaga še tako dober filmski klub, če bodo slabi filmi v rednih kinematografih sproti pobijali vse, kar bodo mladi ljudje dobrega slišali in videli v klubih. Filmska vzgoja mora biti stvar vseh. Seveda pa bo treba še precej naporov, preden bomo uspeli. Morda bi kazalo uvesti v višje razrede vsaj eno filmsko uro na teden, lahko bi privrežali šolske filmske predstave kvalitetnih pa tudi slabših filmov s primernim komentarjem. Pri vsem tem imajo lahko programski sveti veliko vlogo, saj bodo v njih ljudje, ki bodo stalno spremljali repertoar in vplivali in usmerjali splošno filmsko vzgojo mladine. To je sicer naporno, a zelo hvalježno in važno delo.

M. V., ZAGORJE

Pred kratkim smo izvedeli, da so v Zagorju in pri trboveljski Svobodi II že ustanovili oziroma pripravljajo programski svet, vendar pa so to šele prvi koraki in zato vprašanje

programskih svetov v Zasavju pa tudi drugod po Sloveniji ni nič manj aktualno. Morda pa nam tudi lahko to sliko o programskih svetih še kdo dopolni.

»Udarniško« kulturno delo v Doliču

Kinematografi, zlasti manjši, pa so zaradi novih uredb o datiranih včasih res v težavnem položaju in se zgodi, da kljub dobri volji ne morejo delovati tako kot bi radi. O tem nam priča dopis iz Doliča pri Slovenjem Gradcu, ki nam ga je poslalo Združenje reproduktivne kinematografije Jugoslavije, Sekcija za Slovenijo.

Naša vas je zelo razmetana po hribih in kmetje redko prihajajo na predstave pa tudi otrokom branijo obisk. Menda ni treba posebej pripovedovati, da je naš kino, ki je last kmetijske zadruge, nerentabilen. Vendar pa mislimo, da moramo tistim, ki si želijo kino predstaviti in so, čeprav živijo na vasi, prav tako upravičeni do poštenega razvedrila kot ljudje v mestih, omogočiti predstave. Naša dolžnost je, da prebivalce privabimo in jih prepričamo, da jim bo kino predstava samo v korist in ne v škodo. Kino predstave so ob sobotah in nedeljah, film, primeren za mladino, pa predvajamo tudi ob sobotah dopoldne po enotni ceni in seveda z izgubo. Za ilustracijo samo nekaj števil: V preteklem letu smo imeli 272.860 bruto prometa, stroški pa so bili 589.565

dinarjev (dopis ne navaja, kdo krije izgubo, vendar iz celotne vsebine lahko domnevamo, da je to kmetijska zadruga, kar prav gotovo kaže na res veliko razumevanje — op. ur.), od tega 40.000 za prispevek domačemu filmu.

Iz vsega tega sledi, da opravljamo mi na vasi KULTURNO DELO in ne TRGOVINO. Zato bi bilo prav, da bi bili oproščeni vseh davkov. OBLO Slovenj Gradec nas je sicer oprostil občinskega davka, je pa šlo kar precej tisočakov za prispevek domačemu filmu. Razen tega pri nas nihče ni plačal za svoje delo pri kinematografu in bi bilo zelo lepo, če bi tisti, ki odločajo o raznih davkih, upoštevali naše »udarniško« delo. Saj vemo, da pri raznih kinopodjetjih zastoj nobeden ne migne niti s prstom. Zdaj tudi sploh ne vemo, kdo bo prevzel kinematograf, ker je Kmetijska zadruga Dolič prešla v sklop zadruge Slovenj Gradec. DPD Svoboda, kateri smo brezplačno ponudili projektor, se ga brani, ker nima dohodkov, s katerimi bi krila izgubo. Mi pa igramo naprej, kaj pa bomo priigrali, če ne vemo in vam bomo poročali.

Predlagamo tudi, da bi kinematografije glede na dohodke in sistem organizacije razdelili na tri skupine z različnimi datjavami: 1. kinematografi kot samostojne organizacijske enote s svojim upravnikom in osebjem, ki jim je to poklic; 2. kinematografi, ki so v sestavi raznih podjetij, ustanov in društev, osebje pa je honorarno zaposleno; 3. kinematografi, ki so v sestavi podjetij, ustanov in društev, osebje pa ne prejema nobenih dohodkov.

ZA KINO ODSEK: AVUGUST HRIBAR

ARHITEKTURA ZRCALI DRUŽBO

SREČANJE Z ARHITEKTOM RAVNIKARJEM

EDVARD RAVNIKAR, REDNI PROFESOR FAKULTE-
TE AGG, ODDDELKA ZA ARHITEKTURO V LJUBLJANI,
JE POMEMBEN ARHITEKT, KI SE TRUDI, DA BI STOPA-
LA SLOVENIJA KAR SE ARHITEKTURE TIČE VSTRIC
Z OSTALIM SVETOM IN HKRATI OHRANILA SVOJE
SPECIFIČNOSTI IN LEPOTE. KDO NE POZNA NJEGOVE
MODERNE GALERIJE V LJUBLJANI, O KATERI SAM
PRAVI, DA JE ZA TISTI ČAS KONSERVATIVNA, IN KDO
ŠE NI OPAZIL ZGRADBE OKRAJNEGA LJUDSKEGA
ODBORA V KRANJU, ZANJO JE PREJEL LETOŠNJO
PREŠERNOVO NAGRADO; DVA DOKAZA, KAKO HODI
IN MORA HODITI OBLIKOVALEC Z ŽIVLJENJEM. RAV-
NIKAR ŽE VRSTO LET USPEŠNO SODELUJE PRI NATE-
ČAJIH DOMA IN V INOZEMSTVU IN JE DOBITNIK
MNOGIH PRVIH MEST. IN RAVNIKAR JE PRIZADEVEN
PEDAGOG, KI SE ZAVEDA, DA BREZ PRIMERNEGA
ŠOLANJA NE BO LJUDI, KI BI ČASTNO NADALJEVALI
PLEČNIKOVO TRADICIJO PA TUDI NJEGOVO DELO.

Profesor Ravnikar me je že
takoj ob mojem prihodu spravil
v silno zadrego. Hotela sem se
namreč bežno seznaniti z njego-
vim življenjem in delom, on pa
mi je neizpodbitno dokazoval, da
o vsem tem ni vredno izgubljati
besedi, zakaj važna in bistvena
je samo njegova stroka in njeni
problemi — arhitektura. Kaj
torej zdaj? Vse je kazalo, da bo
iz najinega pogovora lahko na-
stal le članek za gospodarsko ru-
briko in če bi v svoji naivni ne-
vednosti pustila Ravnikarja, da
stori, kar mu je po volji, bi mol-
čal, ali v vsakdanjem klepetu
prikrival svojo skromnost. Tako
bi zdaj vedela še manj, kot na-
sploh malo ve slovenski bralec o
sodobni bodisi slovenski ali tuji
arhitekturi. Na srečo sem bila
precej tečna. Skoraj ves popoldan
sem sedela v njegovem kabinetu
na fakulteti in čakala.

Ravnikar ume silno lepo in
jasno pripovedovati. In še nekaj,
na vsakem koraku te preseneti z
obširnimi znanjem. Zdjaj omeni
književnost, potem spregovori o
slikarstvu, končno skritizira čas-
nike, preskoči k zgodovini in se
pomudi pri gradbeništvu. In sko-
raj vsak takšen majhen sprehod
je le mostiček k razumevanju
arhitekture. Le še redko kdaj sem
bodisi brala o človeku ali pa ga
srečala, ki bi tako živel s svojim
delom kot ravno arhitekt Ravi-
nikar, sicer bi laže, več in z manjšo
prizadetostjo pripovedovala o
njem. Žal, najin razgovor je bil
mnogo prekratek. Morda bi mo-
rala še dlje sedeti in čakati, saj
je postajal moj sogovornik s
časom vse bolj zgovoren, ali pa
ga poiskati znova.

Nedavno je zapisal neki Ita-
lijčan o italijanskih razmerah
nekega takole: »Dnevnik posvečajo
novi knjigi cele stolpce, toda
mirno prezo gradnjo nove pala-
če... Če ima vsak kolikor toliko
resen častnik sistematično kroniko
za glasbo, gledališče, film, ... tisk
pri tem docela pozablja na arhi-
tekturo.« Te besede gotovo ve-
ljaljo tudi za nas. Saj vlada v pu-
blicistiki, kar se arhitekture tiče,
silna praznina. Edini slovenski
časnik, ki se poukvarja z arhitek-
tonskimi problemi, so »Naši raz-
gledi«. Sicer pa govorimo o arhi-
tekturi le v številkah, povezujemo
jo z državnimi proračuni, ome-
njamo natečaje in to je že tudi
vse. In zakaj, ko je ravno arhi-
tektura ena najbolj zanimivih in
pestrih strok, kjer se veže ekono-
mika s fantazijo, želje za zahteva-
mi, mrtva z živo naravo, človek
z življenjem. Kje najdemo še kaj
bolj bogatega in obsežnega? In
danes še bolj aktualnega? V po-
govoru s profesorjem Ravnikar-
jem sem spoznala, kako potrebno
bi bilo, da bi sodobnega bralca
navajali k razumevanju moderne
arhitekture in njenih problemov.
Sicer pa, kdo bi lahko to storil?
Naši novinarji?

V prepričanju, da ima pred
seboj popolnega laika, je pričel
profesor, ki nadvse ljubi eksakt-
nost in piše ter govori za slo-
venskega intelektualca, ki se ne
ukvarja ravno z lepo besedo, zelo
izbrano slovenščino, razgovor z
mano pri pričetkih slovenske ar-
hitekture, pri ustanovitvi Ljub-
ljanske univerze, ko sta šla arhi-
tektura in gradbeništvo v korak,
dokler se nista oddelila kot sa-
mostojna oddelka pri Tehnični
fakulteti v Ljubljani. Prva dva
univerzitetna profesorja, Plečnik
in Vurnik, sta se znašla v sila
primitivnih razmerah, saj vse
mesto ni premoglo enega samega
arhitekta. Prišla sta z dunajskih
visokih šol in prinesla s seboj
evropske poglede na arhitekturo.
Ker se je Vurnik šolal na TVŠ,
je imela njegova učna metoda
politehnični značaj, Plečnikova
pa, bil je učenec Akademije li-

kovnih umetnosti, umetniški. Iz
tega se je na ljubljanski univerzi
razvila učna metoda, posebnost,
ki je druge sorodne stroke pri
nas ne poznajo: združitev siste-
matičnega tehničnega študija s
stopnjevanjem od teoretsko ma-
tematično-prirodoslovnih predmet-
ov do strokovnih in delavniško-
seminarskega, ki je intenzivno
neposredno sodelovanje z učite-
ljem. (Poslednjih osem vrstic je
skoraj dobesedni citat prispevka
E. R. k reformi študija arhitek-
ture.)

»V štiridesetih letih razvoja
ima slovenska arhitektura polno
srečnih naključij. Plečnik, ki je
nedvomno za Slovence ogromno
stori, je pripeljal arhitekturo do
stopnje, ko je življenje samo sta-
vilo večje naloge, kot pa jih je
mogel on rešiti. Bil je intelektual-
ni diktator in človek niti mi-
sliti ni mogel drugače, kot je mi-
slil on. V štiridesetih letih je pri-
šlo ravno zaradi te prerazvitosti
življenja pri nas do krize. Če si
na primer vprašal Plečnika, ali
zna zgraditi bolnico, je mirno
rekel — ne znam. Tedaj so rešile
našo arhitekturo vezi s tujino.
Zanimivo, da je na primer prav
Francoz Le Corbusier pomagal
prestopiti Slovence tisti prag, ki
ga Plečnik ni več zmogel. Le
Corbusier (sodobni francoski arhi-
tekt, utemeljitelj tako zvane funk-
cionalne arhitekture) nosi levji
delež pri tem, da se je moderna
arhitektura ubogala in razvila
iz francoskega kubizma. Kubizem
je uveljavil vizualni pogled na
svet in emocionalnost. Ko slikar
komponira sliko, pravzaprav le
ureja senzacije v tvorbo, ki nima
nobene zveze s tem, kje se je
senzacija zgodila. Ti nazorji so
prišli torej prav Le Corbusieru
in do so šli v njegovo šolo prav
naši študentje, pomeni zares sre-
čno naključje. Kot osebnost je
imel Le Corbusier precej slično-
sti z našim Plečnikom. Kadar
sem ga gledal ali poslušal, se mi
je mnogokrat zazdelo, da imam
pred seboj ljubljanskega mojstra.

Po takih mimogrede izrečenih
in vrinjenih stavkih sem včasih
zvedela kaj o samem Ravnikarju.
Sicer pa sem ga prenehala vpra-
ševati, kajti čim sem postala ra-
dovedna, kako je živel in kje,
je bodisi zamahnil z roko in po-
molčal, ali pa spremenil pogovor.
Pravzaprav, zakaj bi silila vanj.
Kar je kot arhitekt storil, si lah-
ko samo ogledamo in ocenimo,
študentje pa, ki jih vzgaja, so
že ali pa bodo slej ko prej spre-
govorili. Saj vselej res ne potre-
bujemo datuma, rojstva in di-
plome.

»Povejte, prosim, je arhitek-
tura po vašem umetnost? V knji-
gah o umetnosti zgodovini jo
sicer štejejo v umetnost, danes
pa... Kako pa sodobna arhitek-
tura, pri nas?«

»V arhitekturi je dandanes ze-
lo malo umetnostnih kvalitiet, ar-
hitekturo preplavlja nesnaga. Pa
ne, da bi ne imela nobene zveze
z umetnostjo. Ne moremo pa sta-
ti na stališču, da je to edino. So-
dobna arhitektura je nekoliko po-
doba sodobni glasbi. Spomniti
se moramo le del Wrighta pa Le
Corbusiera. (F. L. Wright, Ame-
ričan, glavni predstavnik in osno-
vatelj sodobne organske arhitek-
ture, ki se je šele v zadnjem de-
setletju razširila po Evropi.) Da-
nes gredo vse stvari z veliko in-
tenzitetno k sintezi.

Arhitekt je star poklic, ki se
vse od starega veka sem, od Egip-
ta in Feničanov ni bistveno spre-
menil. To je človek, ki organizi-
ra življenjski milje. Pri tem se
poslužuje tehničnih sredstev, ime-
ti mora estetski čut, no, sploh
naj bi bil zelo kompleksen člo-
vek. Nevarno je, ko zdaj govore
po raznih forumih o umetniškem
poslanstvu arhitektov.

Sodobni arhitekt čuti, da je
arhitektura povezana s produkcijo
in da je treba nujno upoštevati
ekonomski faktor: za čim manj
denarja zgraditi čim kvalitetnej-
šo in dobro rešeno hišo. Sodobno
arhitekturo tudi čutimo kot ne-
kaj splošnega, ne individualnega.
Za arhitekta je bistveno, da obli-
kuje predel, na pr. del mesta in
ne le eno samo stabo. Pri nas
te možnosti zaenkrat še nima, če-
prav bi jo lahko imel. Sicer pa
so njegove perspektive tako veli-
ke, kot še niso bile nikoli poprej.

Nekoč je bil arhitekt strokov-
njak za lepe hiše, trge in spome-
nike. Danes stopa v industrijo,
oblikuje pokrajino (tkz. landsca-

Ob tednu Mladinske knjige je bila odprta v rastavnih prostorih Narodne in univerzitetne knjižnice razstava izvirnih ilustracij lanskil izdaj založbe Mladinska knjiga, ob otvoritvi razstave pa sta uredništvo in založniški svet Mladinske knjige podelila letošnje Levstikove nagrade za najboljše lanske literarne, likovne in poljudnoznanstvene stvaritve Branki Jurca za zbirko črtic Okoli in okoli, Janezu Kajzerju za zbirko humoresk Mimo dnevnega načrta, Marlenki Stupica za ilustracije Colloidi-jevega Ostržka, Ančki Gošnik-Godec za ilustracije v knjigah Deček in gozd, Ptice so odletele in Vile ter dr. Francu Križaniču za poljudno znanstveni knjigi Križem po matematiki in Elektronski aritmetični računalnik. Na sliki letošnji nagrajenci.

TA TEDEN SMO IZBRALI

Sadoul tudi v slovenščini

Pravzaprav smo dolgo čakali
na izid kakršnekoli filmske litera-
ture. Spomnimo se samo: prva in
zadnja je izšla leta 1951 v Mari-
boru — Brenkovi »Zapiski o fil-
mu«. Potem pa — vse do lani —
molk. Obetajoč začetek je pome-
nila Muskova »Kratka zgodovina
filmske umetnosti«, sledila je
»Knjiga o filmu« istega avtorja in
— letos, kot vrhunec tovrstnih za-
ložniških prizadevanj Sadoulova
»Zgodovina filma« (v zbirki BIOS

Cankarjeve založbe).

Sadoulovo delo ni samo eno najbolj znanih s tega po-
ročja, temveč tudi zelo priljubljeno med najširšim krogom
ljubiteljev najmlajše umetnosti. Knjiga obsega 31 poglavij
na skoraj 800 straneh in obsega snov od začetkov pa prek
iznajdbe aparata, pionirskih dni vse do pomembnih povi-
nih dogodkov. Sadoul je — posebno v novejših izdajah —
posvetil precej prostora tudi mlajšim, komaj nastajajočim
kinematografijam. Seveda pa so to bolj zanimive informacije
kot resne analitične študije. Avtorjeva metoda že kmalu
opozori bralca, da je njegovo delo zasnovano kot — čeprav
marsikje prodre do malo znanih podrobnosti in nepričako-
vanih, razumljivo subjektivnih zaključkov — dovolj poljuden
in temeljit pregled filmskih tokov, težen in ustvarjalcev ter
na drugi strani silnic, ki so uravnavale dosedanj razvoj sed-
me umetnosti.

Pomankljivosti Sadoulove zgodovine so vsekakor v pre-
cenjevanju nekaterih — zlasti ozhodnih — kinematografij ter
o zanikanju nekaterih osebnosti, ki so pustile v zgodovini
filma globoko sled. Omenimo samo Johna Forda in Williama
Wylerja. Sicer pa so to pomankljivosti vsakega subjektiv-
nega presojanja. Vsekakor pa: Sadoul je zbral veličansko
množico gradiva in ga v celoti dovolj spretno uredil.

Za nas je knjiga pomembna še drugače. Prenajalec in
prirejevalec prof. France Brenk je dopisal poglavja o doma-
čem filmu »Oris zgodovine jugoslovanskega filma« (str. 559
do 598). Čeprav lahko orisu očitamo marsikaj, pa je vsekakor
zelo obetajoče, da se je sploh kdo tega dela lotil. (ar.)

Ameriška uporabna umetnost

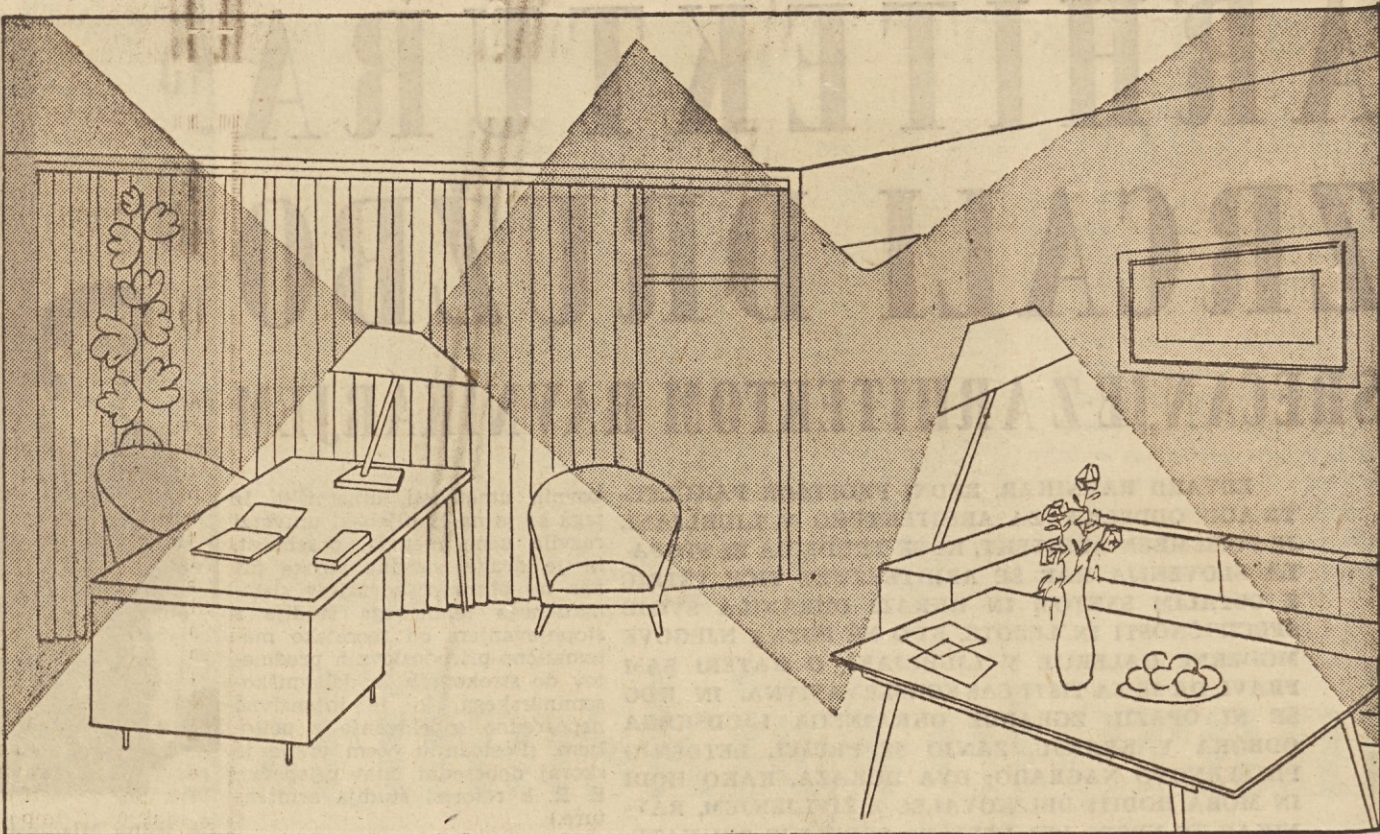
Pred dnevi sta Informativna
služba ZDA in Zveza likovnih
umetnikov uporabne umetnosti
Jugoslavije odprli v spodnjih
prostorih Moderne galerije raz-
stavo sodobne ameriške uporabne
umetnosti. Ta zbirka več kot štiri
sto eksponatov sto petinštiride-
setih avtorjev je za ljubljansko
likovno življenje pomemben do-
godek. Zato ni čudno, da potem,
ko je ta razstava že navdušila
ljubitelje likovne umetnosti — še
posebno uporabne — v Beogradu, Zagrebu in na Reki, zdaj
privablja še številne ljubljance.

Material, ki so ga obdelali ameriški likovniki, je stan-
dardan: glina, kovina in vlakno. Toda z najraznovrstnejšimi
kombinacijami so dosegli izredne efekte, kar še posebno velja
za izdelke v tkanini. Mešanje najrazličnejših vlaken ter
pestra paleta barv daje tkaninam ne samo estetski zunanji
videz, temveč tudi veliko praktično vrednost. Sploh je za to
razstavo značilna povezanost likovnih efektov z veliko upo-
rabno vrednostjo, torej ne samo z okrasno vrednostjo, kot bi
marsikdo pričakoval. Zanimivost pa je tudi v tem, da izpri-
čuje le malo tradicionalnosti, da je le v nekaterih, skorajda
izjemnih razstavljenih predmetih vezana na narodno tvor-
nost posameznih narodov ali pa domačo obrt Amerike pred
nekaj desetletji. Namesto tega pa izrazni načini in vsebina
sodobnih likovnih strujanj, ki so jih razstavljalci-umetniki
spretno prenesli na svoje izdelke.

In priznati moramo, da bi se lahko tudi naša mlada upo-
rabna umetnost pri teh razstavljalcih marsičesa naučila. Ne
sicer toliko v likovni obdelavi materiala, pač pa v uporabi
posameznih materialov. Zato je tudi škoda, da organi-
zatorji ne prenesejo te razstave tudi v druga središča. S. B.

ALA PEČE

SODOBNA RAZSVETLJAVA STANOVANJSKIH PROSTOROV

Napotki za praktično in zdravo razsvetljavo — O domači proizvodnji izdelkov za razsvetljavo stanovanjskih prostorov

Od lešterb in brilvk smo se sicer že poslovlili, toda vse kaže, da blagodejnosti električne razsvetljave le še ne znamo pametno izkoristiti. Predvsem se moramo vprašati: ali so naši stanovanjski prostori ob električni luči zares zadostno razsvetljeni? Strokovnjaki trdijo, da niso, kajti izkušnje kažejo, da z električno lučjo ustvarimo kolikor toliko normalne delovne pogoje le tedaj, če na vsak kvadratni meter površine vпада vsaj po 10 vatov električne svetlobe. Takšna razsvetljava pa je pri nas prav redka.

Dejstvo je, da stanovanjske prostore osvetljujemo večinoma bolj po občutku, ki pa imajo tudi svoja merila. Leta pa so na žalost precej nizka, saj sta 60 in 100 vatna žarnica največkrat maksimalna mera za razsvetljavo določenega stanovanjskega prostora. Po omenjenem normativu strokovnjakov pa bi morali že bivalni prostor v velikosti 5 x 4 m, t. j. s površino 20 m² razsvetliti bodisi z eno 200-vatno ali z dvema 100-vatnima žarnicama. Ker pa toliko ne žrtvuemo za dobro luč, se ne smemo čuditi, če prej ali slej občutimo motnje in vidi, pa tudi glavobol, slabo razpoloženje v večernih urah in zaspantost.

VARČNI NA NEPRAVEM MESTU

Vzrokovi za nezadostno razsvetljavo naših stanovanjskih prostorov je več: med poglavitne štejemo varčevanje. V današnjih dneh, ko imata že skoraj vsaka naša hiša in vsak dom že celo vrsto električnih naprav, je varčevanje z električno energijo docela na mestu. Nepravilno in hkrati nesposobno pa je, če z električnim tokom varčujemo prav pri razsvetljavi, ki je v primerjavi z drugimi napravami najbolj ekonomična. Vsaka 60-vatna žarnica potroši namreč 10-krat manj električnega toka kot 600-vatni likalnik in vsaj dvajsetkrat manj od dvojnega kuhalnika, da ne govorimo o električnem štedilniku, kjer nam »vatne ure« kar »puhte« v prazno. Če že hočemo varčevati pri razsvetljavi, potem se nam to izplača le v večjih bivalnih prostorih, katere pač opremimo z več žarnicami, te pa vključujemo po potrebi, kadar na določenem mestu opravljamo neko delo.

S tem smo načeli še nov problem, ki je pri razsvetljavi stanovanjskih prostorov prav tako važen, a to je razmerje svetilk. V prvih dneh elektrifikacije je bil pač običaj, da so elektrifikarji — kot da je bilo to samo ob sebi razumljivo — vse svetilke montirali točno na sredino stropa. V tem primeru je ena sama svetilka resda osvetljevala celoten prostor, toda v glavnem je bilo to sila nepraktično. Dejstvo je namreč, da

se delovni prostor v kuhinji ali pa v dnevni sobi skoraj nikoli ne nahaja na sredini, temveč neke ob strani, kjer pa razsvetljava ni več tako izdatna. Tudi v spalnicah stropne svetilke ni moč uporabiti za čitanje v postelji in podobno.

Prav iz teh razlogov se takšnega načina razsvetljave danes izogibamo; kadar se ga držimo, se poslužujemo dodatnih svetilk. Seveda pa bi moralo vedno veljati načelo, da je pravo mesto vedno tam, kjer opravljamo določeno dela.

Pri uporabi več svetilk v enem samem prostoru močno ublažimo neprijetno bleščanje in tudi ostre sence, ki jih povzroča ena sama svetilka. Prav idealno razsvetljavo dobimo, če kot osnovno svetlo uporabimo indirektno svetilko, ki seva v strop ali steno, za pomožna svetila pa prenosne namizne ali stojčke svetilke s senčnikom, ki usmerja svetlobo na določeno delovno mesto. (Glej na skici primer za dnevno sobo!) Takšna razsvetljava je sila prijetna, udobna in zdrava in hkrati vnaša v naš dom domačnost.

Končno moramo spregovoriti še o električnih svetilnih telesih. Pod tem pojmom ne mislimo namreč samo na

običajne žarnice, temveč tudi na druga svetila, kot so fluorescentne cevi in še nekateri drugi podobni izdelki. To pot seveda govorimo le o proizvodih, ki so nam dosegljivi doma. V mislih imamo predvsem izdelke zagrebške tovarne »TEŽ«, ki še najbolj ustrezajo zahtevam sodobne razsvetljave. »TEŽ« je hkrati tudi edina naša tovarna, ki se ponša s precej obilnim asortimentom najrazličnejših svetilnih teles.

Poleg običajnih, matiranih in opalnih žarnic priporočajo strokovnjaki te tovarne tudi za stanovanja uporabo fluorescentnih cevi, ki pri isti potrošnji električnega toka dajejo 3 do 4-krat več svetlobe kot običajne žarnice. Za delovne ali dnevne sobe, kjer često bomo alj pišemo, kakor tudi za spalnice pa fluorescentnih cevi ne kaže priporočati. Izvrstno pa se nam zopet obnesejo za razsvetljavo sodobnih kuhinj z vgrajeno opremo ter pri razsvetljavi ogledal v predsobi ali kopalnici. Za modernejša stanovanja, kjer si kdo želi privoščiti še posebne efekte (morda ob kotiču z okrasnimi rožami), bi bile primerne reflektar-žarnice, kakršne uporabljamo zlasti za razsvetljavo izložb, trgovskih prostorov in podobno.

Pomemben proizvod so tudi domače infraso-žarnice, ki dajejo izredno mnogo toplotnih infrardečih žarkov in jih zato lahko namestimo n. pr. nad garderobo v predsobi, kjer nam kaj hitro osuše mokre obleke in plašče.

Več o teh proizvodih morda kdaj drugič. Zaenkrat naj bi spregovorili le še nekoliko besed o samih svetilkah. Teh na našem trgu res ni malo na izbiri, če izzamemo pri tem vse stropne lestence, ki pa so za današnji čas že kos preživele romantike. Pri lestencih je razen tega moč opaziti, da so produkt vse mogočih kreatorjev, le strokovnjak za razsvetljavo tu ni imel nobene besede.

SVETILKE Z NAPAKAMI

Poseben problem predstavljajo stenske svetilke, ki se danes v modernih stanovanjih vse bolj uveljavljajo. Toda pet ali šest raznih modelov, izmed katerih večina ne zmore več ko 60-vatne žarnice, zares ne nudi zadostnih pogojev za sodobno razsvetljavo.

Se bolj pereče pa je vprašanje prenosnih svetilk: namiznih ali stojčih. Teh zares ni na izbiri, tudi njihove konstrukcije so dokaj dvomljive, saj

pri njih vse bolj prevladuje komponenta statičnega okrasnega predmeta in je zato močno zapostavljen element funkcionalnosti. Te svetilke bi morale imeti premakljive senčnike za poljubno usmerjanje svetlobe, ki pa so največkrat izdelani tako primitivno, da niti ni več zajamčena varnost rokovanja.

Pri vseh teh napravah dejansko občutimo odsotnost strokovnjaka, kar vodi v takšno skrajnost, da se na tržišču pojavljajo svetilke, ki sploh ne ustrezajo osnovnim standardom in bi marsikatero sploh kazalo odstraniti iz trgovin.

Svetilke so dandanes vsekakor zelo dober konjunkturni predmet, zato so se njihove proizvodnje lotili predvsem obrtniki. Prav to pa je največje zlo, in to tem bolj, ker izdelkov te proizvodnje nihče ne kontrolira. In vendar imamo ogromne možnosti za industrijsko proizvodnjo, saj vemo, da je elektroindustrija od vseh industrijskih vej dosegla največji razmah. Vse kaže, da bi ta problem lahko rešili s pomočjo specializacije nekaj strokovnjakov za področje notranje razsvetljave.

— mm —

Nadvse zaželenene konjske moči

Podjetja strojegradnje in ladjedelnice se zbližujejo — Več domačih Diesel motorjev, manjša odvisnost graditeljev ladij od uvoza — Ko vsklajujemo proizvodne zmogljivosti med panogami, dosegamo tudi boljše izkoriščanje opreme in strojev v tovarnah

Vse večkrat zažvenketajo črepinje steklenic šampanjca ob stenah naših ladij. Če računamo »proizvodnjo« naših ladjedelnic v BRT, potlej smo v letih 1958/60 splavili skoraj za pol milijona BRT ladij. Samo plovni objekti, ki smo jih v naših ladjedelnicah zgradili lani, so imeli okoli 200.000 BRT (izvozili smo okoli 58 % teh ladij). Ogromne so potrebe po pogonskih in pomožnih ladijskih motorjih. Za vsako BRT potrebujemo približno eno konjsko moč.

Zdaj ustvarjamo v domačih tovarnah mnogo premalo konjskih moči, se pravi, izdelujemo še premalo pogonskih in pomožnih ladijskih Diesel motorjev in naši ladjedelničarji morajo te motorje uvažati, da bi krili primanjkljaj. Ta primanjkljaj pa ni majhen. Lani

smo n. pr. izdelali v naših tovarnah za 67 tisoč KM Diesel motorjev za ladje, uvoziti pa smo jih morali skoraj dvakrat toliko. Ta uvoz pa velja letno skoraj 4,5 milijarde deviznih dinarjev.

Ladjedelništvo pa ima v našem gospodarstvu pomembno mesto. Povečujemo zmogljivosti naše trgovske mornarice, da bi zmogla večji pomorski promet sprčo naraščajoče proizvodnje in blagovne izmenjave z obmorskimi deželami, hkrati pa so ladje tudi pomemben vir deviznih dohodkov, ko postajamo čedalje pomembnejši izvoznik plovnih objektov vseh vrst, od manjših do največjih. Tudi letos bodo naše ladjedelnice zgradile za najmanj 200.000 BRT ladij. Zato lahko računamo, da bomo že v kratkem, po vsej verjetnosti

v letu 1963, imeli na morju za milijon BRT ladij pod našo zastavo. Dolgoročni družbeni perspektivni plan pa celo predvideva, naj bi znašala zmogljivost našega pomorskega ladjevja v letu 1980 že 2.850.000 BRT.

Ni važno, ali se nam v tem trenutku zdi ta načrt izredno velik; gre za nujno povezavo ladjedelnic z velikimi tovarnami, ki bi lahko pomagale pri zmanjševanju primanjkljaja konjskih moči v obliki Diesel motorjev za ladje. Če imamo sedaj tako velik primanjkljaj, je tako pač samo zategadelj, ker naša kovinska industrija in strojegradnja še ne ustvarjata dovolj velike proizvodnje za vse številne potrebe motorne industrije.

V evropskih državah zaposluje motorna industrija — tu niso mišljeni ladijski motorji, ampak tudi vsi drugi — do 40 % zmogljivosti strojegradnje in kovinske industrije, pri nas pa le okoli 23 odstotkov. In kot vemo, se industrija motorjev in motornih vozil ter seveda tudi gradnja ladij pri nas širi skoraj ravno tako, kakor je to primer v močno razvitih industrijskih deželah. Med posameznimi panogami gospodarstva pa mora biti ustrezna sinhronizacija, če hoče industrija posamezne dežele dosegati maksimalne proizvodne in tehnične uspehe. Zato tudi 27 jugoslovanskih ladjedelnic, med katerimi so velike tudi v evropskem merilu puljski »Uljanik«, reški »3. maj« in »Split«, z veliko prizadevnostjo išče zaledje za svoje proizvodne naloge.

»Jugoturbina« v Karlovcu že nekaj časa izdeluje velike ladijske motorje po licenci tovarne »Sulzer« iz Švice. Ladjedelnica »Uljanik« v Pulju pa je odkupila za izdelavo ladijskih motorjev licenco danske tovarne Burmeister & Wain. Lani v začetku leta pa je bila med to ladjedelnico in ljublianskim »Litostrojem« podpisana podlicenčna pogodba, ki daje Titovim zavodom pravico, da samostojno izdelujejo motorje do moči približno 1000 KM. Komaj dobro leto je preteklo, pa je kolektiv »Litostroja« že osvojil ta novi proizvodni program od A do Z, ko so te dni poglali v tovarni tudi največji Diesel motor za (960 KM), kar jih bodo izdelovali po dogovoru z »Uljanikom«.

Konjske moči v obliki Diesel motorjev iz »Litostroja« bodo imele pomembno pomen tudi v jugoslovanskem merilu. Predlanskim so n. pr. izdelali v tej tovarni Diesel motorje za 2250 KM, lani za 8000 KM. Letos jih nameravajo izdelati za 16.000 KM, v letu 1965 pa že za 50.000 KM. Ta proizvodnja bo znašala približno šestino naših potreb po ladijskih Diesel motorjih — in to ni majhna stvar!

Sicer pa »Litostroj« s to novo proizvodnjo znatno zboljšuje tudi izkoriščanje svojih zmogljivosti. Kot vemo, so se do nedavnega še precej togo dr-

žali prvotnega proizvodnega programa, ki ga zdaj razširjajo v skladu s potrebami ostale jugoslovanske industrije, pa tudi tako, da bo v obratih »Litostroja« čimmanj praznega teka strojev. Ko bodo izdelovali vse več teh motorjev, bodo zaposlili predvsem livarno sive litine. Udeležba ulitkov iz sive litine znaša namreč pri skupni teži Diesel motorjev od 50 do 60 %. Razen tega bodo pri tej proizvodnji lahko porabili tudi svojo jekleno litino, varjene dele, manjše odkovke, ulitke iz bron in bele kovine.

Naj omenimo še tri skupine Dieslovih motorjev, ki jih bodo izdelovali v »Litostroju«. To so: pogonski ladijski motorji ALPHA, pomožni ladijski motorji in stabilni motorji. Med pogonskimi ladijskimi motorji ALPHA imajo v proizvodnem programu tri skupine. V prvi so trije motorji z močjo po 50 KM na en cilinder, v drugi je šest motorjev z močjo 70 KM na en cilinder, v tretji skupini največjih motorjev pa je pet motorjev, ki so konstruirani tako, da da en cilinder 120 KM.

Ko »Litostroj« povečuje tudi proizvodnjo črpalk, je seveda zelo važno, da bi čimprej osvojili tudi proizvodnjo stabilnih Dieslovih motorjev, za kar jim tudi daje možnost licenčna pogodba. Tudi to bi prispevalo k boljši sinhronizaciji med proizvodnim obrati »Litostroja«, k boljšemu izkoriščanju proizvodnih zmogljivosti, k večjemu poslovnemu uspehu, ko bi lahko dobavljali kompletne agregate-črpalke z motorji. Tehnične novosti so torej tudi eden izmed pomembnih činiteljev za napredek našega gospodarstva v duhu smernic zboljšane gospodarskega sistema. Pri tem pa sta važna tempo dela in kakovost. Upajamo, da bosta v tej proizvodnji hitro izpolnjena ta dva važna pogoja slehernega napredka.

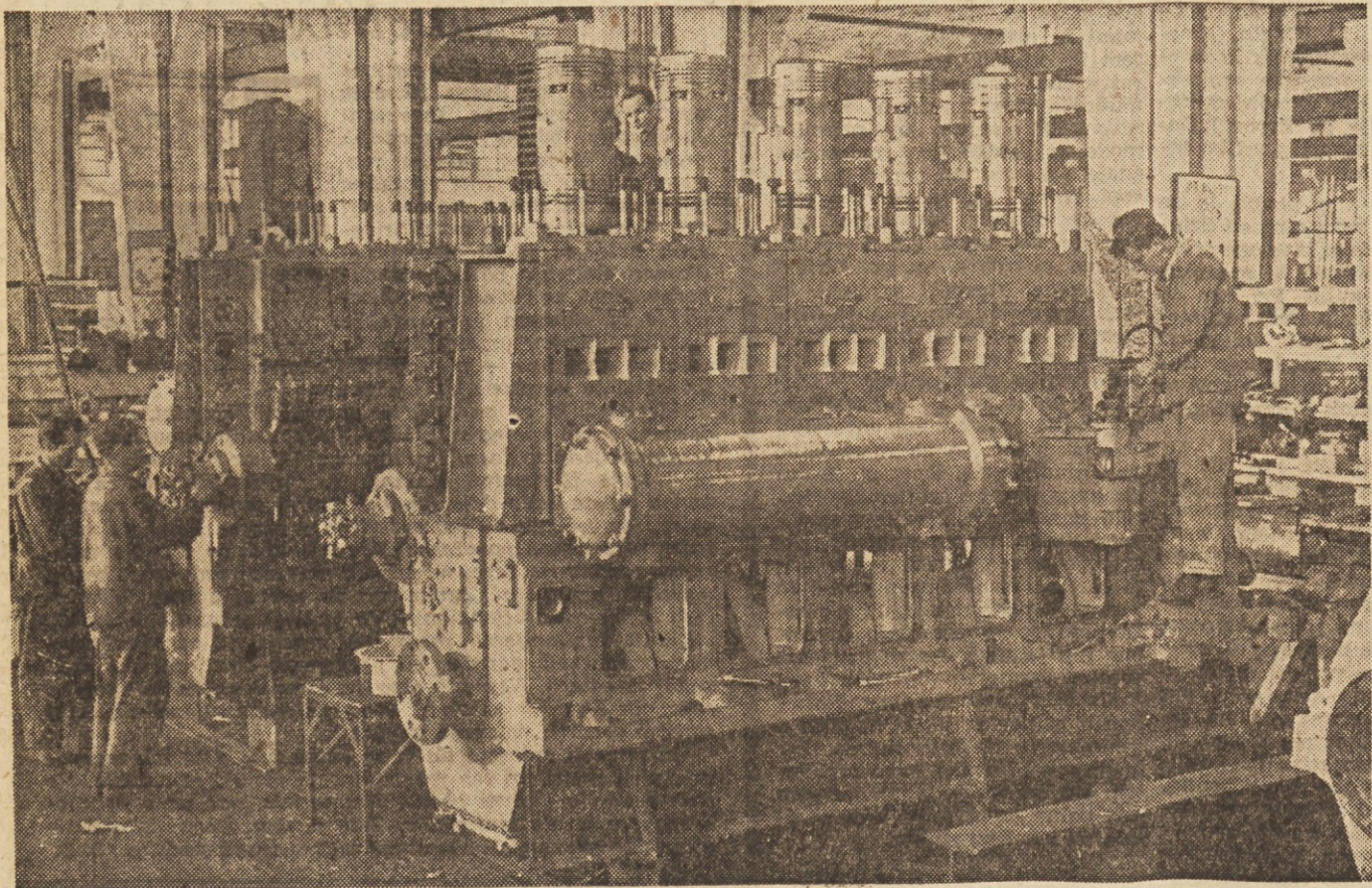
ce

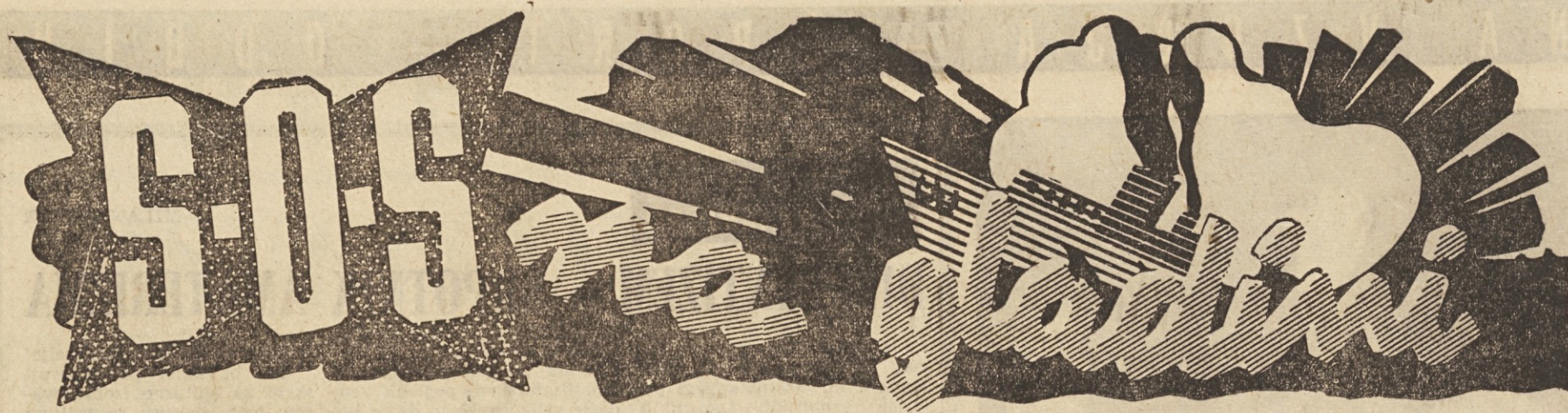
Sončni žarki niso brez teže

Pritisk sončnih žarkov, ki niso težji od osmih manjših žuželk, na primer hišnih muh, lahko občutno spremeni smer poleta satelita Echo-1. Čeprav je pritisk sončnih žarkov neznamen, se je ta satelit doslej približal Zemlji za 190 km, njegova krožna pot pa je dobila elipsoidno obliko. Sonce je najmočnejši pritiskalo na satelit takrat, ko je bil najbolj oddaljen od našega planeta. Dvajset let bi trajalo, preden bi se eliptična krožna pot satelita pod nečim sončnih žarkov tako spremenila in se skrajšala, da bi Echo-1 zašel v goste plasti zemeljske ozračja, kjer bi zgorel.

Največji radar na svetu

Na otoku Puerto Rico gradijo po naročilu newyorške univerze radarsko napravo, ki bo veljala približno 5,5 milijona dolarjev. Računajo, da bo imela nepremična antena obliko skleda, katere premer bo 300 m; njena površina bo znašala 70.000 m², postavljena pa bo jeseni prihodnjega leta. Strokovnjaki upajo, da bodo lahko s pomočjo te radarske naprave lovili odmeve z Venera, Marsa in Jupitra. Pričakujejo, da bodo tako prišli do novih zaključkov o atmosferi in površini Marsa in Jupitra ter dobili podatke o doslej še neznanem trajanju dneva na Veneri.

Medtem, ko je skupina izseljencev molče, mirno odhajala za mornarji z zadnjega krova, so postajale luči »Formoze« čedalje jasnejše.

Po morju so plavalji številni kosi lesa in potniška prtljaga, ki jo je nekaj mornarjev kar naprej metalo čez krov. Germi je vodil strojnike, ki so črpali vodo iz ladijskega trupa. Manfred je kasneje pripovedoval, da so na kapitanov ukaz vsi popriple. Izseljenci so vzeli v roke vedra in vso posodo, kar je bilo dobiti na ladji.

NENADNA EKSPLOZIJA

Kakih deset minut kasneje se je »Formoza« približala »Manfredi« na nekaj metrov. Njen kapitan je vprašal Simoneja, ali sme nekaj njegovih mornarjev na »Mafaldo«. Simone je odgovoril pritrdilno. S posadko se je kasneje pripeljal tudi kapitan »Formoze«. Potem ko so se izkrcali na »Mafaldo«, je Germi dovolil prevoz prve skupine izseljencev.

Komaj je kakih trideset ljudi sedlo v reševalni čoln, ki niti še ni bil na gladini, se je »Mafalda« še bolj nagnila na levi bok, tisti trenutek pa je tudi strahovito počilo. Kapitan »Formoze« s posadko in izseljenci v bližini so se v trenutku znašli na tleh. Iz strojnice je švignil plamen, za njim pa dim. Germija in mornarje, ki so črpali vodo, je vzbuh vrhel kakih deset metrov daleč v notranjost ladijskega trupa. Na krovu je bila spet zmešnjava. Medtem ko so izseljenci tekli in se plazili po tleh proti rešilnim pasovom, so s kapitan-skega mostu klicali na pomoč Partini, žena in Američanke.

V ŽRELIH MORSKIH PSOV

Množica, ki je kot drhal divjala proti reševalnim čolnom in proti policam s pasovi, je potepala kapitana »Formoze« in člane njegove posadke. Tisti trenutek se je nekaj izseljencev z rešilnimi pasovi poglavo čez krov. Plaval so proti »Formozi«.

»Spominjam se,« je kasneje pripovedoval natak Manfred, »da se je življenjska pot mnogih izseljencev končala v žrelih morskih psov. Z gladine je bilo kar naprej slišati strašne krike. Radiotelegrafist je še vedno klical na pomoč. Sporočal je, da je na ladji nastala okvara. Na njegov poziv se je javila francoska fregata. »Čez dvajset minut bomo tam«, so odgovorili telegrafistu.

Tačas pa je preplah, ki se je najprej lotil izseljencev, zajel tudi že ladijsko posadko. Prvi strojnik Scarabitti in oficir Moretti sta skočila v morje. Scarabittija je vprilo mnogih parov prestrašenih oči požrl morski pes.

KAPITAN JE OSTAL NA LADJI

Že štiri ure je v trup »Mafalde« vdiral voda. Napolnila je vse spodnje dele, vendar se je ladja še vedno držala na gladini. Razen nekaj obupanih žensk in kapitana Simoneja ni bilo na »Mafaldi« nikogar več. V bližini je bila tudi že nemška ladja »Alhena«, ki je prevzela mnogo potnikov, zraven nje pa »Formoza«, »Moselle« in »Athena«. Vse ladje so pozivale kapitana, naj zapusti ladjo, on pa je zahteval, naj po možnosti rešijo vse ženske z otroki, ki se v splošni zmešnjavi niso znašle in so bile še vedno na ladji, čeprav se je že začela potapljati. »Moselle« je poslala reševalni čoln, ki je ob pomoči spočitih mornarjev te ladje prevzel.

Med najhujše nesreče v zgodovini civilne mornarice sodi tako po številu žrtev, ki jih je zahtevala, kakor po načinu, kako se je pripetila, katastrofa »Saint Filberta« 14. junija 1931. Ker takrat že več let ni bilo hujše nesreče na morju, je brodomol »Saint Filberta« prizadel ne le Francijo, temveč vso svetovno javnost.

Majhna, stara potniška ladja je bil »Saint Filbert«, ki je vzdrževal zvezo med Nantesom in otokom Noirmoutersom. V delavnikih je prevažal otočane v nanteške tovarne, za konec tedna pa so se vozili na otok Nantežani. Tam so prespali in preživeli nedeljo, proti večeru pa so se vračali v mesto na celini.

Tistega usodnega 14. junija je bilo na otoku 450 izletnikov iz Nantesa. Možje, žene in mnogo majhnih otrok. V soboto popoldne in v nedeljo je bilo sončno, pravo poletje. Sredi nedeljskega popoldneva pa se je morje vzburkalo, zavel je silen piš. V trenutku se je pooblačilo, napovedovala se je poletna nevihta.

Izletniki so zaskrbljeno strmeli v velike valove in v temne oblake nad njimi. »Saint Filbert« je čakal zasedran v pristanu, mornarji so hoteli sem in tja. Pripravljali so se na vrnitev v Nantes. Kapitan je stal na mostu in po zvočniku pozival izletnike, naj se čimprej vkrcajo.

Pred ladjo se je vrstilo nekaj mučnih prizorov. Kakih deset potnikov je ob pogledu na delno strohneli trup »Saint Filberta« glasno godrnjalo, češ da se bo ladja za gotovo potopila. Tega strahu so se nalezili tudi drugi potniki, ki so počasi, negotovo stopali po mostu na krov. Mnogi niso vedeli, kaj bi.

Kapitan pa je govoril prepričljivo:

Štiri ženske in tri njihove otroke. Simone še vedno ni hotel z ladje. Dejal je, da voda brzkone ne bo mogla predreti drugih ladijskih sten. Zaman so ga nenehno vabili njegovi mornarji in člani posadk z reševalnih ladij.

»Spominjam se,« je kasneje pripovedoval natak Manfred, ki je imel nekako najboljši pregled nad celotnim dogajanjem, »da so ladje, ki so bile prihitele na pomoč, čakale še celo uro, da bi se Simone odzval njihovim klicem. Kapitan pa je zmedeno hodil po ladji, kakor da nekaj išče. Trgovci in Američanke, ki so se rešili na »Formozo«, so ga nenehno opazovali in ga klicali. Tačas so se izseljenci preštevati ter iskali svoje in znance.

Enajst minut po trinajsti uri se je »Mafalda« naglo potopila. Nekaj trenutkov je najvišji jambor še štrlel iz valov, potem pa je tudi on izginil.

OCEAN JE POGOLTIL 315 LJUDI

Tiste dni so listi po vsem svetu objavljali poročila o katastrofi, ki je doletela »Principessa Mafaldo«. Dober teden so prikrivali številne žrtev. »Lavoro d'Italia«, lastnik »Stare vdove«, je objavil uradno sporočilo, češ da je nesreča zahtevala le enajst človeških življenj. Ves svetovni tisk je sodil po prvih radijskih sporočilih, da je blizu Porta Segura izginilo v valovih nad sto ljudi. Kasnejša ugotovitev: brodomol »Mafalde« je zahteval 315 žrtev.

Katastrofa »Saint Filberta«

»Pohitite, ali pa vas bomo pustili tu! Omahljivci naj ostanejo. Jamčim vam, da bo ladja nepoškodovana pristala v Nantesu.«

Vsi potniki so se že zbrali na ladji. Posadka je umaknila mostič, ki je staro barko povezoval s kopnim, zaškrpale so sidrne verige, sirena je trikrat na kratko zapiskala, »Saint Filbert« se je premaknil.

Le nekaj potnikov — štiri ženske, dva moška in deček — se je premislilo zadnji trenutek. Odločili so se, da bodo prenočili na otoku in se v ponedeljek zjutraj vrnil v Nantes.

Ko so tako stali v praznem pristanišču, se s hrbiti upirali močnemu vetru in mahali odhajajočim znancom, se nikomur izmed teh preostalih niti sanjalo ni, kako dragocena je bila tista njihova odločitev, na pogled sicer nepomembna, vendar odločilna, kakor so pokazali nadaljnji dogodki.

KATASTROFA V DVEH MINUTAH

»Saint Filbert« se je oddaljeval od obale in začel rezati valove. Mornarji so bili mirni, opravljali so vsak svoje delo. Ladja se niti ni preveč pozibavala. Čeprav je vihar nenehno naraščal, so se potniki umirili: začeli so se stiskati pod širok nadstrešek nad srednjim krovom. Matere so z lastnimi telesi ščitile otroke pred pišem. Zlasti najmlajše je zeblo, saj so bili vsi izletniki v lahkih poletnih oblekah, ki so se kmalu zmocile v vodnih kapljicah.

Večina potnikov je sicer dobro prenašala pozibavanje, veter in morskovo vodu v zraku, kakih sto pa jih je le dobilo morskoro bolezen. Ležali so na krovu in se zvijali v želodčnih krčih.

Ob štirih popoldne se je veter nenedoma sprevrgel v orkan. Ladja je bila

takrat kilometer daleč od otoka in se je že bližala izlivu Loire. V bližini je bil svetilnik St. Gilde, zraven njega pa velika, strma skala »Chantelier«, ki je skoraj navpično padala v morje. Ta skala je bila na slabem glasu, saj se je ob njej ponesrečilo že več ladij ter na ducate ribiških bark in čolnov. Prav zato so se vsi mornarji skrbno izogibali tistega kraja, če pa so že morali tam mimo, kakor to pot »Saint Filbert«, so pohitili, kar se je le dalo. Voda je tam tudi med najhujšim neurjem nenavadno bistra. Kadar je morje mirno, lahko vidite na dnu kakih 40 m globokega morja z zelenimi algami pokrite ladijske razbitine in razne predmete, ki so valovi nanje nanesli plast drobnega, belega peska.

V silnem pišu je postal »Saint Filbert« igračka valov, ki so bili tudi do dvajset metrov visoki. V šumenju morja in v burji so se izgubljali klici mornarjev, ki so se skušali sporazumeti.

Kakih 450 izletnikov se je prestrašeno stisnilo pod nadstrešek. Otroci so glasno jokali, ženskam so po licih polezele solze. Ladja se je zdaj zavrtela, zdaj se spet povzpela na vzdni greben, naslednji trenutek pa je zdrknila v dolino med valovi.

Kmalu po četrty uri je orkan odlomil in odnesel dimnik. Potem je odtrgal poveljniški mostiček, ki ga je bil kapitan zapustil nekaj trenutkov poprej. Kapitan se je privezal k ograji in stal na krovu. Z obema rokama se je oklepal zvočnika in dajal ukaze. Njegove zadnje besede:

»Potniki, ne bojte se! Stojte sredi ladje! Ne silite vsi na eno stran, ker bomo sicer izgubili ravnotežje in...«

Silno visok val mu je pretrgal besedo in ga z ograjo vred v trenutku po-

tegnil v morje. Vsa sreča, da je bil kapitan privezan na leseno ograjo. Ta in del odtrganega krova sta ga rešila. Bil je eden izmed osmih ljudi, ki so ušli katastrofi.

Val, ki je odnesel kapitana in odtrgal del krova z nadstreškom nad izletniki, je nagnal ljudem nepopisni strah v kosti. Voda jih je zalila. V trenutku so pozabili na kapitanova navodila. Zgrnili so se na levo stran ladje, da bi se izognili vodi. Nekaj ljudi je množica potepala, ograja se je polomila. Ladja je izgubila ravnotežje in se nagnila na levo. Val, ki se je vračal, jo je zagrabil in jo potegnil v globino.

Vse to se je zgodilo prej kot v dveh minutah. Pretresljiv krik, ki se je izvil iz več sto človeških grl, je pomenil konec. Kmalu ni bilo na razburkanem morju skoraj ničesar več.

OSEM LJUDI SE JE REŠILO

Kmalu potem, ko se je ladja potopila, so se pokazale na razburkanu gladini razbitine, les in rešilni pasovi, čez čas pa tudi trupa izletnikov. Zdelo se je, da je morje pogoltnilo vse potnike in posadko, vendar se je rešilo osem ljudi, ki so se krčevito oklepali desk in hlodov. Nihče ne more popisati grozote osmih preživelih ob pogledu na štiri sto utopljenecv okoli sebe. Po treh urah se je morje nekoliko umirilo, v večernem mraku so se oblaki razpršili. Kmalu po sedmi uri je priplul na kraj nesreče vlačilec.

ENA SAMA PRIČA KATASTROFE

Izletniška ladja »Saint Filbert« se je potopila tik pod svetilnikom, v katerem je bil takrat en sam človek. Sedel je v sobici na vrhu svetilnika. Takole je kasneje pripovedoval časopisnim poročevalcem:

»Okoli štirih popoldne sem bil v sobi. Dve okni ima, eno je obrnjeno proti Loari, drugo gleda na morje. Sedel sem pri oknu na Loaro in gledal bližajoči se vihar. Deževne kaplje so pljusale ob šipe, sunki vetra so stresali svetilnik. V naslanjaju sem se zibal in božal mačko.

Nenadoma je mačka poskočila. Mor-da se je ustrašila, ker je prav takrat v svetilniku grozljivo začrkalo. Vstal sem, da bi mucko pomiril, takrat pa sem iz navade pogledal skozi drugo okno. Na morju so se visoki valovi igrali s »Saint Filbertom«. Tisti trenutek me je obšla misel, da se ladja z izletniki ne bo rešila iz valov. Otrpnil sem, zakaj na ladji bi moral biti tudi moj oče, ki je živel v Nantesu in naj bi se tisti dan vrnil z obiska na otoku.

Ladja »Saint Filbert« je bila na najbolj nevarnem mestu, prav blizu skale Chantelier. Zunaj je bil pravi orkan. Videl sem, kako je visok val zagrabil ladjo. Otrpnil sem od strahu, vendar se je ladja izmotala iz vode. Drugi val je barko vrgel na tretjega. Spominjam se, da mi je mačka tisti trenutek skočila na rame in me opraskala. Tretji val je zagrabil ladjo. Čez nekaj hipov sem si toliko opomogel, da sem skočil k telefonu in poklical Nantes. Sporočil sem jim, naj takoj pošljejo pomoč.

Potem sem pogledal skozi okno. Dalj-nogled mi je prinesel tik pred oči na stotine človeških trupel. Zdelo se mi je, da ni živ nihče izmed izletnikov. Do večera me je mučila zla slutnja. Prepričan sem bil, da se je peljal s to ladjo tudi moj oče.

POMOČ JE PRIŠLA PREPOZNO

Vlačilec, ki je tako pozno prihitel na pomoč, ni mogel prej iz pristanišča, ker je tudi tam divjalo strahovito neurje. (Nadaljevanje prihodnjic)

Spored RTV Ljubljana za teden od 27. marca do 2. aprila 1961

PONEDELJEK

27. marca
5.00-8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored)
5.10-5.30 Nekaj domačih
6.30-6.40 Reklame
8.05 Drobne orkestralne skladbe
8.40 Iz filmov in glasbenih revij
9.00 Naš podlistek
9.20 Arje iz francoskih oper
10.15 Od tu in tam
10.40 Poje zbor donskih kozakov
11.00 Po svetu jazz
11.30 Za otroke
12.00 Danilo Svara: Suita za violino in klavir
12.15 Kmetijski nasveti
12.25 Po dolinah in po gorah
13.15 Obvestila in zabavna glasba
13.30 Pavel Sivc: Medjimurska rapsodija in kolo
13.50 Zabavni popturi
14.15 Jugoslovanske radijske postaje pozdravljajo
14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo
15.15 Obvestila, reklame in zabavna glasba
15.40 Naši popotniki na tujem
16.00 Operni koncert
16.00 Lokalni dnevnik
17.15 Sotermem na poti
18.00 Sportni tednik
18.15 Pianist Walter Gieseking igra dela M. Ravela
18.50 Človek in zdravje
19.00 Obvestila, reklame in zabavna glasba
19.30 Radijski dnevnik
20.00 Od melodije do melodije
20.30 Kulturni globus
20.45-22.00 Koncert ansambla slovenskih solistov
23.05 V ritmu današnjih dni
23.55 Prijeten počitek!
22.15 S popevkami čez kontinente
24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje

DRUGI PROGRAM

19.00 Mala panorama plošč
19.30 Radijski dnevnik
20.00 Skladateljski opus Antona Weberna
20.30 Utrjujte svojo angleščino
20.45 Zabavni akordi
22.00-22.15 Napoved časa, poročila

TOREK

28. marca
5.00-8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored)
5.25-5.45 Nekaj domačih
8.05 Izberite melodijo tedna
8.50 Orkester Alfred Scholz
8.55 Radijska šola za srednjo stopnjo
9.25 Karol Pahor: Istrijanka
9.40 Zenski zbor France Prešeren iz Kranja p. v. Petra Liparja
10.15 Majhen koncert pianista Kendalla Taylorja
10.40 Utrjujte svojo angleščino
10.55 Kitara in orglice
11.00 Solisti mariborske opere vam pojo
11.30 Deset minut iz naše beleznice
11.40 V ritmu počasnega valčka
12.00 Vokalni kvintet Niko Stritof
12.15 Kmetijski nasveti
12.25 Zabaven opoldanski spored
13.30 Igramo za vas
14.05 Radijska šola za višjo stopnjo
14.35 Dva prizora iz Mozartovega Don Juana
15.40 Listi iz domače književnosti
16.00 Revija zabavnih zvokov
17.00 Lokalni dnevnik
17.15 Razgovor z volivci
17.25 Dimitrij Sostakovič: Prva simfonija
18.00 Iz naših kolektivov
18.15 Hammond orgle
18.20 Kotiček za mlade ljubitelje glasbe
18.45 Izobraževalni obzornik
20.00 Posnetki Slovenskega okteteta
20.30 Radijska igra
21.40 Darjan Božič: Humoreska za rog in godala
21.45 Plesna glasba
22.15 Komorni večeri
23.05 Po strunah in tipkah
23.25 Po svetu jazz — Troben-tar Maynard Ferguson
23.55 Prijeten počitek!

DRUGI PROGRAM

19.00 Violinist Igor Ozim igra
19.30 Radijski dnevnik
20.00 Dve jugoslovanski partituri
20.40 Trikrat petnajst
21.25 Za okroglo mizo o filmu
21.45 Filmski igrski pojo — Frank Sinatra

SREDA

29. marca
5.00-8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored)
5.10-5.30 Nekaj domačih
6.30-6.40 Reklame
8.05 Madlina poje
8.30 W. A. Mozart: Divertimento
9.00 Jezikovni pogovori
9.15 Ali vam usaja?
10.15 Ruggerio Leoncavallo: Odlomki iz opere Glumari
11.00 Sovjetska, poljska in madžarska zabavna glasba
11.30 Za cisticane
12.00 Venček narodnih
12.15 Kmetijski nasveti
12.25 Zabaven opoldanski spored
13.15 Obvestila in zabavna glasba
13.30 Slovenski samospeli
14.05 Radijska šola za srednjo stopnjo
14.35 Klavir v ritmu
14.40 Skladbe Krsta Odaka
15.15 Obvestila, reklame in zabavna glasba
15.45 Radijska univerza
16.00 Koncert po željah poslušalcev
17.00 Lokalni dnevnik
17.15 Sestanek v sredo
17.30 Trije zabavni zbori
17.45 Jazz na koncertnem odru
18.00 Kulturna kronika
18.20 Od Gallusa do Hindemitha
18.45 Zabavni orkester Mantonovani
19.00 Obvestila, reklame in zabavna glasba
19.30 Radijski dnevnik
20.00 Georges Bizet: Lovci bisserov — opera v 3. dejanju
22.15 Mladim plesalcem
22.50 Literarni nokturno
23.05 Iz modernega glasbenega sveta
24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje

DRUGI PROGRAM

19.00 Angleščina za mladino
19.15 Trio Oscar Peterson z godali
19.30 Radijski dnevnik
20.00 Melodije za vse
20.30 Ruski tečaj za začetnike
20.45 Ludwig van Beethoven: Peta simfonija
21.15 Moderna plesna glasba
22.00-22.15 Napoved časa, poročila

ČETRTAK

30. marca
5.00-8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored)
5.10-5.30 Nekaj domačih
5.25-5.45 Nekaj domačih
6.30-6.40 Reklame
8.05 Glasba ob delu
8.35 Poje Komorni zbor RTV Ljubljana
8.55 Radijska šola za višjo stopnjo
9.25 Robert Schumann: Plesi Davidovih zaveznikov op. 6
10.15 S popevkami po Evropi
10.40 Pet minut za novo pesmič
11.00 Ruski tečaj za začetnike
11.15 Dve ruski popevki
11.20 Frederik Chopin: Koncert za klavir in orkester št. 1 v e-molu
12.00 Belokranjski ljudski motivi
12.15 Kmetijski nasveti
12.25 Dueti iz slovenskih oper
13.30 Iz operetnega sveta
13.50 Poje zbor akademikov Branko Kršmanović iz Beograda
14.05 Albert Roussel: Pakjova pojedinca, baletna suita
14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo
15.40 Iz svetovne književnosti
16.00 Radi bi vas zabavali
16.30 Koncert v miniaturi
17.00 Lokalni dnevnik
17.15 45 minut turizma in melodij
18.00 Nekaj orkestralnih odlomkov iz oper
18.30 Tommy Gumina s svojimi kvartetom
18.45 Ljudski parlament
19.30 Radijski dnevnik
20.00 Cetrtkov večer domačih pesmi in napevov
20.45 Literarni večer
21.25 Pavle Dešpalj: Koncert za violino in orkester
22.15 Po svetu jazz — Nasmeljani genti
22.45 Klavirske skladbe Zvonimira Ciglica
23.05 Zaplešite z nami!
23.55 Prijeten počitek!

DRUGI PROGRAM

19.00 Poje Akademski pevski zbor »Tone Tomšič«
19.30 Radijski dnevnik
20.00 Melodija, ples in jazz
20.45 Mednarodna radijska univerza
21.00 Tretje dejanje Verdijeve opere Moč usode
20.50 Glasba z Elizejskih poljan

PETER

31. marca
5.00-8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored)
5.10-5.30 Nekaj domačih
8.05 Edvard Lalo: Namouna-suita
8.30 Od polke do calypsa
9.00 Naš podlistek
9.20 Poje holandski komorni zbor
9.35 Kotiček za mlade ljubitelje glasbe
10.15 Sergej Rahmaninov: Preludij za klavir
10.35 Zvočna mavrica
11.00 Iz Bellinijevih oper
11.30 Človek in zdravje
11.40 Internacionalne pihalne godbe
12.00 »Dobri znanec« iz Celja
12.15 Kmetijski nasveti
12.25 Zvočna panorama
12.40 Pisani zvoki z Dravskega polja
13.30 Kvintet Art van Damme
13.45 Koroške narodne pesmi
14.05 Radijska šola za nižjo stopnjo
14.35 Predstavljamo vam mezo-zopopraniško Oratio Domínguez
15.45 Radijska univerza
16.00 Petkovo glasbeno popoldne
17.00 Lokalni dnevnik
17.15 Razgovor z volivci
17.25 Od plesišča do plesišča
18.00 Iz naših kolektivov
18.15 Zabavni orkester Ray Martin
18.30 V dvoranah Svoboda in prosvetnih društev
19.30 Radijski dnevnik
20.00 Lepe melodije z orkestrom David Rose
20.15 Tedenski zunanepolitični pregled
20.30 Veliki skladatelji
21.15 Oddaja o morju in pomorskih
22.15 Zabavni ansambl
22.30 Moderna plesna glasba
22.50 Literarni nokturno
23.05 Nočni komorni koncert

DRUGI PROGRAM

19.00 Zapišite nareki
19.15 Pevka Anica Zubović
19.30 Radijski dnevnik
20.00 Melodija, ples in jazz
20.45 Mednarodna radijska univerza
21.00 Tretje dejanje Verdijeve opere Moč usode

SOBOTA

1. aprila
5.00-8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored)
5.25-5.45 Nekaj domačih
6.30-6.40 Reklame
8.05 Glasba ob delu
9.00 Naš podlistek
9.20 Poje holandski komorni zbor
9.35 Kotiček za mlade ljubitelje glasbe
10.15 Boris Papandopulo: Simfonietta
10.40 Angleščina za mladino
10.55 Zabavni orkester RTV Beograd
11.00 Po svetu jazz
11.30 Fionirski tednik
11.50 Otroci izbirajo pesmico
12.00 François Poppy: Oriental-ska suita
12.15 Kmetijski nasveti
12.25 Zabaven opoldanski spored
13.15 Obvestila in zabavna glasba
13.30 Od vasi do vasi...
13.50 Operne arie
14.20 Sport in športniki
14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo
15.40 S knjižnega trga
16.00 Popevke se vrstijo
16.25 Iz najnovejšega repertoarja Jugotona
16.40 Mešani zbor KUD Pošta Obrtnik iz Maribora
17.00 Lokalni dnevnik
17.15 Po kinu se dobimo
17.45 Pianist Page Cavanaugh
18.00 Jezikovni pogovori
18.15 Dag Wren: Serejada za godalni orkester
18.30 Pozdrav z gora
18.45 Okno v svet
19.00 Obvestila, reklame in zabavna glasba
19.30 Radijski dnevnik
20.00 Nekaj novih in starih domačih za sobotni večer
20.20 Henry Cecil: Obe plati postave
21.00 »Poslušaj in povej nam«
22.15 Oddaja za naše izseljence
23.05 Do polnoči v plesnem ritmu

DRUGI PROGRAM

19.00 Napevi s starega Dunaja
19.30 Radijski dnevnik
20.00 Sobotni glasbeni večer
21.00 Glasba za ples
22.00 Napoved časa, poročila

NEDELJA

2. aprila
5.00-8.30 Nedeljski jutranji pozdrav
6.30 Veselo v novi teden!
7.35 A. Kliment: Sa Kozare — poem, Tomaž Zajc: Poem iz življenja partizanov
8.00 Mladinska radijska igra
8.35 Iz albuma pesmi za otroke
8.45 Vsak teden ob tem času
9.45 Fran Lhotka: Jugoslovanski capriccio
10.00 Se pomnite, tovariši...
10.30 Zabavna matineja
11.15 Korole narodne
11.30 Nace Grom: Zemlja se je odpočila
13.30 Za našo vas
13.45 Ivo Tjardović: Mala Flor-tamy
15.30 Kar radi poslušate
16.00 Humoreska tega tedna
16.20 Zabavni ansambl
16.40 »Peli so jih mati moja«
17.00 Melodije za nedeljsko popoldne
17.30 Radijska igra
18.07 Slavko Zlatič: Variacije na narodno temo za zestrski in komorni orkester
18.15 Z zabavno glasbo po svetu
18.45 Trio Bardorfer in vokalni sekstet »Bratov Pleško« iz Skotje Loke
19.30 Radijski dnevnik in sportna poročila
20.05 Izberite melodijo tedna!
20.50 Hammond orgle
21.00 Sprehodi po glasbeni galiji
22.15 Ples ob radijskem sprejemniku
22.00 Nedeljski simfonični koncert
13.10 Igramo za dober tek
13.45 Iz solistične glasbe
14.15 Izbrali smo za vas
15.10-16.00 Popoldanski operni koncert
19.00 Dve skladbi za čembalo in komorni orkester
19.30 Radijski dnevnik in sportna poročila
20.05 Richard Wagner: Duet Brunhilde in Wotana iz opere Valkira
20.45 Mednarodna radijska univerza
21.00 Poročilo z zabavno glasbo
21.30 Zbiralci plošč pred mikrofonom

»Ivan Milutinović«

Tekstilna
industrija
ZEMUN

Tvornička ul. br. 14
Tel: 37-250

Predstavništva:

BEOGRAD — ul. 7. jula br. 34 — Tel. 26-843
SARAJEVO — ul. Mustafa Golubovića 6/1
— Tel. 54-07
NIS — ul. Trg Pavla Stojkovića br. 34 —
Tel. 20-32

PROIZVODI:

blago za moške obleke, moške in ženske
plašče kakor prvovrstno plastiko 60,
80 in 100 %.
ROSHAR širine: 40, 45 in 50 cm.
Volna za ročna dela »MACA« in vse
vrste VOLNENEGA, CESANEGA IN
VLECENEGA PREDIVA ZA TRIKO-
TAZO IN INDUSTRIJO.

OKRAJNI ODBOR ZA PROSLAVO 20. OBLETNICE REVOLUCIJE V MARIBORU

razpisuje

JAVNI NAGRADNI NATEČAJ

1. ZA ZGODOVINSKO DELO O NARODNOOSVOBODILNEM BOJU V SEVEROVZHODNI SLOVENIJI — nagrada 250.000 din; rok za oddajo rokopisa je 20. november 1961.
2. ZA PRIPOVEDNIŠKO DELO (roman ali povest) O NARODNOOSVOBODILNEM BOJU V SEVEROVZHODNI SLOVENIJI — nagrada 250.000 din; rok za oddajo rokopisa je 20. november 1961.
3. ZA KANTATO NA TEKST DJORDJA RADIŠIČA POHORSKA LEGENDA (v prevodu Cirila Zlobca, Borec 1958) — nagrada 250.000 din; rok za oddajo skladbe je 30. september 1961.
4. ZA MEMOARNO DELO S PODROČJA NARODNOOSVOBODILNEGA BOJA V SEVEROZHODNI SLOVENIJI — nagrada 100.000 din; rok za oddajo rokopisa je 20. november 1961.
5. ZA NAJBOLJŠE LIKOVNO (slikarsko ali kiparsko) DELO S TEMATIKO IZ NOB, ki bo razstavljeno na letošnji razstavi pododbora Društva slovenskih likovnih umetnikov Maribor; nagrada 150.000 din.

Nagrajena dela, navedena pod tekočimi številkami 1, 2 in 4 bodo izšla v knjižni izdaji pri Založbi Obzorja Maribor; avtorji bodo (poleg nagrad) prejeli zanje še redni avtorski honorar; prav tako bo nagrajeno likovno delo odkupljeno za stalno zbirko Umetnostne galerije v Mariboru, kantata pa bo izvajana v Mariboru na osrednji proslavi 20-letnice revolucije jugoslovanskih narodov dne 22. decembra 1961.

Dela za natečaj je treba predložiti pod šifro.

Okrajni odbor za proslavo 20. obletnice revolucije
Maribor, Maistrova ulica 5

ČEVLJI ZA VAS

DANA
PLANIKA • KRANJ

BORZA ZA ODDIH

Tovarišica Milica Širovnik — Impol, Slovenska Bistrica, vprašuje, v katerem domu oddiha na Malem Lošinju bi lahko dobila v času od 20. junija do 4. julija dvojno ležišče?

ISKRA iz Kranja bo v letošnji sezoni imela kolektivni dopust. Za svoje delavce potrebuje večje število ležišč v domovih oddiha, bodisi na morju, bodisi v gorah. Zato prosí naša podjetja za informacije: kdaj, ob katerem času in koliko ležišč lahko pogreše njihovi kolektivi v korist kolektiva Iskre? Za protiuslugo nudi Iskra prostor v svojih domovih oddiha!

90 članov sindikalne podružnice Okrajnega ljudskega odbora Maribor želi v letošnjem poletju preživeti del letnega dopusta ob morju. Katere počitniške skupnosti jim lahko odstopijo nekaj ležišč?

Mali Lošinj sporoča — Turistično društvo odstopa pod izredno ugodnimi pogoji za dobo petih let urejen počitniški dom na otoku »Koludarac«. Počitniški dom sestavljajo dve zgradbi (57) ležišč, pomožna zgradba in prostor za kamp (73). Na razpolago je vsa oprema.

Informacije lahko dobe zainteresirani v poslovalnicah Turistične agencije »Izletnik«, ki prevzema posredniške usluge! Obenem pa uvaža evidenco smotnega izkoriščanja domov oddiha, vsklajuje povpraševanje s ponudbami in uvaža organizacijo informativne službe.

BORZA ZA ODDIH opozarja delovne kolektive, pa tudi posameznike, da naj še naprej pošiljajo svoje želje, ponudbe in povpraševanja na njen naslov: »Delavska enotnost«, Ljubljana, Kopitarjeva 2.

ŽELEZARNA RAVNE

TOVARNA PLEMENITIH JEKEL

PROIZVAJA:

BRZOREZNO ORODJE

- rezkarji iz kvalitete »ELOMAX«
- strgarski noži
- spiralni svedri
- krožne žage in segmenti za hladno rezanje kovin

VELIKA VZDRŽLJIVOST IN NIZKE CENE

Poverjenike Prešernove družbe

obveščamo, da je rok za vpisovanje članov zaradi knjižnega sejma v Mariboru in Ljubljani podaljšan do 5. maja 1961.

Posebej opozarjamo na sklep Glavnega odbora, da bo vsak član, poleg 6 knjig in kolektarja prejel brezplačno še knjigo »Petletni perspektivni plan FLRJ« napisan v poljudni obliki.

Namesto dveh reprodukcij bo Prešernova družba izdala štiri. Člani bodo lahko zbirali eno izmed njih in to: Grohar: Macesni; Mihelčič: Partizanska kolona; Vesel: Družina ali Pavlovce: Pokrajina. Reprodukcije bodo večje kot letošnje.

Vabimo poverjenike, da s tem seznanijo državljane in jih pridobijo za članstvo.

PREŠERNOVA DRUŽBA

Dušan Kralj: Utrudljivi kilometri

Ko sta minila dan in noč ter smo vozili že dobršen del naslednjega dne po 900 kilometrov dolgi avto cesti, ki vodi skozi Nemčijo, smo se začeli približevati mejnemu prehodu na severu. Tedaj se je začela —

TEKMA S ČASOM

Na nemško-holandski meji imajo določene ure za prehod. Zjutraj začno, kot se spodobi vestnim uradnikom, ob devetih. Opoldan si privoščijo kratek odmor in zvečer zapro svoje urade ob šestih. Če zamudiš pet minut, te prav prijazno odslovo. Seveda pokažejo vse »razumevanje« za šoferske težave. A to je tudi vse. Po določenem času uradniki ne delajo več. Spoprijazni se s tem in čakaj vso noč!

Ura je kazala že precej čez poldan. Slavko in Sandi sta hitela.

»Saj bomo prišli pravočasno!« sem rekel.

»Seveda bomo prišli pravočasno do meje. Rada bi prišla pa še za časa v pristanišče. Če zamudimo ladjo, bomo izgubili dva dneva ko pribito!«

Z Nemci smo hitro opravili na mejnem prehodu. S Holanci še hitreje. Menda smo se najdlje zadržali pri cocacoli, ki so nam jo ponudili holandski cariniki. Mladi fantje, dobrovoljni in ustrezljivi.

Bilo je moje prvo srečanje s Holanci.

Spet smo sedeli v avtomobilski kabini. Vse gume in vzvode sem imel v očeh. Udobni sedeži so nas že malce utrujali. Svežila nas je pokrajina, ki je neusmiljeno hitro hitela mimo nas.

Nižina. Vsenaokrog nižina, do koder je seglo oko. Ob cesti hiše. Nenavadne v gradnji, z ošiljenimi strehami in z belimi okni. Ponekod pravcate graščine. Na dvoriščih traktorji. Poljedelski stroji. Vse beži mimo nas. Tako je, kot bi nestrpen operator vrtil pred nam film. Z naglico. Samo bežni vtisi. Mnogo hiš čepi na obraščenih otokih; na vse strani vodijo kanali. Pridvižni mostič veže kmetijo s svetom. Kmetije napajajo.

»Poleti je tu vse črna govedi in ovac«, mi Slavko mimogrede navzre, ko ogleduje iznad volana zapuščene travnike.

Po kanalih se prevažajo labodi, beli in črni.

Mnoga kmečka naselja so pod vodo. Nad naseljem je nasip, po njem teče voda visoko nad strehami domačij. Seveda: Nizozemska ni zamen — nizemska. V povprečju je njena zemlja sedem metrov pod morsko gladino.

Utrecht — prvo mesto, ki potujemo skozenj.

In spet cesta. Velika bitka za kilometre se nadaljuje. Pravočasno bomo v pristanišču.

Res, bili bi, če bi nam spet ne ponagajale smerne luči. Za hip smo se zadržali ob robu ceste. S Slavkom sva hitro zbežala pred mrazom v zavetje tople kabine, Sandi pa je obšel kamion s prikolico. Ko je prišel za nama, je segel po torbi z orodjem.

»Luči spet ne delajo!«

Oba sta se lotila opravlila, jaz sem se medtem lotil kuhe. Vsem se bo prilegla topla juha, sem menil. Zunaj je brilo. Se mene v kabini je zeblo. Kadar motor stoji, okna zmrzujejo. Dvajsettonec nima sodobne kurjave, le motor ga greje. Juha je bila že davno kuhana in ohlajena, šoferja pa sta še vedno popravljala luči.

»Te luči so vama že v Mariboru nagajale?« sem rekel.

»Hm.«

»Manj naporno bi bilo, če bi stvari uredili doma, kot je treba, ne pa na tem mrazu. Predno se odpravite na tako dolgo pot, bi morali temeljito preurediti kamion. In sploh: tovornjaki na mednarodnih progah bi morali biti opremljeni z vsem potrebnim za varno, udobno, zlasti pa za naglo, nemoteno vožnjo!«

»Bi morali. Pa niso, kot vidite!«

»Vidim,« sem rekel. »Razložite svoje težave podjetju...«

»Kamioni so stari. To v podjetju še predobro vedo. A delo priganja. Nikoli ni dovolj časa za temeljitejšo popravilo. Boste videli: ko se bova vrnila, naju bo še čakal v Mariboru nov potni nalog. Še do doma ne bova utegnila.«

»Tako hudo menda ne bo!«

Ko so bile luči za silo urejene, ni bila časa za juho. Posrebalj smo jo kar med vožnjo. Pred nami je bilo še nekaj deset kilometrov, za nami 1800 kilometrov betona in asfalta. Za nami šestdeset ur vožnje. Pred nami — cilj.

Ujel nas je večer. Mrak in megla. Na obzorju se je raztegnil velik rdečkast oblak.

»Amsterdam!« Vsi trije smo si odmahnil. Slavko in Sandi sta mesto sicer poznala, a vendar sta z enako mero razdovednosti kot jaz, ki sem se prvič

srečal s tem »severnimi Benetkami«, živo prebadala meglo in razbirala posamezne napise v nam nerazumljivem jeziku.

Rdečkast oblak se je kmalu raztrgal na tisoče drobnih koncev, ki so obviseli na uličnih svetilkah. Posebnost teh svetilk je vsekakor v tem, da niso bele, rumene, ampak rdeče. Živo rdeče!

V trenutku smo se znašli v mestnem vrvežu. Lepe, široke ulice se zožujejo le na neštevilnih prehodih čez morske kanale, ki razpredajo svojo mrežo v mestu. Po njih pravijo Amsterdamu — Benetke severa. Dejal bi, da je laskavi vzdevek upravičen. Žal, da ne pride nikomur na misel in bi Benetke v Italiji preimenoval v — južni Amsterdam.

No, moje domneve so se kaj hitro izgubile v napetem opazovanju Slavka, ki je vozil skozi mesto in iskal pravo pot.

Trdna noč je bila, ko smo naposled le obstali pred velikim skladiščem, tik ob morski obali. Nikjer ni bilo žive duše. Bila je sobota. Kot da bi nam vsem skupaj nekaj manjkalo, smo se vrteli okoli kabine. Slavko in Sandi sta si urejala obleko.

»Potemtakem gremo v mesto?«

»Kaj pa! Za spanje je še prezgodaj!«

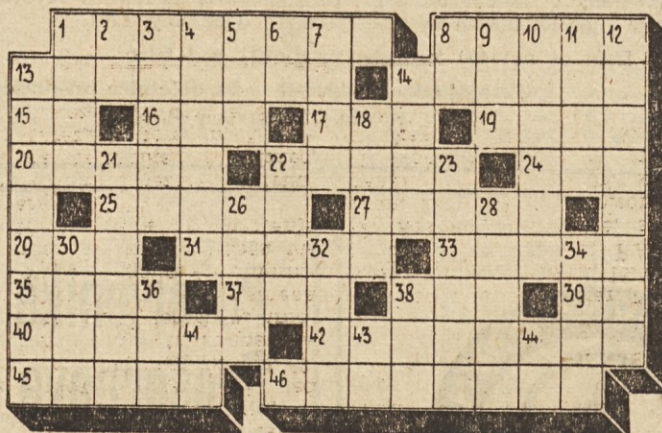
Bilo mi je prav. Skrbno smo zaklenili vrata, še skrbneje smo si potisnili ovrtnike čez ušesa ter se, malone že nevarni hoje, odpravili proti središču, med vrvež in med ljudi.

Prihodnjilje —

AMSTERDAM PRIPOVEDUJE

Zapomnili smo si torej, po »neprijetni« šoli zadnje sobote da v trdnjavsko-kmečkih končnicah včasih ni dobro postaviti se s kraljem in trdnjavo na isto vrsto, ker sledi zdaj že znano »presenečenje«, če je priložnost zanj. Sploh velja, da nikakor ni dobro braniti lastnega kme-

ta s strani ali od spredaj, ampak predvsem s hrbta. Isto velja tudi za napadanje nasprotneka kmeta, ker preostane tako slabši strani več prostora za manevriranje.

Vodoravno: 1. medsebojna izmenjava dobrin, 8. šolska potreščina, 13. sprevod »puševskih ladij«, 14. govoricenje, 15. indijski denar, 16. stavbno gradivo, 17. tonovski način v glasbi, 19. južnoameriška država, 20. poljedelec, 22. naprava za opazovanje predmetov ponoči in v megli, 24. železniška proga, 25. številka najnižje mestne vrednosti, 27. zvrst gledališkega dela, 29. pesem hvalnica, 31. razstreljivalec v rudniku, 33. lahen vetrič, 35. izraz pri tehtanju, 37. otok našega Jadrana, 38. jed prebivalcev Daljnega vzhoda, 39. začetniki priimka in imena pomorščaka, po katerem se imenuje »Novi svet«, 40. pismena izpričevala, potrdila, 42. umetniška smer, 45. vrsta rdečega vina, 46. priprava za merjenje temperature.

Danes smo postavili pozicijo, ko ima belci kmeta več in še potezo. To pozicijo belci dobi, pa naj njegov nasprotnik igra, kakoli hoče. »Zmagovito« operacijo» bo izvedel v dveh etapah. Najprej bo s Th1-b1 odrezal črnega kralja od osrednjega dogajanja, od postopnega napredovanja s kmetom. Na b-liniji bo ostal tako dolgo s trdnjavo, dokler je ne bo potreboval za preobrazbo kmeta v novo damo. Črni ga zdaj sicer lahko šahira, toda belci je tako in tako v drugi fazi realizacije namenjen s svojim kraljem napredovati, v tem primeru pred lastnega kmeta do e8 (po predhodnem Kd7 ali Kf7, pač glede na črno trdnjavo). Potem sledi e poteza s kmetom e6-e7, da lahko vstopi v akcijo še trdnjava in zagotovi kralju varen umik na njeno linijo ter zadnjo potezo s kmetom na e8D. V bistvu zelo preprost postopek, ki pa ga je tudi treba znati. Težja postane zadeva, če je črni kralj na c- ali g-liniji in v bolj ali manj ravni črti z belim kraljem oziroma kmetom. Toda o tem danes teden.

sedna soglasnika, 9. stvar, 10. nagrobni napis, 11. kosi celote, 12. pristanem z letalom na tleh, 13. sol ogljikove kisline, 14. sladkovodna riba, 18. zemeljski usad, 21. gledališče, 22. telesna poškodba, 23. ostri del noža, 26. vrsta oblakov posebne oblike, 28. oblika vladanja, 30. otrok, 32. reka v Španiji, 34. leseni drobec, 36. huda žuželka, 38. obdelovanje zemlje, oranje, 41. začetnici priimka in imena slavnega izumitelja našega rodu, ki je živel in delal v Ameriki, 43. pripovedna pesnitev, 44. soglasnik in samoglasnik.

Vodoravno: 1. Stritar, 7. species, 13. tlak, 14. bacil, 16. okra
17. Rabat, 19. virus, 21. RAF, d.
22. Arabec, 24. tapete, s, 27.
uran, 28. noga, 29. Nelson, 31.
penati, h, 34. ave, 35. karat,
37. Nobel, 39. reta, 41. nered,
43. kapa, 44. trojček, 45. Ko-
barid.

A cartoon illustration of a man in a suit and hat talking to a carpenter. The man in the suit holds a piece of paper with a list of items. The carpenter, wearing a hat and overalls, holds a large wooden beam. The background shows a brick wall and a doorway.

— Polica naj bo široka 25 cm, dolga pa 45 srednje debelih knjig!

DELAVSKA ENOTNOST

Na željo in zahtevo številnih naših kolektivov in bralcev smo na predzadnji strani uvedli rubriko »Podjetjem, ustanovam, proizvajalcem in uslužben-
cem...«

V tej rubriki bomo stalno objavljali predvsem razpise delovnih mest, oglase o prodaji osnovnih sredstev in komercialna obvestila raznih podjetij in tovarn.

Vsa podjetja in vse ustanove, ki žele, da je to objavljeno v tej rubriki v tekoči številki našega lista, naj dostavijo material (besedilo) vsaj do četrta v tekočem tednu. Interesentom dajemo 25-odstotni popust, za večkratno objavo pa celo 40-odstotni popust.

V prihodnji številki Delavske enotnosti bo v Pogovorih 61 v celoti objavljen II. OBČNI ZBOR DRUŠTVA SOCIALNIH DELAVCEV SLOVENIJE, ki je bil v Ljubljani dne 8. in 9. februarja 1961.

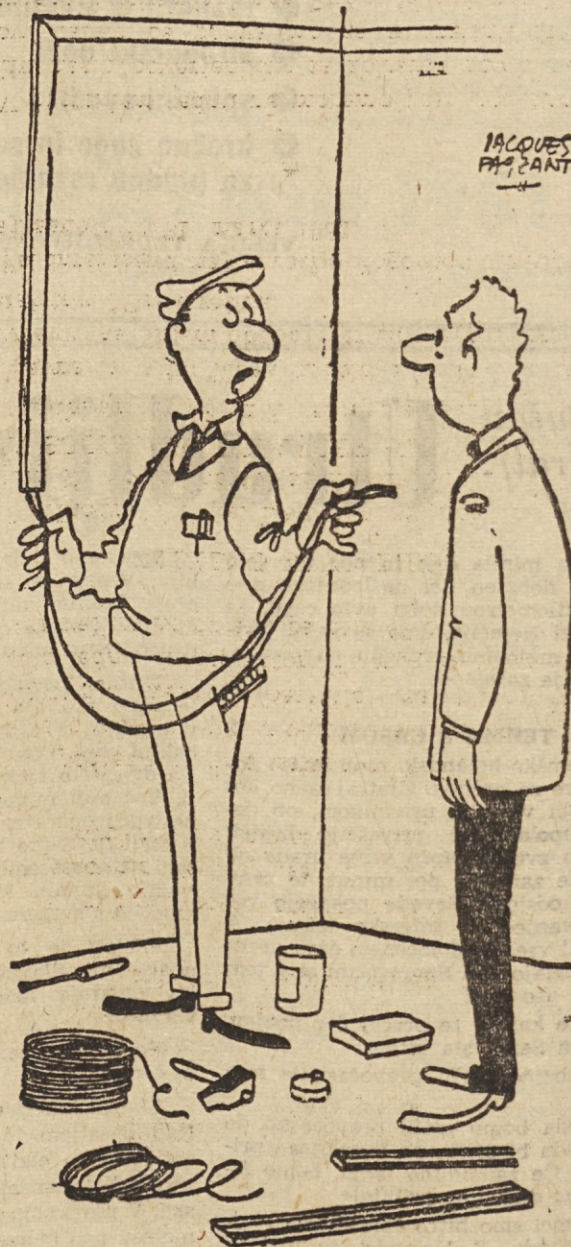
Glavna tema je: Vloga in naloga društva socialnih delavcev v sedanjem obdobju družbenega razvoja — referat tov. Mire Svetina.

Vsi zainteresirani naj naročijo Pogovore pravočasno,
a najkasneje do 31. marca 1961.

✻

V preteklem tednu ne moremo prav posebno pohvaliti naših poverjenikov za zbiranje novih naročnikov. Lahko pa pohvalimo že v prejšnji številki omenjenega tovariša Ivana Ptčka iz podjetja Veriga — Lesce pri Bledu, ki je v preteklem tednu ponovno zbral deset novih naročnikov. Tudi pismonoša Iljaš Ivan se je pridružil našim poverjenikom in zbral sedem novih naročnikov.

Posebno lahko pohvalimo člane sindikalne podružnice podjetja »Tela« — obrat Savska kolonija, kjer so se v velikem številu naročili na naše glasilo. Obljubljajo pa, da to še ni dokončno. O številu novih naročnikov v tem podjetju pa bomo spregovorili prihodnjič.

Primate, da vidim, če je žica pod napetostjo!

GOSPODU DOKTORJU HENRYJU DUTARSEIU

Podpisani Larthur, trgovski nameščenec, izražam s tem gospodu doktorju Henryju Dutarseu svojo odkritosrčno hvaležnost. Zaradi naporih trajnih pohodov so mi sklepi in noge otekli. Srečna zvezda me je privedla k nekemu pacientu gospoda dr. Dutarsea. Ubogal sem njegov nasvet, vsak dan sem namakal svoje noge in sklepe po tri ure v raztopljeni glini. Po šestih mesecih so oteklene popolnoma splahlele.

LARTHUR, trgovski nameščenic

GOSPODU · DOKTORJU TRACHETU

Kopanje v raztopljeni glini skozi šest mesecev in po tri ure na dan je povzročilo, da sem hudo oboel na dihalnih organih. Po srečnem domisleku sem se obrnil na vas, spoštovani gospod doktor, in sem po zaslugi Vašega zdravljenja z elektriko dosegel, da sem svoje trpljenje v enem letu skoraj docela odpravil.

LARTHUR, trgovski nameščenic

GOSPODU DOKTORJU OSKARJU BLOCKU
specialistu za živčne bolezni

Že več mesecev sem trpel na živčnih krizah, halucinacijah, ne-
spečnosti in takem, kar vse je bilo zakrivilo zdravljenje z elektriko.
Previdnost me je privedla k vam, velespoštovani gospod profesor.
Vaše zdravljenje z bromom me je popolnoma ozdravilo. Do smrti
vam bom hvaličen.

LARTHUR; trgovski nameščenec

GOSPODU DOKTORJU HENRYJU DE BEAUPILOREJU

Moje življenje v preteklem letu je bilo eno samo trpljenje. Moj želodec je bil zaradi čezmernega uživanja broma v takšnem stanju, da sem se moral biti najhujšega. Nebo se me je usmilo in sem zvedel Vaše ime. Bolniška hrana, ki ste mi jo predpisali, je zahtevala zgolj močnatne jedi, ki so mi prehrano dokaj izboljšale. Vечно Vam bom hvalen.

LARTHUR, trgovski nameščeneč

GOSPODU DOKTORJU BEAUMARTINU

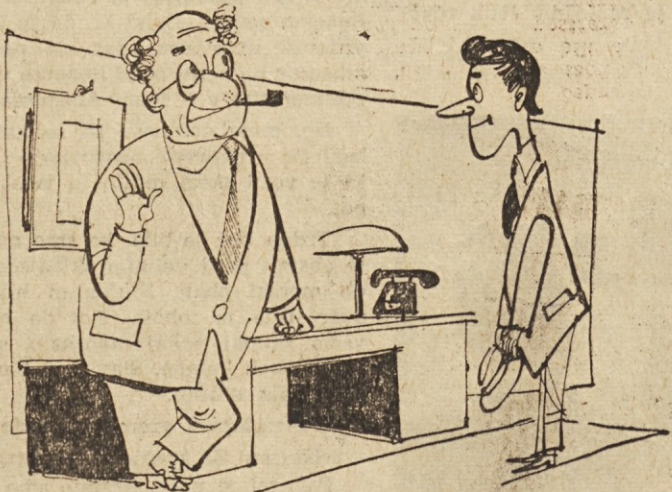
Želite poročilo o uspehih Vašega zdravljenja, da ga predložite Akademiji za zdravstvo. Tu ga imate! Samo ne vem, če bo ustrezno Vašim namenom.

Pred mesecem sem se prišel k Vam zdraviti; ker sem se hranil zgolj z močnatimi jedmi, je moja telesa teža zrasla na 325 funtov. Nasvetovali ste mi, naj nabavim konja in naj vsak dan nekaj ur jezdim. Res sem že v treh dneh izgubil sedemdeset funtov.

Da, resnično: natanko sedemdeset funtov. To lahko izpričam pred Akademijo. Vsekakor pa je treba za razumevanje tega naglega upadka na teži pripomniti, da imam le še eno nogo. Na svoji prvi ježi sem padel s konja in so mi moralno levo nogo odrezali.

LARTHUR, trgovski nameščenic.

(Iz francoskega humorja)

»Tako, fante, zdaj, ko si pri nas, si zapomni, da si v podjetju, ki ne pozna nobene protekcije ali pa familjarnih zvez!«
»Že dobro, dobro, striček, to si zapomnim!«